

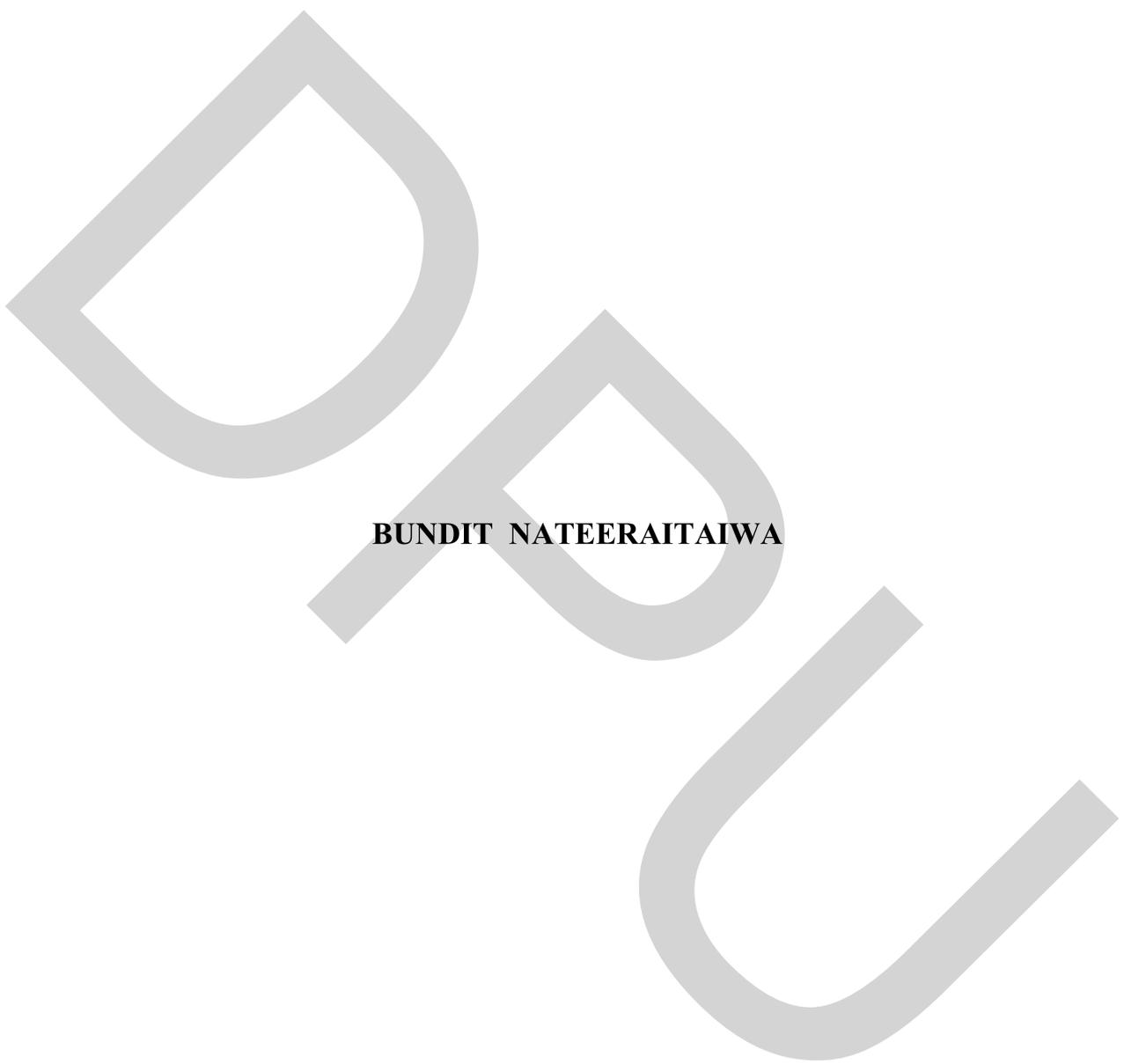
การสังคดีของพนักงานอัยการ: ศึกษาการนำปัจจัยที่เกี่ยวกับ
ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาประกอบการพิจารณา

บัณฑิตย์ นทีรียไทวะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2555

**The Public Prosecutor Decision: A Study to Prosecution or
Non-Prosecution by Utilizing Principle of Criminology**

BUNDIT NATEERAITAIWA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2012

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจาก ท่านศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ขอกราบขอบพระคุณที่ท่านได้ให้คำแนะนำ ซึ่งให้เห็นถึงความบกพร่อง และแนวทางในการแก้ไขที่เป็นประโยชน์กับวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนตลอดมาอย่างเป็นกันเอง

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่กรุณาได้รับเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์ ท่านอาจารย์ ประธาน จุฬาโรจน์มนตรี ท่านรองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านทั้งสี่ได้ให้ความเห็น ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์สูงสุด อันนำไปสู่การแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และคณะกรรมการพิจารณาทุนการศึกษาทุกท่าน ที่พิจารณาให้ผู้เขียนได้รับทุนการศึกษาตลอดมาทั้งในระดับชั้นปริญญาตรี (ทุนเรียนดี) และในระดับชั้นปริญญาโท (ทุนนิเทศศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์) ผู้เขียนมีความภูมิใจและระลึกในพระคุณอยู่เสมอ

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และพี่ชายของผู้เขียนที่มีความเข้าใจและคอยเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียนตลอดมา หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาหรือต่อวงการนิเทศศาสตร์ ผู้เขียนขอมอบความดีทั้งหมดให้กับบุคคลที่กล่าวมานี้ และหากมีข้อผิดพลาดหรือความบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

บัณฑิตย์ นทีรัมย์ไทยะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๑
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. ระบบ แนวคิด หลักการในการดำเนินคดีอาญา.....	7
2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา.....	7
2.1.1 การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน.....	7
2.1.2 การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา.....	9
2.2 หลักการดำเนินคดีอาญา.....	16
2.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย.....	16
2.2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ.....	18
2.3 สาเหตุของอาชญากรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	21
2.3.1 สาเหตุอาชญากรรมทางชีววิทยา.....	23
2.3.2 สาเหตุอาชญากรรมทางจิตวิทยา.....	36
2.3.3 สาเหตุอาชญากรรมทางสังคมวิทยา.....	45
2.4 หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล.....	57
2.4.1 วัตถุประสงค์ในการลงโทษ.....	58
2.4.2 ประโยชน์ของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด.....	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. การนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการสังคดีอาญา	
ของพนักงานอัยการในต่างประเทศ.....	61
3.1 ประเทศญี่ปุ่น.....	61
3.1.1 หลักเกณฑ์ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ.....	61
3.1.2 ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจ ในการสังคดีอาญา.....	65
3.1.3 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา.....	68
3.1.4 องค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด.....	69
3.2 ประเทศฝรั่งเศส.....	70
3.2.1 หลักเกณฑ์ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ.....	70
3.2.2 ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจ ในการสังคดีอาญา.....	73
3.2.3 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา.....	74
3.2.4 องค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด.....	75
3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	76
3.3.1 หลักเกณฑ์ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ.....	76
3.3.2 ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจ ในการสังคดีอาญา.....	78
3.3.3 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา.....	80
3.3.4 องค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด.....	82

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. การนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการสังคดีอาญา	
ของพนักงานอัยการในประเทศไทย.....	84
4.1 หลักเกณฑ์ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ.....	84
4.2 ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจ ในการสังคดีอาญา.....	85
4.3 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา.....	89
4.4 องค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด.....	90
4.5 การวิเคราะห์ปัญหาในการนำหลักอาชญาวิทยา มาใช้ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ.....	97
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	100
5.1 บทสรุป.....	100
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	102
บรรณานุกรม.....	104
ภาคผนวก.....	110
ประวัติผู้เขียน.....	114

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสังคดีของพนักงานอัยการ: ศึกษาการนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาประกอบการพิจารณา
ชื่อผู้เขียน	บัณฑิตย์ นทีรัชไพวะ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันองค์กรอัยการเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่งประกอบกับเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงทำหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจสังคดีเบื้องต้นว่าการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาเป็นการกระทำความผิดที่สมควรสั่งฟ้องหรือไม่ควรสั่งฟ้องต่อศาล แต่เนื่องจากพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมส่งมาให้ในสำนวนเท่านั้น มิได้เป็นผู้สืบพยานด้วยตนเองจึงไม่มีโอกาสได้พบกับผู้ถูกกล่าวหาเลย โดยในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะพบกับผู้ถูกกล่าวหาในครั้งแรกก็คือการสืบพยานนัดแรกในชั้นศาลแล้ว ด้วยเหตุนี้การใช้ดุลพินิจในการสังคดี ของพนักงานอัยการจึงเป็นการพิจารณาแต่ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือพิจารณาแต่ในทางภาวะวิสัย (Objective) เท่านั้น โดยไม่มีการนำข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดหรือเรื่อง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความผิด สาเหตุในการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด ซึ่งเป็นเรื่องทางอัตตะวิสัย (Subjective) ของผู้ถูกกล่าวหาประกอบการพิจารณาในการใช้ดุลพินิจในการสังคดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ปัญหาในการนำเอาข้อเท็จจริงในทางอัตตะวิสัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสังคดีของพนักงานอัยการจึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาศึกษาและให้ความสำคัญในกระบวนการกลั่นกรองคดีอาญาแม้ข้อมูลดังกล่าวจะไม่ใช่ข้อมูลโดยตรงในคดีแต่ก็เป็นข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ถูกกล่าวหาที่พนักงานอัยการสมควรที่จะต้องนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสังคดีอาญาของตน เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Thesis Title	The public prosecutor decision: a study to prosecution or non-prosecution by utilizing principles of criminology
Author	Bundit Nateeraitaiwa
Thesis Advisor	Professor Dr.Surasak Likasitwatanakul
Department	Law
Academic Year	2011

ABSTRACT

Nowaday, The public prosecutor organization is a significant role in the justice process. In addition, the organization responsible for protecting the rights and liberties of the accused to act in its discretion, order a preliminary ruling that the actions of the alleged violation of the right to sue or not sue to the court order. But the prosecutor, the investigating officer to gather evidence in the case is submitted. Did not become self-examination can not get the opportunity to meet with the accused. In practice, the prosecutor will meet with the accused in the first place, it was his first hearing in court. For these reasons, the judgment of the court's prosecutor was to determine the facts concerning the offense or considered Objective only, but in Subjective by the fact that the offender or a history of behavioral intelligence. Mental health professionals, environmental conditions and habits are the cause of the offense. This is the Subjective of the accused into consideration, in the discretion of the court so orders.

Reasons mentioned above. The problem in bringing the facts of subjective was accused of using his discretion in ordering the case to the prosecutor, it is important to study and scrutinize the criminal process. Although such data are not directly in the case, but it is important that the person is alleged that the prosecutor should be attributed to the discretion of the court order. To protect rights and liberties of those accused of crimes more effectively.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันองค์กรอัยการเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) จึงมีการแบ่งแยกหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 ประเภท คือ “หน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน กล่าวคือ พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้อง และศาลเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งทุกฝ่ายมีหน้าที่ในการร่วมกันค้นหาความจริง ตามหลักการตรวจสอบ (Examination Doctrine)

สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้นได้แยกขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญาออกเป็น 2 ส่วนเด็ดขาดจากกันคือ ขั้นตอนการสอบสวน ดำเนินการโดยองค์กรพนักงานสอบสวน และขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินการโดยองค์กรอัยการ¹ ซึ่งตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ เจ้าพนักงานตำรวจเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการ แต่การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทยเราในทางปฏิบัติแยกความรับผิดชอบออกเป็นการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนแล้วต่อด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ และการแยกความรับผิดชอบเช่นนี้เป็นการแยกที่ค่อนข้างเด็ดขาด ซึ่งผิดระบบ² จึงส่งผลให้พนักงานอัยการไม่สามารถทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงทำหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจสั่งคดีเบื้องต้นว่าการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาเป็นการกระทำความผิดที่สมควรสั่งฟ้องหรือไม่ควรสั่งฟ้องต่อศาลได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องไม่เป็นกระบวนการเดียวกัน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มต้นคดีอาญาดำเนินการด้วยตนเอง ต้องจนกว่าจะได้รับสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 และถึงแม้พนักงานอัยการจะมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมก่อนที่จะใช้

¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย: ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ.” *จุลพาท*, 43, 4. หน้า 5.

² คณิศ ณ นคร ก (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 47.

ดุลพินิจในการสั่งคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ก็ตาม ก็ดูจะไม่เป็นการเพียงพอที่จะส่งผลให้การใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีนั้นมีประสิทธิภาพและสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพผลตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ เนื่องจากพนักงานอัยการพิจารณาแต่การรวบรวมพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนส่งมาให้ในสำนวนเท่านั้น มิได้เป็นผู้สืบพยานด้วยตนเองจึงไม่มีโอกาสได้พบกับผู้ถูกกล่าวหาเลย โดยในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะพบกับผู้ถูกกล่าวหาในครั้งแรกก็คือการสืบพยานนัดแรกในชั้นศาลแล้ว ทั้งที่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดนั้นมี 2 ส่วน คือ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้การใช้ดุลพินิจในการสั่งคดี ของพนักงานอัยการจึงเป็นการพิจารณาแต่ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือพิจารณาแต่ในทางภาวะวิสัย (Objective) เท่านั้น โดยไม่มีการนำข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดหรือเรื่อง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความผิด สาเหตุในการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด ซึ่งเป็นเรื่องทางอัตตะวิสัย (Subjective) ของผู้ถูกกล่าวหาประกอบพิจารณาในการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดี โดยมีคดีเป็นจำนวนมากที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลโดยไม่มี ความจำเป็น ส่งผลให้เกิดปัญหาคดีล้นศาล ผู้ต้องหาสิ้นเรือนจำ อีกทั้งยังเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณและทรัพยากรของรัฐอีกด้วย

ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีกระบวนการกั้นกรองคดีอาญา (Screening System) ไม่ให้ขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การกั้นผู้กระทำความผิดออกจากการฟ้องคดีอาญา (Diversion)³ การใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องควรตั้งอยู่บนพื้นฐานอะไรบางอย่างนั้น สำนักงานอัยการสูงสุดจะลงเอยในการที่จะวางหลักเกณฑ์เพื่อเป็นกรอบให้พนักงานอัยการปฏิบัติ ทำให้การดำเนินคดีของพนักงานอัยการขาดเป้าหมายอยู่อย่างมาก จนรู้สึกกันว่าพนักงานอัยการของไทยเราคือเครื่องจักรหรือหุ่นยนต์ไปรษณีย์⁴ ความเห็นที่ให้พนักงานอัยการฟ้องคดีไปเลยเพื่อให้ศาลเป็นผู้ตัดสินนั้น จึงเป็นการไม่คำนึงถึงภารกิจของอัยการโดยต้องแท้ว่า พนักงานอัยการไม่ใช่ “ไปรษณีย์ถือสาร” ระหว่างพนักงานสอบสวนกับศาลเท่านั้น⁵ และถึงแม้อัยการจะมีอิสระในการใช้ดุลพินิจสั่งคดีได้ภายใต้กรอบอำนาจ

³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข (2543). “การประเมินสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา.” (รายงานการวิจัย). หน้า 31.

⁴ คณิต ฒ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 305.

⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ค (2540). การสั่งคดีของพนักงานอัยการ: ศึกษากรณีปี.บี.ซี. หน้า 194-202.

ที่กฎหมายกำหนดแนวทางไว้ โดยมีเพียงการวางแนวทางในการสั่งคดีไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 และในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 50 “การออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการผู้มีอำนาจดำเนินคดีนั้น” และ ข้อ 78 “ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีใดจะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือจะมีผลกระทบต่อความความปลอดภัยหรือความมั่นคงแห่งชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้ทำความเห็นเสนอสำนวนตามลำดับชั้นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อสั่ง”⁶ แต่หลักเกณฑ์ที่วางไว้นี้ค่อนข้างจะขาดความแน่นอนอยู่มาก และเพื่อที่จะทำให้หลักเกณฑ์ดังกล่าวมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น สำนักงานอัยการสูงสุดจึงอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 กำหนดให้มี “ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือผลประโยชน์สำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554” โดยผ่านความเห็นชอบของ ก.อ. (คณะกรรมการอัยการ) ซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายในลำดับรอง โดยข้อ 4 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว “ให้ยกเลิกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 78” ซึ่งได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์การพิจารณาสั่งคดีขึ้นใหม่ใน ข้อ 5 วรรคหนึ่ง “ในการพิจารณาสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการคนหนึ่งคนใดเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตาม ข้อ 6 หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศตาม ข้อ 7 ให้เสนอความเห็นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการ หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นฟ้องด้วย หรือในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการเห็นเอง ให้ทำความเห็นตามลำดับชั้นเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง”⁷ แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวก็ยังไม่มีการบังคับใช้อย่างจริงจัง และหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจที่จัดว่าน่าศึกษาเพื่อนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้อง คือ เกณฑ์การใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องของญี่ปุ่นที่ได้นำเอาหลักอาชญาวิทยามาใช้โดยตรง เพราะเห็นได้ชัดว่าการนำคดีขึ้นสู่ศาลของพนักงานอัยการในประเทศนั้นมีเป้าหมายที่แน่นอนมาก และสำหรับในประเทศไทยเรานั้นการที่พนักงานอัยการจะได้ข้อมูลต่างๆ เช่นที่พนักงานอัยการญี่ปุ่นต้องการนั้น โดยกฎหมายย่อมทำได้และต้องกระทำอยู่แล้ว เพราะตามมาตรา

⁶ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547, ข้อ 78.

⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554, ข้อ 5.

131 พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนถึง “พฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา” ตาม มาตรา 138 “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา” และตามมาตรา 143 พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมซึ่งย่อมรวมถึงการให้สอบสวนเพิ่มเติมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวด้วย⁸ แต่ในทางปฏิบัตินั้น บทบัญญัติดังกล่าวมาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการข้างต้นก็เพียงแต่วางหลักเกณฑ์ทั่วไปเอาไว้เท่านั้น หากพนักงานสอบสวนไม่กระทำการสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาหรือพนักงานอัยการไม่นำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ถูกกล่าวหามาประกอบการพิจารณา ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของการสอบสวนและการสั่งคดีแต่อย่างใด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ปัญหาในการนำเอาข้อเท็จจริงในทางอรรถวิสัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการจึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาศึกษาและให้ความสำคัญในกระบวนการกลั่นกรองคดีอาญา แม้ข้อมูลดังกล่าวจะไม่ใช่อะไรโดยตรงในคดีแต่ก็เป็นข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ถูกกล่าวหาที่พนักงานอัยการสมควรที่จะต้องนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของตน เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด วิธีปฏิบัติ หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ตลอดจนการนำเอาข้อเท็จจริงในทางอรรถวิสัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญามาใช้เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหา อุปสรรค ในการนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการสั่งคดีอาญารวมถึงปัจจัยที่จะนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อเสนอแนะการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายหรือแนวทางปฏิบัติในการสั่งคดีของพนักงานอัยการจากการศึกษานี้

⁸ คณิศ ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 306.

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการสังคดีของพนักงานอัยการนั้น เป็นการนำเอาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ถูกกล่าวหา อาทิเรื่อง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความผิด สาเหตุในการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด ซึ่งเป็นเรื่องในทางอัตตะวิสัย (Subjective) ของผู้ถูกกล่าวหาประกอบพิจารณาในการใช้ดุลพินิจในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการซึ่งถ้าพนักงานอัยการได้รับทราบหรือมีข้อมูลเหล่านี้ก่อนที่จะกระทำการใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาจะส่งผลให้การสังคดีของพนักงานอัยการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างแท้จริง และสำหรับในประเทศไทย มีกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนกระทำการสอบสวนในเรื่องดังกล่าวได้ หรือหากพนักงานสอบสวนไม่สอบสวนเมื่อส่งสำนวนการสอบสวนมาที่พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการก็สามารถสั่งให้พนักงานสอบสวนกระทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนไม่ได้มีการสอบสวนและพนักงานอัยการก็ไม่เคยได้รับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดเพื่อใช้ในการประกอบการใช้ดุลพินิจในการสังคดีอาญาของตนเอง ส่วนใหญ่แล้วพนักงานอัยการจะทำการสั่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลซึ่งการสั่งฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้นได้กระทำไปโดยที่พนักงานอัยการยังไม่เคยได้พบกับตัวผู้ถูกกล่าวหา ก่อนหรือ ได้รับทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ถูกกล่าวหาดังที่กล่าวมาข้างต้นเลย ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดจากความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนในหลักการและบทบาทในการดำเนินคดีอาญาของตนจึงส่งผลให้กระบวนการในการกลั่นกรองคดีของพนักงานอัยการเกิดความบกพร่องและไม่สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้อย่างแท้จริง ในกรณีนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าว เพื่อค้นหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและให้กระบวนการในการกลั่นกรองคดีของพนักงานอัยการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาวิจัยถึงการนำเอาหลักอาชญาวิทยาอันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา อาทิเรื่อง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความผิด สาเหตุในการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด ซึ่งเป็นเรื่องในทางอัตตะวิสัย (Subjective) ของผู้ถูก

กล่าวหาว่าประกอบกรพิจารณาในการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศมาศึกษาเปรียบเทียบกัน เพื่อที่จะได้ทราบถึงกฎหมาย วิธีการปฏิบัติ ความแตกต่าง ข้อดี ข้อเสีย ในการนำมาปรับใช้กับการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการไทยต่อไปในอนาคต

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) อันได้แก่ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือผลประโยชน์สำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 รวมถึงกฎหมายต่างประเทศ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยนำมา ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ามารวบรวม เพื่อนำมาวิเคราะห์และแก้ไขปรับปรุงการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิด วิธีปฏิบัติ หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่ถูกต้องและการนำเอาข้อเท็จจริงในทางอัตตะวิสัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญามาใช้เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ

1.6.2 เพื่อแสวงหาวิธีการในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค ในการนำหลักทางอาชญาวิทยามาใช้ในการสั่งคดีอาญารวมถึงปัจจัยที่จะนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย

1.6.3 เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายรวมถึงหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยการนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการมาบัญญัติให้มีความชัดเจนเพื่อเพิ่มศักยภาพในกระบวนการกลั่นกรองคดีของพนักงานอัยการ อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

ระบบ แนวคิด หลักการในการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและมีการบังคับใช้กันมาอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ก็ตาม ล้วนแต่มีวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ระบบ คือ การดำเนินคดีอาญา ระบบไต่สวน (inquisitorial system) และการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหา (accusatorial system)

2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

2.1.1 การดำเนินคดีอาญา “ระบบไต่สวน” (inquisitorial system)

“ระบบไต่สวน” มีที่มาจากกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ ซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) โดยมีที่มาจากระบบกฎหมายโรมัน กล่าวคือ เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่ไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน ในองค์การในการดำเนินคดีที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในมือของบุคคลหรือองค์กรเดียว กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในมือของผู้พิพากษาหรือศาลและในการดำเนินคดีอาญาตามระบบไต่สวนนี้ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิอะไรเลย เขามีสภาพไม่ต่างอะไรกับวัตถุชิ้นหนึ่ง กล่าวคือ เป็น “กรรมในคดี”⁸ เมื่อพิจารณาการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นระบบที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการค้นหาความจริงในคดีมาจนเกินไป ประกอบกับไม่มีการแบ่งแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน จึงส่งผลให้การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐรวมตัวอยู่ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งซึ่งมีแนวโน้มที่อาจก่อให้เกิดการใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่มิชอบด้วยกฎหมายได้โดยง่าย เนื่องจากไม่มีองค์กรอื่นมาตรวจสอบหรือถ่วงดุลการใช้อำนาจดังกล่าวเลย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศาลในระบบไต่สวนมีวิธีการในการค้นหาความจริงในคดีอย่างไรก็ได้โดยไม่จำกัดวิธี แม้วิธีการนั้นจะเป็นการทรมานหรือทำร้ายร่างกายผู้ถูก

⁸ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 56.

กล่าวหาเพื่อให้มาซึ่งความจริงก็ตาม โดยสาระสำคัญของระบบไต่สวนสามารถสรุปได้ดังจะกล่าวต่อไป

1) ในทางทฤษฎียอมรับกันว่าระบบไต่สวนมีที่มาจากศาลทางศาสนาของคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกในสมัยกลาง ซึ่งทางศาสนจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสันตะปาปาแห่งกรุงโรมมีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักรคือ กษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครต่างๆ ในสมัยกลาง ศาลศาสนาของยุโรปมีวิธีการพิจารณาคดีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายของทางศาสนาด้วยวิธีการซักพยานในรูปของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง คือ พระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ถูกไต่สวน โดยไม่ต้องมีผู้พิพากษาเป็นคนกลาง ดังนั้น ในศาลศาสนา ผู้ไต่สวนจึงต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ซักถามพยานและชำระความโดยไต่สวนคดีด้วยตนเองตลอด และโดยที่สันตะปาปามีอิทธิพลเหนือกษัตริย์ยุโรปในสมัยกลางอิทธิพลของศาลศาสนาจึงได้ถูกนำมาใช้ในศาลของทางบ้านเมืองในคดีความผิดอาญาโดยทั่วไปด้วยและวิวัฒนาการมาเป็นระบบไต่สวนเช่นปัจจุบัน

2) ตามระบบไต่สวน ศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหาแต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ดังนั้น ในระบบไต่สวนเอง คนอื่นหากจะซักถามพยานต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมิใช่การต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ แต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างจำเลยกับรัฐ ปกติกการพิจารณาคดีมิได้กระทำโดยเปิดเผยและใช้การพิจารณาจากเอกสารมากกว่าการเบิกความของพยานบุคคล

3) ในระบบไต่สวนนี้ศาลจะมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างสูง ผิดกับในระบบกล่าวหาที่ศาลมีบทบาทน้อยมากเพราะต้องวางตัวเป็นกลาง กล่าวคือ ในระบบไต่สวนศาลจะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเองตั้งแต่ชั้นสอบสวนตลอดมาจนกระทั่งการดำเนินคดีอาญาในศาล การฟ้อง การต่อสู้และให้การ ปกติกกระทำโดยศาลซึ่งจะให้พยานเล่าเรื่องจนจบแล้วศาลจะซักถามเพิ่มเติมภายหลัง ทนายจะซักถามพยานได้ก็โดยขอให้ศาลเป็นผู้ถามให้

4) โดยที่ระบบไต่สวนเน้นในเรื่องการค้นหาความจริงเป็นหลัก ดังนั้น กฎเกณฑ์ในการดำเนินคดี เช่น การสืบพยาน การดำเนินการต่างๆ ในศาลจึงยืดหยุ่นกว่าระบบกล่าวหาและไม่ได้ให้ความสำคัญในหลักการเท่าเทียมกันระหว่าง โจทก์และจำเลยในศาล เพราะเป็นการต่อสู้คดีระหว่างจำเลยกับรัฐโดยตรง ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาจึงต้องกระทำในนามของรัฐ ราษฎรมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาเองอย่างจำกัดยิ่ง

5) ตามระบบไต่สวนถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐในการแสวงหาความจริงและให้ความเป็นธรรมแก่จำเลยอยู่แล้ว ดังนั้น การพิจารณาคดีจึงอาจทำกลับหลังจำเลยได้และคู่ความ คือ ทนายจำเลยและอัยการมีบทบาทในคดีอาญาน้อยมาก เพราะบทบาทจะตกอยู่กับผู้พิพากษาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ทนายความจึงมีบทบาทจำกัดยิ่งในการซักถามพยาน ซึ่งต่างกับระบบกล่าวหาที่พนักงานอัยการซึ่ง

เป็นนายแผ่นดินกับนายความของเอกชนจะมีบทบาทอย่างสูงในการดำเนินคดีและการซักถามพยานในศาล⁹

2.1.2 การดำเนินคดีอาญา “ระบบกล่าวหา” (accusatorial system)

“ระบบกล่าวหา” มีที่มาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แคนาดา รวมทั้งกลุ่มประเทศอาณานิคมของอังกฤษ กล่าวคือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้นและยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาและจำเลย) จากการเป็น “กรรมในคดี” ขึ้นเป็น “ประธานในคดี”¹⁰ กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหานี้ ได้มีการแบ่งแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” ให้องค์กรอัยการเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการ ส่วน “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ให้ศาลหรือผู้พิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบ เช่นเดียวกับในระบบไต่สวน ซึ่งผลของการแบ่งแยกอำนาจทั้งสองออกจากกันนี้ นอกจากจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาแล้ว ยังเป็นการให้ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มรูปแบบอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิในการนำพยานหลักฐานของตนมาเสนอต่อศาลเพื่อแก้ข้อกล่าวหาและ มีสิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีของตน เป็นต้น นอกจากนี้ยังห้ามกระทำการใดๆ ที่เป็นการค้นหาความจริงในคดีโดยวิธีทางอื่น นอกเหนือจากวิธีทางที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจกระทำการเอาไว้ ดังนั้นในระบบกล่าวหาจึงแบ่งบุคคลในคดีอาญาออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้เสียหายซึ่งทำหน้าที่เป็นโจทก์ จำเลย และศาล เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะมีแนวความคิดมาจากการพิจารณาคดีในสมัยโบราณซึ่งใช้วิธีทรมาน (trial by order) และทำให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเอง (trial by battle) ส่วนศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือกรรมการ ซึ่งการดำเนินคดีระบบกล่าวหาที่มีที่มาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แคนาดา รวมทั้งกลุ่มประเทศอาณานิคมของอังกฤษ ต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นการเอาพยานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยฝ่ายโจทก์จะเอาพยานที่เป็นพรรคพวกของตนมาเบิกความกล่าวหาจำเลย ส่วนจำเลยก็เอาพรรคพวกของตนมาเบิกความรับรองความบริสุทธิ์ของตนให้ศาลฟังแล้วตัดสินคดีไปตามน้ำหนักพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย ระบบกล่าวหาจึงให้ความสำคัญอย่างสูงต่อหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ

⁹ กุลพล พลวัน. (2546, มกราคม-เมษายน). “การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.” วารสารรัฐธรรมนุญ, 5, 13. หน้า 36-38.

¹⁰ คณิต ฅ นคร ก หน้าเดิม.

1) หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง

2) จำเลยมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานหักล้างพยานโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

3) ถือหลักสำคัญว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน แม้โจทก์จะเป็นพนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐก็จะมีฐานะเท่ากับจำเลยซึ่งเป็นราษฎร

4) ศาลหรือลูกขุน (Jury) จะวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัด ทำหน้าที่เหมือนกรรมการตัดสินกีฬาคอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยาน โดยเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้องได้

5) มีหลักคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การให้สิทธิซักค้านโจทก์และการให้สิทธิจำเลยที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดี

6) ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีจะฟ้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อหน้าศาลด้วยตนเอง ดังนั้น บางครั้งในทางวิชาการจึงเรียกกันว่าระบบคู่ความ (adversary system) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคดีแพ่งศาลจะไม่เข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงเลย ส่วนคดีอาญาก็จะเข้าไปช่วยค้นหาความจริงบ้างในบางกรณีที่ทำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น เช่น ซักถามพยานเท่าที่จำเป็นเพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลย และศาลจะซักเพื่อให้ข้อเท็จจริงชัดเจนยิ่งขึ้นเท่านั้น แม้ว่าในบางกรณีคู่ความจะปลั้งผลไม่เสนอพยานหลักฐานให้ศาลทราบ ศาลก็จะวางตัวเป็นกลางจะไม่แนะนำหรือช่วยเหลือโดยซักถามเพิ่มเติมหรือเรียกพยานมาสืบเอง¹¹

นักนิติศาสตร์ไทยส่วนมากเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเราเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความทำนองเดียวกับคดีแพ่งไปดังที่ปรากฏให้เห็นในทางปฏิบัติในศาล ทั้งๆ ที่ตามกฎหมายแล้วหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะหลักการดำเนินคดีอาญากับหลักการดำเนินคดีแพ่งนั้นแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ ในขณะที่การดำเนินคดีอาญาใช้ “หลักการตรวจสอบ” กล่าวคือ ในคดีอาญาเจ้าพนักงานและศาลมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบค้นหาความจริงได้โดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ซึ่งเป็นเรื่องของความร่วมมือของทุกๆ องค์การในกระบวนการยุติธรรมตามแนวความคิดของ “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (public prosecution) ดังนั้น คดีอาญาจึงเป็นเรื่องของรัฐกับผู้ถูกกล่าวหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหาเป็นความสัมพันธ์กันในทางอำนาจหน้าที่ พนักงานอัยการเป็นเพียงโจทก์ในทางแบบพิธีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในทางเนื้อหาแล้วพนักงานอัยการจะเป็นโจทก์ในเนื้อหา คือ เป็นคู่แพ่งกับจำเลยไม่ได้ แต่สำหรับการดำเนินคดีแพ่งนั้นใช้

¹¹ กุลพล พลวัน. เล่มเดิม. หน้า 35-36.

“หลักความตกลง” ที่ผู้ฟ้องและผู้ถูกฟ้องต่างเป็นประชาชนคนหนึ่งด้วยกัน กรณีจึงเป็นการต่อสู้กันในคดีตามแนวความคิดของ “การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน” (popular prosecution) ซึ่งคู่ความจะตกลงกันอย่างไรในคดีก็ได้หากข้อตกลงนั้นอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย อีกประการหนึ่ง คำว่า “ระบบกล่าวหา” ที่นักนิติศาสตร์ไทยเรากล่าวถึงนั้น ในความเห็นของผู้เขียนก็คือ วิธีสืบพยานของประเทศอังกฤษที่ได้นำเข้ามาโดยนักนิติศาสตร์ของไทยเราในอดีตที่สำเร็จการศึกษากฎหมายจากประเทศอังกฤษนั่นเอง แต่โดยที่การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษเป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน” กรณีจึงเป็นการดำเนินคดีที่เป็นการต่อสู้ของคู่ความทำนองเดียวกับการดำเนินคดีแพ่ง ดังนั้น การที่ศาลไทยเราได้นำเอาวิธีการของประเทศอังกฤษมาใช้นั้น ย่อมไม่สอดคล้องกับ “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” อันเป็นหลักของการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย แต่ประการใด¹² ซึ่งหากเราได้พิจารณาถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระบบการดำเนินคดีอาญาต่างๆ แล้ว เราจะพบว่าวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการดำเนินคดีอาญาก็คือ การหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพขึ้น การหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้น เป็นวัตถุประสงค์ประการแรกของการดำเนินคดีอาญา โดยจะเห็นได้จาก การดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวน (inquisitorial system) ซึ่งจะใช้วิธีการค้นหาความจริงจากตัวผู้ถูกกล่าวหา ไม่ว่าจะโดยวิธีใด ซึ่งรวมถึงการทรมานร่างกายเพื่อให้รับสารภาพด้วย เมื่อพัฒนาการทางด้านการศึกษาสิทธิและเสรีภาพต่างๆ มีมากขึ้น การพิจารณาคดีอาญาก็มีการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหามากขึ้นเช่นกัน โดยการสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนแต่เดิมนั้น ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจะแสวงหาพยานหลักฐาน รวบรวม เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหา เมื่อมีมูลพอจึงสรุปสำนวนการสอบสวนเสนออัยการเพื่อสั่งฟ้อง หากไม่มีมูลหรือพยานหลักฐานอ่อนก็สรุปสำนวนการสอบสวนมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการมีความเห็นต่อไป ซึ่งแนวทางปฏิบัติ ดังกล่าวสอดคล้องกับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ซึ่งบัญญัติว่า “การสอบสวน หมายความถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ” และ มาตรา 131 บัญญัติไว้ว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้ เพื่อประสงค์จะแสวงหาข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด” แต่ต่อมา เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2547 เป็นต้นมาที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานับที่ 22 มีผลบังคับใช้ ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติในการจับกุม การ

¹² คณิต ฉนกร ก เล่มเดิม. หน้า 48-51.

สอบสวน จากเดิมไปมากมายหลายประการ ดังนั้นเจ้าพนักงานตำรวจตั้งแต่ผู้จับกุม ผู้สืบสวน ผู้สอบสวน จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแนวคิด และหลักปฏิบัติตามกฎหมายใหม่ จะใช้วิธีการเดิมๆ ไม่ได้ อีกต่อไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอบสวนหากส่วนใดกระทำไม่ถูกต้องส่งผลให้เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ เป็นผลเสียโดยตรงต่อรูปคดี โดยได้มีการแก้ไขมาตรา 131 ข้างต้นเป็น “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” จากความเปลี่ยนแปลงของหลักการสอบสวนดังกล่าวหลายๆ มาตรา ประกอบกับตอนที่ตามมาตรา 131 จะเห็นถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ต้องการให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายผู้ต้องหาด้วย เช่น พยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่ผู้ต้องหาอ้างอ้าง เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนพยานของทั้งฝ่ายผู้กล่าวหาและฝ่ายผู้ต้องหาแล้ว จะต้องมีการชี้แจงน้ำหนักของพยานเหล่านั้น ถ้าน้ำหนักอยู่ฝ่ายใดก็มีความเห็นไปตามนั้น กล่าวคือ น้ำหนักอยู่ฝ่ายผู้กล่าวหา ก็มีความเห็นสั่งฟ้อง หากน้ำหนักอยู่ฝ่ายผู้ต้องหา ก็มีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่ทำได้ ทำไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ปราศจากอคติ ทั้งนี้โดยข้อสมมุติฐานที่ว่า ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of innocence) ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีอาญาจึงเพิ่มขึ้นจากเดิมที่ให้ค้นหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างเดียว เป็นวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในคดี¹³ จึงส่งผลให้เกิดหลักเกณฑ์ภายใต้การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาที่สำคัญ คือ

(1) หลักค้นหาความจริงในเนื้อหา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเราเป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ทั้งนี้ จะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 32 ที่บัญญัติว่า

“เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็น โจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆ ในกระบวนการพิจารณาพนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นๆ ได้”

บทบัญญัติแห่งมาตราดังกล่าวนี้นอกจากแสดงชัดถึงการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเราว่าเป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” แล้ว ยังแสดงถึงบทบาทของรัฐอีกด้วยว่า แม้ตามกฎหมายผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาได้ด้วย แต่ผู้เสียหายจะทำให้ “คดีของอัยการ” กล่าวคือ “คดีของรัฐ” เสียหายไม่ได้ ซึ่งแสดงว่ารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานอัยการยังเป็นผู้รับผิดชอบที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาอยู่นั่นเองหรือแม้ศาลเองก็จะทำให้คดีของ

¹³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 4.

รัฐเสียหายไม่ได้ ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง ในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอคำร้องของผู้ใด¹⁴ ดังจะเห็นได้จากพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนต้องรวบรวม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” และมาตรา 98 บัญญัติความว่า “การค้นในที่รโหฐานนั้นจะค้นได้แต่เฉพาะเพื่อหาสิ่งของที่ต้องการค้นเท่านั้น แต่ในกรณีที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใดๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์หรือยันผู้ต้องหาหรือจำเลย” นอกจากนี้มาตรา 138 ยังบัญญัติอีกว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเอง หรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาณัติของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา” จึงสรุปได้ว่า พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมมี 3 ชนิด คือ

- ก. พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา
- ข. พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ
- ค. พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษ

เมื่อพิจารณาถ้อยคำในมาตรา 131 ประกอบมาตรา 98 แล้วจะเห็นได้ว่า การที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหาอย่างเดียวยังหาได้ไม่ แต่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เพราะในคดีอาญานั้นต้องตัดสินกันด้วยความจริง และการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่อย่างไรต้องพิจารณาโดยการฟังความทุกฝ่ายมิใช่ฝ่ายเดียว การสอบสวนจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัย และสำหรับพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหานั้น เมื่อพิจารณามาตรา 131 ประกอบมาตรา 138 แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการรวบรวมด้วย เพราะข้อเท็จจริงส่วนนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หรือมิฉะนั้นก็จะเป็นประโยชน์ในการที่พนักงานอัยการจะได้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล ซึ่งในการนี้พนักงานอัยการยังอาจแถลงเพื่อประโยชน์แก่จำเลยก็ได้ เพราะตามกฎหมายพนักงานอัยการมีอำนาจในการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตัวผู้ถูกกล่าวหาได้¹⁵ และใน

¹⁴ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 62-64.

¹⁵ แหล่งเดิม. หน้า 432.

การดำเนินคดีอาญาชั้นศาลทุกฝ่ายต่างก็มีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริง ศาลเองก็จะวางเฉย (passive) ไม่ได้¹⁶ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติในปัจจุบันศาลวางเฉยโดยสิ้นเชิง อันเป็นการปฏิบัติทำนองเดียวกับศาลในประเทศที่การดำเนินคดีอาญาเป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน” ซึ่งทางปฏิบัตินี้ไม่มีกฎหมายให้การสนับสนุนแต่อย่างใด¹⁷ ในการทำหน้าที่ตรวจสอบค้นหาความจริงของศาลนั้น ศาลไม่ผูกมัดกับแบบหรือคำร้องคำขอของผู้ใดเช่นเดียวกัน ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจซึ่งการตรวจสอบค้นหาความจริงในลักษณะนี้ เรียกว่าการตรวจสอบค้นหาความจริงใน “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา” ดังที่ มาตรา 176 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะเป็นที่พอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง”

ดังนี้ แม้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเราศาลอาจพิพากษาคดีโดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพของจำเลยได้ แม้กระนั้นก็ตาม หากศาลยังมีความสงสัยในคำรับสารภาพศาลก็มีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงต่อไป ศาลจะละเลยไม่ทำหน้าที่ดังกล่าวไม่ได้

(2) หลักฟังความทุกฝ่าย

“หลักฟังความทุกฝ่าย” (audiatur et altera pars) หมายความว่า จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาได้ กล่าวคือ ในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิต่างๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร¹⁸ หรือถูกฟ้องว่าอย่างไร¹⁹ เพื่อเขา

¹⁶ ชวลิต โสภณวัต. (2527, พฤษจิกายน-ธันวาคม). “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ.” *ตุลพาท*, 28, 6. หน้า 36.

¹⁷ คณิต อนุคร ก หน้าเดิม.

¹⁸ มาตรา 134 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ.”

¹⁹ มาตรา 158 (5) บัญญัติว่า “ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือและมี

(5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลย เข้าใจข้อหาได้ดี

จะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงานหรือให้การแก้ข้อหาในฟ้องในชั้นศาลได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจากเนื้อหาของ "หลักฟังความทุกฝ่าย" นี้เองกรณีจึงต้องสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก่อนเสมอ ดังที่มาตรา 120 บัญญัติไว้ว่า

“ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความคิดนั้นก่อน”

บทบัญญัติแห่งมาตรา 120 นี้ หมายความว่า แม้จะได้มีการรวบรวมพยานหลักฐาน จนฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แต่ก็จะต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา ก่อนการฟ้องคดีเสมอ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หัวใจของบทบัญญัติแห่งมาตรา 120 นี้ คือ การสอบปากคำผู้ต้องหานั้นเอง และในมาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

บทบัญญัตินี้ก็มีส่วนสัมพันธ์กับ “หลักฟังความทุกฝ่าย” ด้วย เพราะคำว่า “ทำต่อหน้าจำเลย” นั้น หมายความว่า ในการพิจารณาและสืบพยานนั้นจำเลยมี “สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี” ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้เป็น “สิทธิในทางกระทำ” (aktives Recht หรือ active right) ที่สำคัญที่เป็นหลักประกันในการต่อสู้คดี และยังมีบทบัญญัติที่แสดงถึง “หลักฟังความทุกฝ่าย” ก็มี เช่น มาตรา 83, 84, 103, 134, 138, 158 (5), 172 เป็นต้น²⁰

การฟังความทุกฝ่ายนั้นถือว่าเป็นขั้นตอนอันสำคัญประการแรกที่จะทำการค้นหาความจริงของคดีได้เป็นอย่างดีที่สุด ซึ่งการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีระบบขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาอยู่ 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ขั้นตอนการสอบสวน หรือในขั้นตอนขั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาล และ ขั้นตอนชั้นพิจารณาคดีของศาล ซึ่งขั้นตอนการสอบสวนเป็นขั้นตอนของการแสวงหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น โดยกฎหมายก็ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต่างมีหน้าที่ในการร่วมกันค้นหาความจริงเสียแต่เริ่มต้น แต่อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนนั้น การสอบสวนจะเน้นหนักไปในทางค้นหาความผิดมากกว่าเพื่อค้นหาความจริงของคดี ดังนั้นการใช้อำนาจสอบสวนตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ พนักงานสอบสวนจึงต้องปฏิบัติภายใต้กรอบของบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจไว้โดยเคร่งครัดด้วย โดยให้พึงระลึกเสมอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ไม่มีความผิดจนกว่า

ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพเขียนหรือสิ่งอื่น อันเกี่ยวกับข้อหมิ่นประมาท ให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์หรือคิดมาท้ายฟ้อง.”

²⁰ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 64-66.

ศาลจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด²¹ และพนักงานสอบสวนจะต้องวางตัวเป็นกลาง มิใช่เพียงแต่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดประการเดียวไม่ ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องกระทำการสอบสวนด้วยความเป็นธรรมตามหลักนิติรัฐ (Rule of Law) ด้วย กล่าวคือ พนักงานสอบสวนต้องกระทำการสอบสวนภายใต้บรรทัดฐานของกฎหมาย และให้ความเป็นธรรมกับคู่กรณีทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาหรือผู้กล่าวหาก็ตาม ดังนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ ในที่นี้หมายถึงพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายและผู้ต้องหาด้วย ซึ่งการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมให้แก่คู่กรณีให้มากที่สุด

2.2 หลักการดำเนินคดีอาญา

“หลักการดำเนินคดีอาญา” เป็นปัญหาของการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของเจ้าพนักงาน กล่าวคือ เป็นปัญหาว่า เมื่อมีข้อสงสัยอันควรว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีหรือไม่ และถ้าฟังได้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงเจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องฟ้องร้องคดีนั้นต่อไปหรือไม่ โดยนัยดังกล่าวนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาจึงมีอยู่ 2 หลัก คือ “หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย” (Legalitätsprinzip หรือ Legality Principle) และ “หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ” (Opportunitätsprinzip หรือ Opportunity Principle)²²

2.2.1 “หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย” (Legality Principle)

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมีพยานหลักฐานชัดเจนที่จะดำเนินคดีต่อบุคคลใด เจ้าหน้าที่จะต้องกล่าวหา จับกุม สอบสวน และฟ้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเสมอโดยไม่มีดุลพินิจใดๆ ในการบริหารจัดการคดีเลย²³ ในการดำเนินคดีตาม “หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย” เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีเองโดยลำพังเมื่อทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยมีพักต้องคำนึงว่าจะมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแล้วหรือไม่และเมื่อได้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง เจ้าพนักงานก็มีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหานั้นต่อไป โดยที่ “หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย” จึงเป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย เพราะตามหลักนี้เจ้าพนักงานต้องดำเนินคดีทุกเรื่องโดยไม่คำนึงถึงตัวบุคคลและนอกจากนั้นยังเป็นการคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีอีกด้วย กล่าวคือ ป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มี

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, มาตรา 33.

²² คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 401.

²³ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2549, ธันวาคม). “การยุติการดำเนินคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคม.”

ชอบด้วยความยุติธรรมต่อเจ้าพนักงานนั้น เพราะเมื่อเจ้าพนักงานมีหน้าที่ดำเนินคดีแล้ว การไม่ดำเนินคดีใดคดีหนึ่งจึงเท่ากับเจ้าพนักงานกระทำการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดและต้องรับโทษตามกฎหมาย²⁴ แต่มีข้อเสีย คือ ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลจะมีปริมาณมากและไม่อาจจะนำแนวทางบริหารจัดการที่เหมาะสมในแต่ละคดีมาใช้ได้จะต้องฟ้องศาลเสมอ²⁵ และเมื่อพิจารณาในแนวคิดทางทฤษฎีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเป็นทำนองเดียวกับความคิดในทางแก้แค้นทดแทน²⁶

หลักการดำเนินคดีโดยเต็ดขาดหรือหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายจะมีศาลเป็นองค์กรหลัก โดยศาลจะมีอำนาจและบทบาทตั้งแต่ขั้นสอบสวนตรวจสอบและวินิจฉัยสั่งคดี ศาลสอบสวน (Investigating Magistrate) จะควบคุมการสอบสวนอย่างใกล้ชิดโดยพนักงานสอบสวนจะต้องรายงานความคืบหน้าในการสอบสวนคดีทุกระยะ การจับกุมและการตรวจค้นจะกระทำได้ต่อเมื่อมีหมายศาลเท่านั้น และที่ปรากฏในรูปแบบชัดเจนที่สุดก็คือ การมีศาลสอบสวน ซึ่งปรากฏในหลายประเทศทางภาคพื้นยุโรปและในอเมริกากลางและอเมริกาใต้ เช่น บราซิล เปรู ชิลีและคอสตาริกา เป็นต้น²⁷

การตัดสินใจว่าจะฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือไม่ จะขึ้นอยู่กับพิจารณาว่าการกระทำของผู้ต้องหาเข้าองค์ประกอบความผิดในกฎหมายครบถ้วนแล้วหรือไม่เท่านั้น ซึ่งหากพิจารณาได้ว่าการกระทำเข้าองค์ประกอบความผิดดังกล่าวแล้ว พนักงานอัยการก็จะยื่นฟ้องต่อศาลเสมอไป และในบางกรณีที่แม้พนักงานอัยการจะได้วินิจฉัยสั่งไม่ฟ้องแล้วศาลยังมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนไปพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หากศาลมีความเห็นแตกต่างจากพนักงานอัยการ ศาลก็มีอำนาจให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลได้ ส่วนรูปแบบและเนื้อหาของการพิจารณาคดีในระบบนี้มีลักษณะของระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัด คือ ผู้พิพากษาจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคดีนั้นอย่างกว้างขวาง โดยอาจมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีทุกฝ่ายปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อหาพยานหลักฐานมาสู่ศาลให้ได้²⁸ พนักงานอัยการและทนายความมีบทบาทเสมือนเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ของศาลเท่านั้น โดยที่หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายกำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีดังกล่าวมาแล้ว หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายจึงเป็นหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย และ

²⁴ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 401-402.

²⁵ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. หน้าเดิม.

²⁶ คณิต ฅ นคร ข (2525). “ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ, 5, 57. หน้า 19.

²⁷ Clifford A. Bowitz. (1969). **Criminal Process in Latin America.** p. 148.

²⁸ Clifford A. Bowitz. Op.cit. pp. 161-166.

นอกจากนี้ยังเป็นเกราะคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ฟ้องร้องอีกด้วย กล่าวคือ ป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มีขอบด้วยความยุติธรรมต่อเจ้าพนักงานนั้น²⁹

ประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย ได้แก่ ประเทศเยอรมัน อิตาลี สเปน เชคโกสโลวาเกีย ยูโกสลาเวีย โปแลนด์ กรีซ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งการฟ้องคดีตามกฎหมายนี้มีผลโดยตรงที่ทำให้การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย (Law Enforcement) แต่หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายมีผลเสียตรงที่ขาดความยืดหยุ่น และทำให้ใช้กฎหมายอย่างกระด้างจนเกินไป ดังนั้น แม้ในประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย ก็มีได้เครื่องจักรจนปราศจากข้อบกพร่อง หากแต่ได้มีการผ่อนคลายนี้อีกตามสมควร

2.2.2 “หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ” (Opportunity Principle)

หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจนั้น มีหลักการที่แตกต่างจากหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือถือว่าการดำเนินการทั้งปวงเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) เป็นความรับผิดชอบและความรับผิดชอบของฝ่ายกฎหมายทั้งสิ้น ส่วนฝ่ายตุลาการนั้นถือว่าเป็นอำนาจว่าด้วยการวินิจฉัยคดี (Adjudication) ซึ่งมีเนื้อหาเป็นคนละส่วนกับการบังคับใช้กฎหมาย³⁰ ระบบความยุติธรรมทางอาญาที่ใช้หลักดำเนินคดีโดยดุลพินิจ จึงเป็นระบบที่ให้เจ้าพนักงานในฝ่ายบริหารมีบทบาทเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ (Indispensable Organ) ในกระบวนการยุติธรรม การดำเนินคดีทั้งปวงตั้งแต่ขั้นจับกุมสอบสวน และบังคับคดีในระบบนี้จะอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายบริหาร ศาลจะมีบทบาทเกี่ยวข้องเฉพาะเรื่องที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เช่น จับกุม คမ်းขัง ตรวจค้น และวินิจฉัยตั้งคดี เป็นต้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ และเมื่อได้สอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง เจ้าพนักงานก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลแต่ละคดีไป การฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ได้เปิดโอกาสให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งคดีอย่างกว้างขวางโดยพิจารณาถึงภูมิหลังของอาชญากร สิ่งแวดล้อมตลอดจนรัฐประศาสน์นโยบาย พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีในบางคดีได้ แม้จะปรากฏว่ามีหลักฐานเพียงพอ มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง โดยให้ใช้ดุลพินิจพิจารณาตามความเหมาะสมเป็นเรื่องราว ไป ซึ่งในการพิจารณาทางด้านสังคม ด้านรัฐประศาสน์นโยบาย และด้านอาชญาวิทยา จะเป็นส่วนประกอบอันสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าข้อพิจารณาทางด้านกฎหมาย³¹ ตลอดจนเมื่อมีการยื่นฟ้องแล้วพนักงานอัยการอาจพิจารณาถอนฟ้องในภายหลังได้ในประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจนั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับว่า เมื่อพนักงาน

²⁹ คณิศ ฅ นคร ข เล่มเดิม. หน้า 38.

³⁰ Clifford A. Bowitz. Op.cit. pp. 171-172.

³¹ George T. Felkenes. (1973). *The Criminal Justice System*. pp. 102-105.

อัยการมีเหตุผลควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมาย พนักงานอัยการจะต้องยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องฯ ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร³² หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ อาจเรียกได้ว่าเป็นที่มาแห่งอำนาจการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการตามปกติ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและเจ้าพนักงานได้กระทำการสอบสวนเสร็จแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง พนักงานอัยการอาจไม่ฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีด้วยวิธีการใดๆ ก็ได้โดยคำนึงถึงอายุ บุคลิกลักษณะ สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด และองค์ประกอบอื่นๆ หรือแม้ว่าพนักงานอัยการจะได้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นควรก็มีอำนาจถอนฟ้องได้ ในระบบนี้ทำให้พนักงานอัยการมีความรับผิดชอบมากขึ้น ซึ่งดุลพินิจในลักษณะนี้ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ได้ก้าวไกลไปถึงขนาดให้มีการต่อรองที่จะยื่นฟ้องในข้อหาที่เบากว่าโดยให้จำเลยรับสารภาพ (Plea Bargaining) ทั้งนี้เพื่อหวังผลเกี่ยวกับความสะดวกรวดเร็วและความแน่นอนในการลงโทษผู้กระทำความผิด การพิจารณาคดี รูปแบบและเนื้อหาของการพิจารณาคดีในระบบนี้ เป็นลักษณะของระบบกล่าวหา (Accusatorial หรือ Adversary System) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้เพื่อให้ความจริงปรากฏ โดยพนักงานอัยการและทนายความจะมีบทบาทที่สำคัญและมีผู้พิพากษาเป็นผู้รักษาคดี³³ ในระบบนี้ศาลไม่มีอำนาจก้าวล่วงเข้าไปตรวจสอบ (review) ดุลพินิจของเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร การควบคุมดุลพินิจดังกล่าวกระทำในรูปของการควบคุมภายในองค์กรหรือควบคุมตามสายงาน³⁴

“หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ” เป็นหลักผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมายอาญา และเนื่องจากในปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษได้แปรเปลี่ยนไป ในปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้เลิกใช้ “ทฤษฎีแก้แค้นทดแทน” (Vergeltungstheorie) และเห็นว่า การลงโทษควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “การป้องกันทั่วไป” (Generalprävention) กล่าวคือ การลงโทษควรกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดายกับการกระทำเช่นนั้น และเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปในสังคมนั้นด้วยว่า ถ้ามีการกระทำเช่นนั้นขึ้นอีกก็จะต้องได้รับโทษเช่นนั้นเช่นเดียวกันกับเห็นว่า การลงโทษควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “การป้องกันพิเศษ” (Spezialprävention) กล่าวคือ การลงโทษนั้นจะต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำความผิด เพื่อให้เขาได้มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำขึ้นอีก และเพื่อให้เขากลับเข้าสู่สังคมอีกได้³⁵

³² กุลพล พลวัน. (2520, พฤษภาคม-สิงหาคม). “หลักการชะลอการฟ้อง.” วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3, หน้า 27.

³³ George T. Felkenes. Op.cit. p. 118.

³⁴ เรวัต น้าเฉลิม. (2522). ชะลอการฟ้อง. หน้า 27.

³⁵ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 402.

หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจนี้มีผลโดยตรงที่ทำให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจอย่างยืดหยุ่น ปรับเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี และลดความกระด้างของกฎหมายไปในตัว³⁶ เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดอย่างเต็มที่ในทุกคดีอาจมีผลทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยในสังคมเช่นนั้นรู้สึกว่าคุณเองได้รับโทษตามกฎหมายไปด้วย เพราะคงไม่มีใครที่จะยึดถืออย่างเคร่งครัดว่าต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเต็มที่ในทุกกรณีเสมอไป³⁷ และโดยที่จุดมุ่งหมายของการลงโทษเปลี่ยนจากการแก้แค้นทดแทนมาสู่การป้องกันทั่วไปและการป้องกันพิเศษดังกล่าวมาแล้ว “หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ” ในปัจจุบันจึงได้รับความสนใจมากขึ้น แม้กระทั่งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ก็ได้มีการผ่อนคลายความเข้มงวดลงไปอีกมาก โดยได้บัญญัติให้มีกรณีต่างๆ ที่เจ้าพนักงานอาจใช้ดุลพินิจไม่ดำเนินคดีหรือไม่ฟ้องและโดยการบัญญัติมาตรา 153 เอ ลงไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อปี ค.ศ. 1975 ทำให้ความเคร่งครัดของหลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเดิมนั้นได้หมดสิ้นไป³⁸ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจนั้นมักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอว่าโดยพื้นฐานของหลักการฟ้องคดีอาญาโดยดุลพินิจนั้น แม้ดุลพินิจดังกล่าวจะสามารถให้ความเป็นธรรมตามความเป็นจริง (Justice in real sense) ได้ แต่ก็อาจขัดแย้งกับหลักที่ว่ากฎหมายต้องมีความแน่นอน (Doctrine of legal certainty) และหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย (Equality before the law) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักนิติธรรม (Rule of law) แม้ข้อวิพากษ์วิจารณ์นี้จะได้รับการโต้แย้งโดยกลุ่มประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจก็ตาม สำหรับประเทศไทย เนื่องจากพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 กำหนดไว้ในมาตรา 8 ว่า “การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอัยการต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักนิติธรรม” ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ซึ่งกำหนดว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลรวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” ซึ่งในปัจจุบันพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 กำหนดให้มีระเบียบการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาซึ่งไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน โดยให้ผ่านความเห็นชอบของ ก.อ. (คณะกรรมการอัยการ) ซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายในลำดับรองและจะต้องมีการประกาศระเบียบดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาให้ประชาชนได้รับทราบด้วย การกำหนดให้มีระเบียบในลักษณะดังกล่าวนับเป็นการพัฒนากฎหมายพนักงานอัยการที่

³⁶ ศตเนติ เนติภักธุโชติ. (2552). **มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสั่งคดีอาญา**. หน้า 34.

³⁷ Frank W. Miller. (1974). **The Decision to Charge a person With a Crime**. p. 163.

³⁸ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 402-403.

มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากระเบียบดังกล่าวจะทำให้การใช้หลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจของพนักงานอัยการไทยมีความแน่นอน ชัดเจน และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 8 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 3 มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การกำหนดให้ระเบียบดังกล่าวจะต้องผ่านความเห็นชอบจาก ก.อ. นั้น ย่อมทำให้เห็นได้ว่าระเบียบดังกล่าวจะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการอัยการซึ่งมีองค์ประกอบส่วนหนึ่งเป็นกรรมการอัยการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับคัดเลือกจากวุฒิสภา ต่างหากจากประธานคณะกรรมการอัยการ (อัยการสูงสุด) ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาในการเข้าสู่ตำแหน่งเช่นกัน จึงถือได้ว่าเป็นการกำหนดให้ระเบียบดังกล่าวมีจุดเชื่อมโยงกับประชาชนผ่านทางวุฒิสภาอย่างตั้งใจ เนื่องจากเกรงว่าหากประชาชนเชื่อว่าการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมแล้ว ก็อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการได้³⁹

2.3 สาเหตุของอาชญากรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง⁴⁰

การอธิบายสาเหตุของอาชญากรรมได้เริ่มต้นขึ้นในศตวรรษที่ 18 ซึ่งได้รับการพัฒนาเป็นวิชาอาชญาวิทยา โดยนักอาชญาวิทยาส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ จากหลายสาขา เช่น วิชากฎหมาย แพทย์ จิตวิทยา และสังคมวิทยา เป็นต้น ในระยะเริ่มต้นผู้ศึกษาอาชญาวิทยามีแนวทางการศึกษาของตนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงหรือปฏิรูปกฎหมายอาญามากกว่าการพัฒนาวิชาอาชญาวิทยาให้เป็นวิชาการแขนงหนึ่งเป็นเอกเทศจากวิชาอื่น อย่างไรก็ตาม การศึกษา ค้นคว้า วิจัย และการผลิตตำรา รวมทั้งผลงานของนักอาชญาวิทยาในสมัยแรกก็มีอิทธิพลต่อแนวความคิด ทฤษฎี และการพัฒนาของวิชาอาชญาวิทยาเป็นอย่างมาก⁴¹ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการเกิดอาชญากรรมนั้นมิใช่เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงสาเหตุเดียว หากแต่มีทั้งสาเหตุต่างๆ หลายสาเหตุ รวมทั้งปัจจัยต่างๆ เป็นส่วนประกอบ นักวิชาการสาขาต่างๆ ได้พยายามศึกษาวิเคราะห์สาเหตุของอาชญากรรมมาโดยตลอด แต่นักวิชาการเหล่านั้นก็มีอธิบายสาเหตุของอาชญากรรมไปตามแนวความคิดความรู้และประสบการณ์ของตนเป็นหลัก กล่าวคือ นักสังคมวิทยาก็มุ่งเน้นว่า อาชญากรรมส่วนใหญ่เกิดจากสาเหตุทางสังคมและสิ่งแวดล้อม นักเศรษฐศาสตร์ก็มุ่งเน้นว่าอาชญากรรมส่วนใหญ่เกิดจากสาเหตุความยากจน นักจิตวิทยาก็ว่า เกิดจากสาเหตุทาง

³⁹ ประธาน จุฬารोजनाมนตรี. (2554, เมษายน-มิถุนายน). “การสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาซึ่งไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตามหลักนิติธรรม.” วารสารกฎหมายอัยการ, 24, 259. หน้า 27.

⁴⁰ ประเทือง ธนิตผล. (2549). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. หน้า 71-72.

⁴¹ ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 156.

จิตใจ นักชีววิทยากายภาพและจิตแพทย์ก็ว่าเกิดจากสาเหตุทางกรรมพันธุ์และการบกพร่องทางพันธุกรรมและร่างกาย จากแนวความคิดทั้งหลายนั้น อาจจะสรุปได้ว่า อาชญากรรมเกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ 2 ประการ คือ เกิดจากสาเหตุภายในและสาเหตุภายนอก สำหรับสาเหตุภายใน แบ่งออกได้เป็น สาเหตุทางชีววิทยา (ชีวกายภาพ) และสาเหตุทางจิตวิทยา (จิตใจ) ส่วนสาเหตุภายนอกนั้นแบ่งออกได้เป็น สาเหตุทางสังคม นั่นเอง และเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ นักอาชญาวิทยาบางกลุ่มก็ได้มีการแบ่งแยกสาเหตุภายในและสาเหตุภายนอก ออกเป็น 3 สาเหตุ คือ สาเหตุทางชีวกายภาพ (ปัจจัยทางร่างกาย) สาเหตุทางจิตวิทยา (ปัจจัยทางจิตใจ) และสาเหตุทางสังคม (ปัจจัยทางครอบครัวและสิ่งแวดล้อม)

นักอาชญาวิทยาส่วนใหญ่วิเคราะห์ว่า มิใช่สาเหตุใดเพียงสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดอาชญากรรมได้แต่ต้องอาศัยสาเหตุร่วมกัน อาจจะเป็น 2 ประการหรือ 3 ประการร่วมกัน แล้วแต่กรณี สาเหตุหรือปัจจัยดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์และมีขั้นตอนในการผลักดันให้เกิดอาชญากรรมเป็นรายๆ ไป กระบวนการเกิดอาชญากรรมดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์ เฮร์แมนท์ แมนน์ไฮม์ (Hermann Mannheim) นักอาชญาวิทยาสมัยใหม่ชาวอังกฤษ ได้อธิบายถึงกระบวนการและความสัมพันธ์ที่สาเหตุดังกล่าวทำให้เกิดอาชญากรรมไว้ คือ⁴²

“ปัจจัยทางกายภาพ จะมีส่วนผลักดันให้เกิดอาชญากรรมเช่นเดียวกับปัจจัยทางสังคมก็ต่อเมื่อปัจจัยดังกล่าวนี้ได้ผ่าน “ตัวแปรสภาพ” (หรือสภาพจิตของแต่ละบุคคล) คือ ปัจจัยทางจิตใจเสียก่อน จึงจะสามารถผลักดันให้บุคคลลงมือกระทำผิดก่ออาชญากรรม”

แมนน์ไฮม์ อธิบายว่า สภาพจิตของบุคคลเปรียบเสมือนตัวแปลงสภาพที่สำคัญยิ่ง เพราะถ้าปัจจัยทางกายภาพหรือปัจจัยทางสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ยังไม่ผ่านตัวแปลงสภาพหรือปัจจัยทางจิตใจก็ไม่อาจก่อให้เกิดอาชญากรรมได้ ถ้าเมื่อใดปัจจัยทางสังคมหรือกายภาพมีอิทธิพลเหนือปัจจัยทางด้านจิตใจเสียแล้ว ก็จะทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงสภาพจิต (คือ ความรู้สึก ผิดชอบชั่วดี สติยับยั้ง) ของบุคคล ซึ่งอาจผลักดันให้ปัจจัยต่างๆ นั้น มีอิทธิพลนำไปสู่การก่ออาชญากรรมได้ กล่าวโดยละเอียดก็คือ บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ หรือเติบโตมาในครอบครัว สภาพแวดล้อม สังคมที่ไม่ดี หรือมีฐานะยากจน หรือบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่จำเป็น บีบบังคับ บีบบั่นอารมณ์ ฯลฯ บุคคลต่างๆ เหล่านี้มีไม่ว่าจะต้องก่ออาชญากรรมทุกคนเสมอไป มีเพียงบางคนเท่านั้นที่สาเหตุทั้งภายในและภายนอกสามารถกระตุ้นและผลักดันให้เขาก่ออาชญากรรมได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิด รู้ผิดชอบชั่วดี และสติยับยั้งใจของแต่ละบุคคลว่าจะเข้มแข็งเพียงใด

⁴² อรรถ สุวรรณบุปผา. (2518). หลักอาชญาวิทยา. หน้า 9-10.

อย่างไรก็ตาม สาเหตุในการเกิดอาชญากรรม ก็เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมาก การจะศึกษาให้ทราบสาเหตุที่แท้จริงจะต้องทำการศึกษาเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยากที่จะศึกษาได้ทุกกรณี แม้กระนั้นนักวิชาการก็มีความหวังว่า การศึกษาสาเหตุเป็นรายบุคคล หากแก้ปัญหาได้ก็อาจสามารถช่วยแก้ปัญหาอาชญากรรมของสังคมส่วนใหญ่ได้เช่นกัน

2.3.1 สาเหตุอาชญากรรมทางชีววิทยา (The Biological Theories)

ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวชีววิทยา (The Biological Theories of Crimes) มีต้นกำเนิดและได้รับความนิยมในประเทศแถบยุโรป ทฤษฎีแนวนี้มีสมมุติฐานเกี่ยวกับสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมลักษณะเดียวกันกับทฤษฎีแนวปฏิฐานนิยม (Positive School of Criminology) ตามหลักฐานของการศึกษาวิชาอาชญาวิทยาปรากฏว่า มีผู้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพของบุคคลกับพฤติกรรมอาชญากรรม ก่อนที่ลอมโบรโซจะได้ก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยาแนวปฏิฐานนิยมแต่ไม่ได้รับความนิยมเท่าใดนัก เนื่องจากในช่วงเวลานั้นแนวความคิดอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม (Classical School of Criminology) กำลังได้รับความนิยมจากบุคคลโดยทั่วไป⁴³ ต่อมาเมื่อลอมโบโซเสนอทฤษฎีอาชญากรโดยกำเนิด แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมจึงกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง โดยได้เสนอแนวความคิดที่ว่า อาชญากรรมส่วนใหญ่เกิดจากอาชญากรที่มีความบกพร่องทางกายภาพซึ่งได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม ประกอบกับเฟอริ (Ferri) ได้เสนอความคิดเพิ่มเติมว่า ปัจจัยทางสังคม สิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกด้วย ส่วนกาโรฟาโล (Garofalo) ได้เสนอความคิดเพิ่มเติมว่า มีปัจจัยทางด้านจิตใจเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกด้วย⁴⁴ ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวชีววิทยาจึงกลับมามีอิทธิพลในวงการอาชญาวิทยาจนกระทั่งปัจจุบัน และนับแต่แนวความคิดสำนักปฏิฐานนิยมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิชาอาชญาวิทยานักอาชญาวิทยาที่สนับสนุนทฤษฎีแนวชีววิทยาได้ศึกษาพฤติกรรมของบุคคลตามหลักการนี้เป็นจำนวนมาก ทฤษฎีเหล่านี้อธิบายสาเหตุพฤติกรรมตามสมมุติฐานที่ว่า โครโมโซม ยีนส์ ชีวเคมี โฮร์โมน และลักษณะรูปร่างของมนุษย์ มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมต่อต้านสังคมหรือแม้แต่พฤติกรรมอาชญากรรม มาสเตอร์และโรเบอ์สัน (Master & Roberson) ได้จัดกลุ่มทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวชีววิทยา ออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1) ทฤษฎีความด้อยทางชีววิทยา (Biological Inferiority Theories)

ทฤษฎีกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีสมมุติฐานว่า อาชญากรเป็นบุคคลที่มีลักษณะทางชีววิทยาด้อยกว่าบุคคลทั่วไปและความด้อยทางด้านนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมอาชญากรรม ทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อความผิดปกติหรือด้อยกว่าทางชีวภาคของร่างกายมนุษย์ เป็นสาเหตุ

⁴³ พรชัย ชันดี. (2549). ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. หน้า 39.

⁴⁴ ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 73.

สำคัญที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมอาชญากรรม ดังนั้นแนวทางของการศึกษาวิจัยจึงเป็นการค้นหาหรือแบ่งแยกรูปร่างของบุคคลที่ปรากฏภายนอกอันเนื่องมาจากความผิดปกติทางชีวภาค เพื่อแสดงให้เห็นว่าอาชญากรมีรูปร่างที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดาทั่วไปและมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรมติดมากับความผิดปกติของร่างกายดังกล่าวด้วย การศึกษาตามแนวทฤษฎีนี้เริ่มเกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในทวีปยุโรป ก่อนแนวความคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิม แต่ยังไม่ได้รับความนิยมหรือความสนใจมากนัก ต่อมาเมื่อแนวความคิดอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมเริ่มได้รับการยอมรับ ทฤษฎีแนวนี้จึงกลับมาได้รับความสนใจจากนักอาชญาวิทยาอีกครั้งหนึ่ง จนถึงปัจจุบัน ทฤษฎีความด้อยทางชีววิทยาประกอบด้วยกลุ่มทฤษฎี 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ คือ

(1) ทฤษฎีศิลปะการอ่านบุคลิกบุคคลจากรูปร่างภายนอกและการศึกษาคุณภาพของจิตจากรูปร่างสัดส่วนของกะโหลกศีรษะ (Physiognomy and Phrenology)

แบทติส ปอร์ตี (Baptiste Porte) ถือได้ว่าเป็นผู้แรกที่ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปร่างและบุคลิกของบุคคลกับรูปแบบอาชญากรรมของบุคคล ปอร์ตีได้สรุปผลการศึกษาว่าอาชญากรที่กระทำความผิดประเภทลักทรัพย์จะมีจมูกและหูเล็ก แขนเรียวยาว ี้นหาเป็นพุ่ม และดวงตากลอกไปมา แต่ก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีผู้ใดได้ทำการศึกษาค้นคว้าในด้านนี้ต่อจากปอร์ตี⁴⁵ ต่อมาในปี ค.ศ. 1775 ได้เริ่มมีผู้ก่อตั้งวิชาศิลปะการอ่านบุคลิกบุคคลจากรูปร่างภายนอก (Physiognomy) โดยนักวิชาการชาวสวิสเซอร์แลนด์ชื่อ โจฮาน คาสปาร์ ลาวาเตอร์ (Johan Caspar Lavater) ซึ่งได้เขียนหนังสือชื่อ “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะภายนอกกับพฤติกรรมของมนุษย์” (Physiognomical Fragments) เป็นตำราที่เสนอผลงานจากการสังเกตและรวบรวมข้อมูลในด้านความสัมพันธ์ระหว่างใบหน้ากับพฤติกรรมของบุคคล ลาวาเตอร์ มีความเชื่อว่าลักษณะใบหน้าของมนุษย์ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ จมูกสั้น คางเล็ก ตาเจ้าเล่ห์ หากเป็นผู้ชายก็จะไม่มีหนวดเครา และหากเป็นผู้หญิงจะมีหนวดเขลาหรือขนคอก ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันทฤษฎีหรือความเชื่อแนวนี้ไม่ได้รับการยอมรับในวงการอาชญาวิทยา หากแต่ผลงานของลาวาเตอร์ นับว่ามีส่วนสำคัญทำให้เกิดวิชาการศึกษาคุณภาพของจิตจากรูปร่างสัดส่วนของกะโหลกศีรษะ (Phrenology)

ในสมัยก่อนยุคโพซิทิฟหรือนัยหนึ่งก่อนหน้าการศึกษาของลอมโบรโซซึ่งเรียกว่าเป็นบิดาแห่งวิชาอาชญาวิทยา หรือผู้วางรากฐานวิชาอาชญาวิทยาได้มีผู้กระทำการศึกษาอาชญากรรมและอาชญากรอย่างเป็นระบบก่อนแล้ว แต่มิได้มีผู้กล่าวถึงผลงานดังกล่าวนี้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1807 ฟรานซ์ โจเซฟ กอลล์⁴⁶ (Franz Joseph Gall) นักชีววิทยาชาวเยอรมัน ได้พิมพ์ผล

⁴⁵ Ellis. อ้างถึงใน พรชัย ชันดี. (2549). *ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา*. หน้า 44.

⁴⁶ Sue. อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวาณิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. หน้า 180.

การศึกษาวิชาโครงสร้างของกะโหลกศีรษะ ที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดก่อนหน้าผลงานชิ้นสำคัญของลอมโบโรโซประมาณ 70 ปี กอลล์ได้ใช้เวลาศึกษาและทดลองทางสัลยกรรมและการแพทย์ประมาณ 20 ปี เพื่อหาข้อมูลจากร่างกายของมนุษย์โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่กอลล์ไม่ได้สนใจโครงสร้างของกะโหลกโดยตรง แต่สนใจลักษณะของกะโหลกศีรษะ (cranium) และใช้วิธีการวัดลักษณะของกะโหลกศีรษะส่วนนอก และอวัยวะซึ่งทำหน้าที่ต่างๆ รวมทั้งการตรวจสอบสมองซึ่งอยู่ภายในกะโหลกศีรษะ และค้นพบว่าสมองทำหน้าที่ 26 ประการ⁴⁷ นับได้ว่ากอลล์เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวิชาการศึกษาคุณภาพของจิตจากรูปร่างสัดส่วนของ กะโหลก เป็นคนแรก กอลล์ได้เขียนบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของหน้าผากับบุคลิกภาพของบุคคลขึ้นในปี ค.ศ. 1785 และต่อมา จอห์น แกสพาส สเปอร์แซม (John Gaspar Spurzheim) นักเรียนและผู้ร่วมงานของกอลล์ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมตามแนวทางของกอลล์ จนกระทั่งได้ข้อสรุปว่าในสมองของมนุษย์มีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมทั้งสิ้น 35 รูปแบบ และสามารถแบ่งแยกพฤติกรรมดังกล่าวได้เป็น 3 ประเภทหลัก คือ 1) พฤติกรรมที่ไม่ดี เช่น ความก้าวร้าว การชอบทำลาย การต่อสู้ การเอาเปรียบ 2) ความรู้ผิดชอบชั่วดี เช่น การรักบุตร ความเมตตากรุณา ความเป็นมิตร และ 3) ความสามารถพิเศษทางสติปัญญา เช่น ความภูมิใจ ความริเริ่มสร้างสรรค์ ฯลฯ

หลักการตามทฤษฎีของกอลล์และสเปอร์แซมมีดังนี้ คือ พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นส่วนมากเกิดจากหน้าที่ของสมองในส่วนที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดี คือ สมองส่วนที่อยู่บริเวณเหนือใบหูเล็กน้อย และบุคคลที่ไม่ประกอบอาชญากรรมเนื่องจากว่า มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความฉลาดเป็นตัวคอยเหนี่ยวรั้งพฤติกรรมที่ไม่ดีไว้ ดังนั้นการเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนที่ดีสามารถเสริมสร้างความแข็งแรงให้แก่สมองส่วนที่เป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมดี ซึ่งเท่ากับเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กหรือเยาวชนนั้นมีพฤติกรรมที่ไม่ดี⁴⁸

(2) การศึกษาอาชญาวิทยาแนวมนุษย์วิทยา (Criminal Anthropology)

ในตอนปลายของศตวรรษที่ 19 ได้เกิดแนวความคิดสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม โดยมีลอมโบโรโซกับลูกศิษย์เป็นผู้ก่อตั้งแนวความคิดนี้ซึ่งมีหลักการสำคัญที่ว่ารูปร่างทางกายภาพเป็นเครื่องแสดงออกถึงความผิดปกติและการไม่มีวิวัฒนาการทางร่างกาย นักทฤษฎีแนวนี้เรียกบุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้ว่า “บุคคลที่มีลักษณะกลับไปเหมือนบรรพบุรุษ” (Atavistic) หรือ “บุคคลที่เกิดมาโดยมีวิวัฒนาการของสมัยก่อนอยู่ในตัว” ลอมโบโรโซ เชื่อว่าบุคคลประเภทนี้จะมีพฤติกรรมอาชญากรรมติดตัวมาด้วย เนื่องจากเกิดมาโดยมีการวิวัฒนาการของบรรพบุรุษ ซึ่ง

⁴⁷ Semour. อ้างถึงใน ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 181.

⁴⁸ Turner and Dickman. อ้างถึงใน พรชัย ชันดี. (2549). ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. หน้า

ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏให้เห็นได้ภายนอก เช่น การมีรูปศีรษะบิดเบี้ยวไม่เหมือนคนธรรมดาทั่วไป คางยาว ขนาดหูผิดปกติหรือเล็กเกินไป จมูกบิดเบี้ยวหรือแบนราบ ฯลฯ

ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesar Lombroso) เป็นชาวอิตาลีเชื้อสายยิว เกิด ณ เมืองเวโรนา ประเทศอิตาลี (ขณะนั้นอยู่ภายใต้การปกครองของออสเตรีย) ลอมโบโรโซได้รับการศึกษาอย่างดีในโรงเรียนมัธยมของรัฐและเข้าศึกษาวิชาแพทยในมหาวิทยาลัยปาเวีย (Pavia) ปาโรวา (Padova) และเวียนนา (Vienna) ได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยปาเวียและปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยเจนัว (Genoa) ในปี ค.ศ. 1958 และ 1959 ตามลำดับ ลอมโบโรโซอาสาสมัครเข้าเป็นแพทย์ในกองทัพเป็นเวลา 4 ปี ทำให้มีโอกาสศึกษาลักษณะร่างกายของทหารประมาณ 3,000 คน เขาได้วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างลักษณะทางร่างกายของทหารกับประชากรในภูมิภาคต่างๆ ของอิตาลี สังเกตรอยสักตามร่างกายของทหาร โดยเฉพาะรูปสัญลักษณ์ที่มีลักษณะอนาจารตามร่างกายของทหารบางคน ลอมโบโรโซได้ตั้งข้อสังเกตว่าผู้มีรูปลักษณะอย่างไรเป็นลักษณะของอาชญากร⁴⁹

ในยามสงบ ลอมโบโรโซได้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลโรคจิตและได้เข้าทำการศึกษาค้นไขโรคจิตในโรงพยาบาล เซนต์ ยูฟีเมีย (St. Euphemia) และเสนอผลการศึกษาคือความสัมพันธ์ระหว่างโรคขาดธาตุอาหารและวิตามิน ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดการบกพร่องทางจิตและโรคจิตกับอาชญากรรม นอกจากนี้ ลอมโบโรโซยังมีผลงานทางด้านนิติเวชศาสตร์และการศึกษาอาชญากรรมอีกมาก การศึกษาของ ลอมโบโรโซเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิด โดยได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดจากนักปราชญ์ในยุคหนึ่งหลายคน อาทิ ชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin) ผู้เสนอทฤษฎีวิวัฒนาการของมนุษย์ ออกัสต์ คอมต์ (Auguste Comte) และเฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) นักสังคมวิทยา เป็นต้น⁵⁰

ลอมโบโรโซได้แบ่งอาชญากรรม ออกเป็น 5 ประเภท ตามผลการศึกษานักโทษในเรือนจำ ได้แก่

- ก. อาชญากรเนื่องจากระบบประสาทผิดปกติ (Epileptic Criminal)
- ข. อาชญากรวิกลจริต (Insane Criminal)
- ค. อาชญากรโดยกำเนิด (Born Criminal)
- ง. อาชญากรเป็นครั้งคราว (Occasional Criminal)
- จ. อาชญากรทางอารมณ์ (Crime by Passion)

อาชญากรในประเภทที่ 1-3 มีพื้นฐานมาจากสมมุติฐานของระบบประสาท

⁴⁹ ประธาน วัฒนวานิชย์. เล่มเดิม. หน้า 167.

⁵⁰ แหล่งเดิม. หน้า 168.

(Epileptoid) โดยลอมโบรโซได้อธิบายลักษณะของอาชญากรทั้ง 3 ประเภทในรายละเอียดที่แตกต่างกัน เช่น อาชญากรโดยกำเนิดทั้งหมดมีอาการประสาท แต่อาชญากรเนื่องจากระบบประสาทผิดปกติ ไม่จำเป็นต้องเป็นอาชญากรโดยกำเนิด เป็นต้น

ลอมโบรโซได้จำแนกประเภทของอาชญากรออกเป็นหลายประเภท แต่ที่กล่าวขวัญกันมากที่สุดได้แก่ อาชญากรโดยกำเนิด (Born Criminal) โดยลอมโบรโซได้อธิบายอาชญากรโดยกำเนิดว่าประกอบด้วยลักษณะดังนี้

- ประสาทสัมผัสและการทำงานผิดปกติ อดทนต่อความเจ็บปวด ตาแหลมคม การได้ยินรับรู้ กลิ่น รส ความคล่องตัว มีน้อยกว่าบุคคลปกติโดยเฉลี่ย แขนขาด้วนซ้ายแข็งแรง เจ้าเล่ห์หลอกลวง

- ขาดสามัญสำนึกทางศีลธรรมจรรยา ปราศจากความสำนึกผิดและเสียใจ โหดร้าย เกียจคร้าน ชอบสนุกสนาน มีนิสัยชอบการพนัน

- การแสดงออกอื่นๆ เช่น ใช้ภาษาของอาชญากร หรือภาษาแสดง มักชอบแสดงความคิดเห็นอย่างเพ้อฝัน และมีรอยสักตามตัวมาก⁵¹

ลอมโบรโซได้ชื่อว่าเป็นบิดาของวิชาอาชญาวิทยา เนื่องจากเป็นผู้ริเริ่มนำระเบียบวิธีวิจัยมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมอาชญากรรมในการพัฒนาทฤษฎีอาชญาวิทยา และในการพัฒนาทฤษฎีของลอมโบรโซ ลอมโบรโซได้ทำการสำรวจรูปร่างของนักโทษแล้วเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลและทำการเปรียบเทียบกับข้อมูลที่เก็บจากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นนักโทษหรือกลุ่มควบคุม (Control Group) ด้วยวิธีการเช่นนี้เองทำให้ลอมโบรโซได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ริเริ่มใช้กลุ่มควบคุมและวิชาสถิติในการสร้างและพัฒนาทฤษฎี⁵² เป็นเหตุให้มีผู้ดำเนินการศึกษาตามรูปแบบของลอมโบรโซเป็นจำนวนมาก

หลังจากได้พัฒนาทฤษฎีขึ้นมาแล้ว ทฤษฎีของลอมโบรโซได้รับการยอมรับจากนักวิชาการทั่วไป จนกระทั่งปี ค.ศ. 1901 ได้มีนักวิชาการชาวอังกฤษกลุ่มหนึ่งนำโดยชาร์ล กอริง (Charles Goring) ได้ทำการทดสอบทฤษฎีของลอมโบรโซ โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของอาชญากรที่ถูกจำคุกกับบุคคลธรรมดาทั่วไป ซึ่งต่อมาได้พิมพ์ผลการศึกษาเป็นหนังสือชื่อ “นักโทษชาวอังกฤษ: การศึกษาทางสถิติ” (The English Convict: A Statistical Study) กอริงกับคณะได้ทำการเปรียบเทียบรูปร่างของนักโทษชาวอังกฤษจำนวน 3,000 คน กับบุคคลจำนวนมากที่ไม่ได้เป็นนักโทษ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ประกอบด้วยนักศึกษาปริญญาตรี (จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และออกฟอร์ด) คนไข้ในโรงพยาบาล วิศวกร ทหาร ฯลฯ การศึกษานี้ใช้

⁵¹ แหล่งเดิม. หน้า 169.

⁵² Vold and Bernard. อ้างถึงใน พรชัย ชันตี. (2549). ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. หน้า 46.

ระยะเวลาอันมาถึง 12 ปี อย่างไรก็ตามก็เนื่องมาจากงานศึกษานี้มุ่งที่จะเปรียบเทียบรูปร่างของอาชญากรและบุคคลธรรมดาเป็นเหตุให้ผลของการศึกษานี้ไม่สามารถใช้บอกความแตกต่างระหว่าง อาชญากรโดยกำเนิด บุคคลที่อาจเป็นอาชญากร และบุคคลธรรมดาได้ ตามหลักการแบ่งแยกบุคคลในทฤษฎีของลอมโบโรโซมีนักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการศึกษากอริงกับคณะไม่ได้เป็นการทดสอบทฤษฎีของลอมโบโรโซโดยตรง ตามวัตถุประสงค์เริ่มแรกของการศึกษาวิจัยนี้

กอริงกับคณะพบว่าโดยทั่วไปแล้วสรีระร่างกายของอาชญากรกับบุคคลธรรมดาจะไม่แตกต่างกันยกเว้นแต่โครงสร้างของร่างกายและน้ำหนักตัว โดยที่อาชญากรจะมีส่วนสูงโดยเฉลี่ยต่ำกว่าบุคคลธรรมดาสองนิ้วและน้ำหนักตัวเบากว่าเจ็ดปอนด์ อย่างไรก็ตามก็กอริงได้ยืนยันว่าการที่อาชญากรมีรูปร่างแตกต่างจากบุคคลธรรมดา ไม่ได้แสดงว่าอาชญากรเป็นบุคคลที่ผิดปกติแต่อย่างไร แต่เป็นเพียงบุคคลธรรมดาคนหนึ่งที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่เป็นอาชญากรกอริงเชื่อว่าลักษณะของอาชญากรนั้นเป็นพันธุกรรมและสามารถถ่ายทอดได้ จึงสนับสนุนการห้ามมิให้บุคคลที่ลักษณะผิดปกติ เช่น สติปัญญาอ่อน โรคจิต โรคลมบ้าหมู ฯลฯ มีบุตรหลานสืบสันดาน⁵³

ทฤษฎีของกอริงได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในวงการอาชญาวิทยา จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1939 นักมนุษยวิทยาชาวสหรัฐชื่อ ฮูดตัน (Hooton) ได้เสนอผลการศึกษาวิจัยที่ทำการทดสอบทฤษฎีของกอริง ฮูดตันได้ศึกษาเปรียบเทียบสรีระร่างกายของนักโทษจำนวน 14,000 คน จากเรือนจำกลางของมลรัฐต่างๆในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน 10 มลรัฐ และเปรียบเทียบกับบุคคลทั่วไปจำนวน 3,200 คน ฮูดตันพบว่าโดยทั่วไปแล้วนักโทษมีสรีระร่างกายแตกต่างจากบุคคลธรรมดา และความแตกต่างนี้จะปรากฏอยู่ในร่างกายของอาชญากรพร้อมกับความบกพร่องทางจิต อีกทั้งยังสรุปว่าความด้อยกว่านี้เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม ฮูดตันสรุปว่าอาชญากรรมเป็นผลมาจากความด้อยทางร่างกาย ด้วยความเชื่อดังกล่าว ฮูดตันจึงเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมตามความคิดของตนเองโดยเสนอแนะว่าวิธีที่ดีที่สุดคือ กำจัดบุคคลซึ่งมีสภาพร่างกายและจิตใจบกพร่องออกไปเสียจากสังคมหรือแยกบุคคลเหล่านี้ออกจากสังคม⁵⁴

แนวความคิดในเรื่องของการถ่ายทอดกรรมพันธุ์ เป็นเรื่องของการถ่ายทอดลักษณะทางร่างกาย จิตใจ และสัญชาตญาณทางสายโลหิตจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ดังคำพังเพยที่ว่า “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น” และ “เชื้อไม่ทิ้งแถว” หรือคำพังเพยภาษาอังกฤษที่ว่า “Like father, like a son” และ “It runs in the family” เป็นต้น ดังนั้นเมื่อนักวิชาการสาขาต่างๆ ทำการศึกษาวิจัยเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสายโลหิตดังกล่าวมาก็ยังทำให้เกิดการ

⁵³ Goring. อ้างถึงใน พรชัย ชันตี. (2549). *ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา*. หน้า 46.

⁵⁴ Semour. อ้างถึงใน ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. หน้า 182.

ทำทนาย ใครรู้แก่บุคคลทั่วไปมากขึ้นด้วยจนต่อมาได้มีผู้สนใจศึกษาสายเลือดที่ไม่ดี คือมีลักษณะที่มีบุคลิกภาพผิดปกติ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทั้งสายตระกูลหรือที่เรียกว่า “สายเลือดชั่ว” (Blood will tell) ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนนิสัยเลวรวมทั้งความเป็นอาชญากรมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานทั้งหญิงชายติดต่อกันทุกช่วง เช่น ตระกูลจุกส์ (The Jukes) และตระกูลแคลลิแคค (Kallikakes) ในทำนองเดียวกันสายเลือดที่ดี นิสัยดี ฉลาด มีพรสวรรค์ก็สืบทอดเป็นกรรมพันธุ์เหมือนกัน เช่น ตระกูลของชาร์ล ดาร์วิน (Charl Darwin) เป็นต้น จากการศึกษาสืบค้นสายตระกูลที่ดีและไม่ดีหลายตระกูลจึงอาจสรุปได้ว่า มีการถ่ายทอดลักษณะที่ดีและไม่ดีทางกรรมพันธุ์จริง

นอกจากนี้ผู้ต้นยังได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมโดยทำการเปรียบเทียบสรีระร่างกายของอาชญากร แล้วได้แบ่งแยกอาชญากรออกเป็นประเภทตามชนิดหรือลักษณะของการกระทำผิด ผู้ต้นได้สรุปว่าบุคคลรูปร่างผอมสูงมีแนวโน้มที่จะเป็นฆาตกรและนักโจรกรรม บุคคลที่มีรูปร่างสูงใหญ่มีแนวโน้มที่จะเป็นนักฆ่าหรือนักหลอกลวง ส่วนบุคคลที่มีรูปร่างเล็กมักจะเป็นพวกนักขโมยเบา และบุคคลที่มีรูปร่างอ้วนเตี้ยมักจะทำร้ายร่างกายผู้อื่นและชอบข่มขืนผู้อื่น ฯลฯ

(3) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาด ระดับสติปัญญา และพฤติกรรมอาชญากรรม (Research on Intelligence, IQ Scores, Crimes and Delinquency)

นอกจากความผิดปกติทางสรีระร่างกายและจิตใจจะถูกมองว่าเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรรมแล้ว ยังมีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งที่เชื่อว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนคือ สติปัญญา (Intelligence) ซึ่งในปัจจุบันเครื่องวัดระดับสติปัญญาคือ “ไอคิว” (The Intelligence Quotient หรือ IQ) ซึ่งมีบีเนต (Binet) และไซมอน (Simon) นักวิชาการชาวฝรั่งเศสได้สร้างเครื่องมือชนิดนี้ขึ้นมาในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมกับระดับสติปัญญาจะใช้ IQ เป็นตัวชี้วัดระดับสติปัญญา จุดเริ่มต้นของแนวความคิดนี้มาจากงานศึกษาวิจัยของริชาร์ด ดักเดล (Dugdale) ที่ศึกษาประวัติของครอบครัวหนึ่งที่เรียกว่า ครอบครัวจุกส์ (the Jukes Family) เนื่องจากดักเดลพบว่ามีบุคคลในตระกูลนี้ถูกจำคุกอยู่ถึง 6 คน เมื่อได้ตรวจสอบไปถึงประวัติบรรพบุรุษของบุคคลเหล่านี้ทำให้ดักเดลพบว่าต้นตระกูลของครอบครัวนี้มีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ กล่าวคือมีระดับสติปัญญาต่ำ รวมทั้งจะมีความเป็นอยู่ที่ไม่ดีและลำบาก เช่น ขาดงาน มีโรคภัยไข้เจ็บ เป็นโศกณิ รวมทั้งกระทำผิดกฎหมายต่างๆ งานศึกษาของดักเดลได้ทำให้นักวิชาการหันมาให้ความสนใจกับระดับสติปัญญาว่าอาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมได้โดยทั่วไปแล้วนักอาชญาวิทยาแนวนี้ให้เหตุผลสนับสนุนทฤษฎีแนวนี้ว่า อาชญากรเป็นบุคคลที่มีระดับสติปัญญาต่ำและโง่เขลาว่าบุคคลปกติ และความโง่เขลาตัวเองเป็นสาเหตุของใจ

หรือกระตุ้นให้บุคคลเหล่านี้ไปประกอบอาชญากรรม⁵⁵

การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญากับพฤติกรรมอาชญากรรมนั้น มีกอดดาร์ด (Goddard) เป็นผู้ศึกษาเป็นคนแรก กอดดาร์ดได้ให้เยาวชนที่กระทำคามผิดและนักโทษของเรือนจำในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์เข้าทำการทดสอบเพื่อวัดระดับสติปัญญาและพบว่าเยาวชนและนักโทษเหล่านี้มีระดับสติปัญญาที่ต่ำมากในระดับที่น่าจะถือได้ว่ามีสติปัญญาอ่อน ยิ่งกว่านั้นกอดดาร์ดยังได้พบบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีความผิดปกติทางจิตใจในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ จึงได้ทำการตรวจสอบประวัติบรรพบุรุษของบุคคลกลุ่มนี้และก็พบว่าบรรพบุรุษของบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่มีระดับสติปัญญาอ่อน⁵⁶ กอดดาร์ด จึงสรุปว่าพฤติกรรมอาชญากรรมและสติปัญญาอ่อนเป็นลักษณะของการวิวัฒนาการที่ล่าช้าของมนุษย์ ดังนั้นบุคคลที่มีสติปัญญาอ่อนจะมีแนวโน้มที่จะประกอบอาชญากรรม อย่างไรก็ตามการศึกษาในลักษณะนี้ต่อมาภายหลังได้ข้อสรุปที่แตกต่างจากผลศึกษาของกอดดาร์ด โดยงานศึกษาหนึ่งได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระดับสติปัญญาของนักโทษกับทหารเกณฑ์ ได้พบว่าระดับสติปัญญาระหว่างนักโทษและทหารเกณฑ์ไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญแต่อย่างใด และยังมีการศึกษาวิจัยที่พบว่านักโทษบางคนมีระดับสติปัญญาสูงกว่าทหารเกณฑ์อีกด้วย⁵⁷

ต่อมานักวิชาการชื่อ กอร์ดอน (Gordon) ได้ตรวจพบว่าม้งงานศึกษาวิจัยจำนวนมากในระยะหลังที่พบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมกับระดับสติปัญญา กล่าวคือบุคคลที่มีคะแนนของระดับสติปัญญาสูงมักจะไม่กระทำผิดกฎหมาย โดยเฉพาะในการเปรียบเทียบคะแนนระดับสติปัญญาระหว่างเยาวชนผิวดำกับเยาวชนผิวขาวในประเทศสหรัฐอเมริกา กอดดาร์ดพบว่าโดยทั่วไปเยาวชนผิวดำมีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเยาวชนผิวขาว นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาวิจัยของเฮอร์ชชีและฮินเดลแลง (Hirschi & Hindelang) ได้แสดงให้เห็นว่าระดับสติปัญญากับพฤติกรรมอาชญากรรมนั้นมีความสัมพันธ์กัน แม้ว่าจะมีไม่มากหรือแตกต่างกันมากนัก แต่ความสัมพันธ์นี้จะพบเห็นมากในระหว่างชนชั้นเดียวกันหรือผู้ที่พฤติกรรมอาชญากรรม กล่าวคือเยาวชนที่ไม่ได้กระทำผิดมักจะมีความสัมพันธ์ระดับสติปัญญาสูงกว่าเยาวชนที่กระทำผิด และเยาวชนที่กระทำผิดเหล่านี้มาจากครอบครัวของชนชั้นล่างในสังคมเป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ดีได้มีนักวิชาการบางท่านได้โต้แย้ง ความพยายามที่จะใช้ระดับสติปัญญาเป็นตัวทำนายพฤติกรรมอาชญากรรม โดยยืนยันว่ายังมีงานศึกษาวิจัยอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่สนับสนุนสมมติฐานของแนวความคิดที่ว่า บุคคลที่มีระดับสติปัญญาต่ำมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม และระดับสติปัญญาไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นหรือจูงใจให้เด็กหรือ

⁵⁵ Akers. อ้างถึงใน พรชัย ชันตี. (2549). *ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา*. หน้า 47.

⁵⁶ Goddard. อ้างถึงใน พรชัย ชันตี. (2549). *ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา*. หน้า 47.

⁵⁷ Murchison อ้างถึงใน พรชัย ชันตี. (2549). *ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา*. หน้า 48.

เยาวชนไปกระทำผิดกฎหมายแต่ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น การอบรมเลี้ยงดู การคบหาสมาคม การศึกษา หรือความผูกพันในสังคมน่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าระดับสติปัญญาในการโน้มน้าวหรือจูงใจให้เยาวชนไปกระทำผิดกฎหมาย

2) ทฤษฎีรูปแบบของร่างกาย (Biological Body-type Theories)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ขนาดรูปร่างของมนุษย์ได้ถูกนำมาศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมอาชญากรรม ทำให้เกิดทฤษฎีกลุ่มใหม่ที่มีสมมุติฐานว่า “พฤติกรรมอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับรูปร่างของมนุษย์ ทั้งนี้เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่ารูปร่างของบุคคลจะสอดคล้องกับอารมณ์และจิตใจของมนุษย์” นักวิชาการที่สนับสนุนทฤษฎีแนวนี้มีหลายท่านด้วยกัน ท่านแรกคือ เครชเมอร์ (Kretschmer) ได้ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปร่างของบุคคลกับความสัมพันธ์ระหว่างรูปร่างของบุคคลกับความผิดปกติทางจิตใจ เครชเมอร์ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปร่างมนุษย์จำนวน 4,417 คน และสรุปว่ารูปร่างมนุษย์มี 3 รูปแบบที่แตกต่างกัน คือ⁵⁸

(1) แบบแอสเทนนิค (Asthenic Type) เป็นบุคคลที่มีรูปร่างผอมและมีน้ำหนักตัวเบา มีแขนที่ยาวและบาง บุคคลพวกนี้มักจะชอบกระทำผิดประเภทลักทรัพย์และฉ้อโกงทรัพย์ผู้อื่น และบุคคลประเภทนี้จะมีอุปนิสัยชอบเพื่อฝัน ชอบครุ่นคิดแต่เรื่องของตนเอง ตลอดจนชอบเก็บตัวและไม่ชอบเผชิญหน้ากับบุคคลอื่น

(2) แบบแอทเลติก (Athletic Type) เป็นบุคคลที่มีรูปร่างดี มีกล้ามเนื้อแข็งแรง บุคคลพวกนี้ชอบกระทำผิดประเภทใช้กำลังรุนแรง

(3) แบบพิกนิก (Pyknic Type) เป็นบุคคลที่มีรูปร่างอ้วนเตี้ย มักจะมีพฤติกรรมชอบหลอกลวงหรือฉ้อโกงผู้อื่น และชอบกระทำผิดประเภทรุนแรงเป็นบางครั้ง

นอกจากนี้ยังมีบุคคลที่มีรูปร่างผสมผสานกันซึ่งเครชเมอร์เรียกรูปร่างประเภทนี้ว่า แบบไดพลาสติก (Dysplastic Type) ซึ่งมักจะชอบกระทำผิดที่ขัดต่อศีลธรรมและความสงบเรียบร้อย อีกทั้งความผิดประเภทรุนแรงในบางครั้ง

ต่อมา วิลเลียม เชลดอน (William Sheldon) ได้ทำการสำรวจรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปร่างของเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-21 ปี ที่ได้มาทำการติดต่อกับเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ซึ่งถือได้ว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้มีปัญหาด้านความประพฤติ และเชลดอนพบว่าเด็กและเยาวชนพวกนี้จะมีรูปร่างใหญ่โตและมีกล้ามเนื้อบึกบึนลำสัน เมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาจำนวน 4,000 คน นอกจากนี้เชลดอนยังได้พัฒนาการแบ่งแยกร่างของมนุษย์ เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปร่างกับอารมณ์และอุปนิสัยของบุคคล โดยได้แบ่งแยกรูปร่างของมนุษย์ออกเป็น 3

⁵⁸ Sprott. อ้างถึงใน พรชัย ชันดี. (2549). ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. หน้า 49.

รูปแบบ คือ

ก. แบบเอ็นโดมอร์ฟีย์ (Endomorphy) เป็นบุคคลประเภทที่มีรูปร่างค่อนข้างอ้วน ผิวเกลี้ยงและนูนวาล กระดูกเล็ก ผิวหนังอ่อนนุ่ม และจะมีอุปนิสัยที่รักความสนุกสนาน ความสะดวกสบาย มีความรักต่อบุคคลอื่น และเป็นคนชอบสังคม ซึ่งเรียกลักษณะอุปนิสัยแบบนี้ว่า “บุคลิกภาพพาหิรวัดณ์ (Extrovert)

ข. เมสโซมอร์ฟีย์ (Mesomorphy) เป็นบุคคลประเภทที่มีรูปร่างบึกบึนและมีกล้ามเนื้อแข็งแรง มีโครงสร้างใหญ่ หน้าอกใหญ่ มีเอวที่ใหญ่ ส่วนอุปนิสัยจะเป็นพวกมีกริยาอาการร่าเริงและมีความประพฤติค่อนข้างจะก้าวร้าว

ค. เอ็คโตมอร์ฟีย์ (Ectomorphy) เป็นบุคคลที่มีรูปร่างบอบบาง กระดูกเล็ก ไหล่ห่อ หน้าเล็ก จมูกแหลม และมีอุปนิสัยไม่ชอบเข้าสังคม ชอบบ่น ไม่สู้ปัญหา มีปัญหานอนไม่หลับ มีความรู้สึกไวต่อเสียงและเสียงรบกวนต่างๆ หวาดระแวงและเก็บตัว เซลคอนได้เรียกลักษณะและอุปนิสัยแบบนี้ว่า “บุคลิกภาพอัตรวัดณ์” (Introvert)

นอกจากนี้เซลคอนได้ทำการวิเคราะห์บุคลิกภาพบุคคลผู้มีรูปร่างแบบต่างๆ และแบ่งประเภทอารมณ์ของบุคคลออกเป็น 3 ประเภท คือ Viscerotonia หมายถึง รักความสบาย ทำตัวตามสบาย ชอบสังคม ชอบสนุก และบางครั้งเป็นคนตะกละ Somatonia หมายถึง ผู้ที่มีแบบแผนความประพฤติที่มีแรงจูงใจ และเจตนาแน่วแน่ในความก้าวหน้าและชอบการแสดงออกอย่างมาก และ Cerebrotonia หมายถึง ผู้ที่มีอารมณ์มั่นคง มีความอดกลั้นทางอารมณ์ องค์ประกอบของอารมณ์ต่างๆ เหล่านี้มีมักจะสอดคล้องกับลักษณะทางร่างกาย เช่น ผู้ที่มีรูปร่างแข็งแรงแบบนักกีฬาจะมีลักษณะต่างๆ ทางอารมณ์ที่วางเฉย เซลคอนอ้างว่าได้ค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายแบบต่างๆ กับอารมณ์ของบุคคล แม้ว่าร่างกายของคนจะเปลี่ยนไปเช่นอ้วนขึ้นก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระดูก โครงกระดูกและรูปร่างของศีรษะ⁵⁹

การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปร่างกับพฤติกรรมอาชญากรรมนั้นได้มีนักวิชาการสามีและภรรยาตระกูลกรูด (Glueck & Glueck) ให้ความสนใจและทำการศึกษาเปรียบเทียบรูปร่างระหว่างเยาวชนที่กระทำความผิดจำนวน 500 คน กับเยาวชนที่ไม่ได้กระทำความผิดจำนวน 500 คน ซึ่งเป็นการจับคู่ตามคุณสมบัติและลักษณะส่วนตัวที่เหมือนกัน ได้แก่ อายุ สถานะภาพทางสังคม และถิ่นที่อยู่อาศัย งานศึกษาวิจัยนี้พบว่าเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมายมีรูปร่างบึกบึนจำนวนร้อยละ 60 ส่วนเยาวชนที่ไม่ได้กระทำความผิดจะมีรูปร่างบึกบึนเพียงจำนวนร้อยละ 30.7 นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงอุปนิสัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมอาชญากรรม ซึ่งงานศึกษาวิจัยนี้พบว่าเยาวชนที่มีรูปร่างบึกบึนมักจะมีอุปนิสัยที่เหมาะสมที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ตัวอย่างเช่น ไม่สนใจ

⁵⁹ Wallter. อ้างถึงใน ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 183.

โยคี มีแนวโน้มที่จะแสดงออกถึงความตึงเครียดและผิดหวังในการกระทำ ชอบใช้กำลังกาย มีความก้าวร้าว ฯลฯ นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีปัจจัยอื่นที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอาชญากรรมของบุคคลที่มีรูปร่างบึกบึน ตัวอย่างเช่น การมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย การชอบทำลายทรัพย์สินผู้อื่น และการมีความรู้สึกที่ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ฯลฯ ผู้ศึกษาจึงสรุปว่ารูปร่างของบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอาชญากรรม

3) ทฤษฎีความแตกต่างและความผิดปกติของร่างกาย (Biological Difference and Defectiveness Theories)

ทฤษฎีกลุ่มนี้มีสมมุติฐานที่ว่า มีความผิดปกติทางด้านชีวเคมีวิทยาหรือการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเกิดขึ้นภายในตัวอาชญากร และสิ่งผิดปกติเหล่านี้มีผลทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือผิดกฎหมาย ทฤษฎีกลุ่มนี้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

(1) ทฤษฎีความผิดปกติของโครโมโซม (XYY Chromosome Abnormality)

ทฤษฎีความผิดปกติของโครโมโซม XYY เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดลักษณะที่ผิดปกติหรือบกพร่องทางกายภาพ (ลักษณะด้อย) หรือความผิดปกติทางจิตใจบางประการจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ซึ่งเรียกว่ากรรมพันธุ์ที่ผิดปกติ⁶⁰

โดยธรรมชาติแล้วในแต่ละเซลล์ของอวัยวะของร่างกายมนุษย์จะประกอบด้วยโครโมโซมจำนวน 26 คู่ และหนึ่งคู่ในจำนวนนั้นเป็นโครโมโซมที่แสดงความเป็นเพศ ซึ่งเพศหญิงจะมี XX โครโมโซม สำหรับเพศชายจะมี XY โครโมโซม อย่างไรก็ตามได้มีการตรวจพบว่ามนุษย์บางคนมีโครโมโซมเพศผิดปกติจากคนธรรมดา เซลล์ของผู้ชายบางคนจะมี XXY หรือ XYY โครโมโซมซึ่งทำให้มีนักอาชญาวิทยาบางคนมีความคิดว่า ความผิดปกติของส่วนประกอบเซลล์หรือโครโมโซมอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรืออาชญากรรมได้⁶¹

ในปี ค.ศ. 1961 มีการค้นพบความผิดปกติของโครโมโซมเพศที่ผิดปกติเป็นครั้งแรกและต่อมาก็มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างกว้างขวางจริงจังและตั้งทฤษฎีโครโมโซม XYY ขึ้นมาโดย แพททรีเซีย เจคอบส์ (Patricia A. Jacobs) ได้พิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยซึ่งศึกษานักโทษในเรือนจำ พบว่านักโทษที่มีพฤติกรรมเป็นอาชญากร โดยกำเนิดหลายคนมีโครโมโซมที่ผิดปกติไปจากคนธรรมดา คือมีโครโมโซม X หรือ Y เกินมา (มีโครโมโซมเกิน 2 ตัว) จากผลการวิจัยต่อมาพบว่าคนที่มีโครโมโซมผิดปกติดังกล่าวจะผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งสติปัญญาด้วยหลายคนมีความรู้สึกไม่สบายใจไปในทางรักร่วมเพศหรือมักมีความวิปริตทาง

⁶⁰ ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 77.

⁶¹ พรชัย ชันดี. เล่มเดิม. หน้า 52.

เพศ เช่น ซาดิสซั่มขึ้นแล้วจำเป็นต้องทางเพศรุนแรง หรือเป็นกระเทย เกย์ รักร่วมเพศ ผลงานวิจัยพบว่า นักโทษชายจำนวนมากมีโครโมโซม XYY ซึ่งนักวิจัยเรียกพวกนี้ว่า “SUPERMALE” (ยอดมนุษย์ในทางร้ายมาก) พวกนี้มีสถิติก่ออาชญากรรมร้ายแรงสูงกว่าพวกอื่น

ส่วนนักโทษหญิงที่มีโครโมโซม XXX เรียกว่า “SUPERFEMALE” (ยอดสตรีร้ายมาก) พวกนี้มักเป็นโสเภณีมีอารมณ์รุนแรงนิสัยร้าย คำกล่าวที่ว่า การประกอบอาชญากรรมร้ายแรง มักจะมีส่วนสัมพันธ์กับการที่บุคคลมีโครโมโซม XYY ได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาปลาชนิดหนึ่งชื่อ Killi เป็นปลาเล็กๆ มีลักษณะครีบอ่อนอยู่ในปลาตระกูล cyprinodont และนักตกปลาใช้ปลาเล็กชนิดนี้เป็นเหยื่อตกปลา โดยปลา Killi ตัวผู้ที่มีโครโมโซม XYY จะมีการกระทำที่เรียกว่า ชูปเปอร์แมน ซึ่งมีความแข็งแรงกว่าปลาพวกเดียวกันในการแย่งตัวเมีย ปลาชนิดนี้ได้ชัยชนะเฉลี่ย 88 ใน 100 ครั้ง ต่อปลาที่มีโครโมโซมธรรมดาๆ นอกจากนั้น ยังมีลักษณะเป็นนักสู้และขยันขันแข็ง⁶²

ทฤษฎีโครโมโซม XYY นี้มีนักวิชาการให้ความสนใจมากมีผู้ทำการศึกษาวิจัยหลายท่าน ซึ่งผลงานวิจัยเรื่องดังกล่าวล้วนสรุปในทำนองเดียวกันว่า บุคคลที่มีโครโมโซมผิดปกติ XYY จะมีแนวโน้มเป็นอาชญากรมาก เป็นทั้งอาชญากรโดยกำเนิด ดินนิสัย และอาชญากรโรคจิต นอกจากนี้ยังพบว่าในบรรดานักโทษในเรือนจำต่างๆ และในโรงพยาบาลโรคจิต ส่วนใหญ่มีโครโมโซมผิดปกติในอัตราที่สูงกว่าคนธรรมดาทั่วไป

ในการพิจารณาคดี ปัจจุบันได้นำความรู้และผลงานวิจัยทางชีววิทยาเรื่องโครโมโซม XYY มาประกอบในการตัดสินลงโทษ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ออสเตรเลีย เคยมีคดีที่จำเลยกระทำผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ทนายจำเลยได้อ้างความผิดปกติของโครโมโซมเป็นแนวทางต่อสู้คดีให้จำเลย ซึ่งมีโครโมโซม XYY ว่าเป็นบุคคลซึ่งไม่น่าจะต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนเพราะเป็นบุคคลผิดปกติ หรือถ้าจะลงโทษจำคุกก็ควรที่จะส่งไปบำบัดยังโรงพยาบาลโรคจิต ซึ่งการต่อสู้โดยอาศัยข้ออ้าง XYY โครโมโซมประสบความสำเร็จในครั้งแรกในออสเตรเลีย เมื่อ 9 ตุลาคม ค.ศ. 1968 โดยถูกขุนได้ตัดสินว่า ชายชาวเมลเบิร์น ออสเตรเลียอายุ 21 ปี ไม่มีความผิดฐานฆ่าคนตายเพราะโครโมโซมของเขาผิดปกติ⁶³

(2) ทฤษฎีความไม่สมดุลของชีวเคมีวิทยาในร่างกาย (Biochemical Imbalance)

ทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าการไม่สมดุลกันของกระบวนการเคมีและฮอร์โมนในร่างกายมนุษย์เป็นปัจจัยกระตุ้นหรือจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมอาชญากรรม แนวความคิดลักษณะนี้ได้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1928 โดยได้มีหนังสืออาชญาวิทยาเกี่ยวกับแนวความคิดนี้ ซึ่งเขียนโดยนัก

⁶² ประธาน วัฒนาวณิชช์. เล่มเดิม. หน้า 189.

⁶³ Semour. อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวณิชช์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 189.

อาชญาวิทยาชื่อ แมกซ์ แชลป และ เอ็ดเวิร์ด สมิท (Schlass & Smith) ได้นำเสนอผลงานเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนกับความไม่สมดุลของการหลั่งฮอร์โมนในร่างกายมนุษย์ แชลปและสมิทได้สำรวจพบว่านักโทษร้อยละ 30 มีระบบการทำงานของต่อมฮอร์โมนต่างๆ ในร่างกายที่ผิดปกติ ทำให้เกิดความไม่สมดุลกันของฮอร์โมนในร่างกายและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสรีระในร่างกายและจิตใจของบุคคล แชลปและสมิทจึงสรุปว่าความผิดปกติของฮอร์โมนในร่างกายเป็นสาเหตุให้บุคคลไปประกอบอาชญากรรมได้⁶⁴ ทฤษฎีนี้ถือว่า ความไม่สมดุลหรือความแปรปรวนผิดปกติในระบบต่างๆ ของชีวเคมีในร่างกาย เช่น ต่อมไร้ท่อ (Endocrine Ductless Glands) อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุคคลนั้นกระทำความผิดได้ง่ายกว่าคนปกติ โดยได้อธิบายว่าในร่างกายของคนเรามีต่อมอยู่ 2 ชนิดคือ

ก. ต่อมมีท่อ (Duct Gland) คือต่อมที่มีทางระบายขับเลี้ยงไปสู่ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้แก่ ต่อมไทรอยด์ ต่อมต่อมไทรอยด์ ต่อมไทรอยด์ เป็นต้น

ข. ต่อมไร้ท่อ (Ductless Gland) คือต่อมที่ไม่มีท่อหรือทางระบายน้ำเลี้ยงออกมา แต่จะขับน้ำเลี้ยงของมันเรียกว่า “ฮอร์โมน” มาผสมกับน้ำเหลืองหรือเลือด (น้ำเหลืองอยู่ในเลือด) เพื่อไปหล่อเลี้ยงส่วนต่างๆ ของร่างกาย ถ้าต่อมไร้ท่อผิดปกติหรือไม่ทำงานก็จะส่งผลให้เกิดความแปรปรวนของระบบประสาทและสมอง มีผลกระทบถึงอารมณ์จิตใจและความรู้สึกนึกคิดนำไปสู่พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้

หลุยส์ เบอร์แมน (Louis Burmen) นักชีววิทยายืนยันว่า ถ้าต่อมไร้ท่อผิดปกติ การขับฮอร์โมนก็จะไม่สมดุลจะมีผลทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมได้ง่ายกว่าคนปกติ เช่น คนที่มีฮอร์โมนเพศชายถูกขับออกมามากจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวชอบความรุนแรง หรือในผู้หญิงซึ่งอยู่ในระยะก่อน (ใกล้ๆ) มีรอบเดือน หลายคนจะมีฮอร์โมนไม่สมดุล ส่งผลให้เกิดความเครียดหงุดหงิดและจะก่ออาชญากรรมได้ง่ายกว่าปกติ⁶⁵

4) ทฤษฎีโภชนาการและวิตามิน (Nutrition and Vitamin Theories)

ทฤษฎีกลุ่มนี้มีสมมุติฐานว่า อาหารที่มนุษย์รับประทานเข้าไปหรือไม่ได้รับประทานนั้น มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ โดยที่ทฤษฎีแนวนี้เชื่อว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเป็นผลมาจากความไม่สมดุลของชีวเคมีในร่างกายมนุษย์ซึ่งความไม่สมดุลนี้อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ แต่ทฤษฎีกลุ่มนี้มองว่าการบกพร่องของโภชนาการว่าเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง⁶⁶ ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้บุคคลมีพฤติกรรมอาชญากรรม

⁶⁴ พรชัย ชันดี. เล่มเดิม. หน้า 53.

⁶⁵ ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 78.

⁶⁶ Hippchen. อ้างถึงใน พรชัย ชันดี. (2549). ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. หน้า 58.

แนวความคิดด้านชีววิทยากับพฤติกรรมอาชญากรรม มักถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักอาชญาวิทยาว่า งานศึกษาของแนวความคิดนี้มุ่งศึกษาที่ตัวบุคคลที่มีคุณสมบัติตามทฤษฎีหรือเหมาะที่จะทดสอบกับทฤษฎี หากแต่ขาดกลุ่มตัวอย่างควบคุม (Control Group) และทฤษฎีแนวนี้ก็ไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า ปัจจัยด้านชีววิทยากระตุ้นหรือเป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมอาชญากรรมได้อย่างไร ซึ่งในปัจจุบันนักวิชาการด้านนี้มักจะเชื่อมโยงปัจจัยหรือตัวแปรด้านชีววิทยากับสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายสาเหตุของอาชญากรรม โดยมีแนวทางที่จะนำเสนอว่าความบกพร่องทางชีววิทยาของร่างกายเป็นเหตุให้บุคคลมีความบกพร่องในการปรับตัวทางสังคม เช่น ไม่สามารถเรียนรู้ หรือมีระบบประสาทสัมผัสไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะพฤติกรรมอาชญากรรมได้โดยง่าย สาเหตุอาจเนื่องมาจากนักวิชาการด้านนี้ไม่สามารถหาหลักฐานมาสนับสนุนสมมุติฐานที่ว่าปัจจัยหรือตัวแปรด้านชีววิทยาก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือพฤติกรรมอาชญากรรมได้โดยตรง ตัวอย่างนักอาชญาวิทยาที่ยึดถือแนวความคิดนี้ในปัจจุบัน คือ วิลสันและเฮร์สไตน์ (Wilson & Herrnstein) ซึ่งเชื่อว่าพฤติกรรมอาชญากรรมมีสาเหตุสำคัญมาจากปัจจัยทางพันธุกรรม (ความก้าวร้าว สติปัญญาต่ำ หรือโครงสร้างร่างกายแบบนักกีฬา) ผสมผสานกับปัจจัยทางสภาพแวดล้อมรวมทั้งการศึกษาเล่าเรียนและชีวิตครอบครัวที่ล้มเหลว ซึ่งวิลสันและเฮร์สไตน์เชื่อว่าปัจจัยที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้จะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนสามารถพัฒนาพฤติกรรมอาชญากรรมขึ้นมา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวความคิดชีววิทยาแนวใหม่นี้มีแนวโน้มที่จะไม่ให้ความสำคัญกับสมมุติฐานเดิมของแนวความคิดนี้ ซึ่งจะส่งผลให้ปัจจัยด้านชีววิทยาลดบทบาทลงของการเป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรม

2.3.2 สาเหตุอาชญากรรมทางจิตวิทยา (Psychology Theories of Crimes)

ในสมัยก่อนการประพาศติศดปคค อการวปรดทากยหรือทากจค และการประกอบอาชญากรรม มีผู้เชื่อว่า เกิดจากวิญญาณร้าย (demon) สิงอยู่ในร่าง ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ามีวิญญาณชั่วร้ายอยู่ในร่างกายจะถูกขับออกจากสังคมหรือจับไปบูชายัญ ความเชื่อดังกล่าวนี้มีที่มาจากศาสนาและศาสตร์ลึกลับต่างๆ ในศตวรรษที่ 18 เมื่อมนุษย์ได้รวบรวมความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์ อาทิ กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา ประสาทวิทยา เคมี และความรู้ทางการแพทย์ทั่วไปมากขึ้นตามลำดับ การค้นพบโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ของร่างกาย ทำให้ทราบว่าอาการทางจิตก็เป็นโรคอย่างหนึ่ง และความผิดปกติของบุคคลอาจเกิดจากอาการทางจิตได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นความคิดเกี่ยวกับความบกพร่องทางกายซึ่งเป็นสาเหตุของจิตใจจึงเข้ามาแทนที่ ทฤษฎีวิญญาณชั่วร้าย (demonological theory) การศึกษาในเรื่องจิตใจของมนุษย์นี้ได้พัฒนาอย่างมากในวิชาจิตวิทยา

(psychology) และจิตเวช (psychiatry) จนกระทั่งในศตวรรษที่ 20 มีผู้อ้างว่าปัญหาทางจิตวิทยาอาจก่อให้เกิดโรคจิตได้ เป็นผลให้มีการพัฒนาวิชาจิตเวชต่อไปอีก⁶⁷

วิชาจิตเวชเป็นสาขาหนึ่งของวิชาแพทย์ ซึ่งมีแนวทางการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจค้นหา สมมุติฐาน บำบัดรักษา และป้องกันอาการทางจิต ส่วนจิตวิเคราะห์ (psychoanalysis) เป็นสาขาหนึ่งของจิตเวช มีรากฐานมาจากทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) โดยอาศัยทฤษฎีบุคลิกภาพ และวิธีการบำบัดรักษาแบบใหม่โดยเฉพาะ วิธีการศึกษาที่สำคัญได้แก่ การศึกษาบุคคลเฉพาะกรณี (individual case study) วิชาจิตเวชมีแนวทางการศึกษาโดยอาศัยหลักที่ว่าบุคคลทุกคนมีบุคลิกภาพพิเศษของตนเอง วิธีที่จะศึกษาบุคคลจึงต้องอาศัยการศึกษาเฉพาะกรณีเท่านั้น⁶⁸

ในระยะสองทศวรรษที่ผ่านมา (ราว 1960-1980) แนวความคิดในการศึกษาอาชญากรรมเริ่มหันมาสนใจศึกษาอาชญากรอย่างจริงจัง โดยนักอาชญาวิทยา นักจิตวิทยา จิตแพทย์ นักสังคมวิทยา ฯลฯ ซึ่งเคยสนใจสาเหตุอาชญากรรมด้านกรรมพันธุ์ รูปร่าง ลักษณะความบกพร่องทางร่างกายและสิ่งแวดล้อม ต่างให้ความสนใจมุ่งมาสู่เรื่อง “จิตใจของอาชญากร” โดยนักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า บุคคลปกติจะก่ออาชญากรรมก็เพราะมีแรงจูงใจเป็นสาเหตุสำคัญ เช่น อาชญากรเกี่ยวกับการลักทรัพย์ ก็มีทรัพย์เป็นเหตุจูงใจหรืออาชญากรรมเกี่ยวกับการฆ่า ทำร้ายร่างกาย ก็มีอารมณ์แค้น โกรธ เกลียด ผิดหวัง เสียใจ เป็นเหตุจูงใจ แต่สำหรับบุคคลที่มีจิตผิดปกติจะก่ออาชญากรรมโดยไม่มีเหตุจูงใจจากภายนอก พวกนี้จะก่ออาชญากรรมเพราะความผิดปกติของจิตหรือความกดดันภายในที่เก็บกดซ่อนไว้ ในจิตใต้สำนึก ทำให้เขาต้องกระทำผิดลงไป โดยไม่สามารถบังคับตนเองได้ อย่างไรก็ตามคนที่มีความผิดปกติก็มีใช้ว่าจะต้องก่ออาชญากรรมเสมอไปทุกคน เพราะปรากฏว่าบุคคลที่มีความผิดปกติทางจิตใจอย่างรุนแรงมากมักจะไม่ใช่ผู้ก่ออาชญากรรม ส่วนมากคนที่ประกอบอาชญากรรมมักจะเป็นคนที่จิตใจไม่ปกติ คือ มีความผิดปกติทางจิตอยู่ในระดับที่ยังไม่ถึงขั้นวิกลจริตหรือบ้า พวกที่มีจิตใจไม่คอยปกติพวกนี้มีอยู่มากในสังคม โดยเฉพาะในสังคมของเมืองที่มีความเจริญทางวัตถุสูง พวกนี้เวลาปกติจะสังเกตไม่รู้เลยว่าเป็นคนจิตใจไม่ปกติ เพราะเขาจะดำเนินชีวิตเหมือนคนธรรมดาทั่วๆ ไป แต่เมื่อใดที่มีสิ่งมากระตุ้นความผิดปกติในจิตใจที่เก็บซ่อนอยู่ ก็จะมีแรงขับให้แสดงพฤติกรรมที่เกิดจากความผิดปกตินั้นออกมา เช่น ฆ่า ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น⁶⁹ ซึ่งมีทฤษฎีที่สามารถอธิบายสาเหตุในความผิดปกติของจิตที่ส่งผลต่อพฤติกรรมอาชญากรรมที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

⁶⁷ Reid. อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวณิชช์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 201.

⁶⁸ ประธาน วัฒนาวณิชช์. เล่มเดิม. หน้า 201.

⁶⁹ ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 80.

1) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Theory)

ผู้ตั้งทฤษฎีจิตวิเคราะห์คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) จิตแพทย์ชาวออสเตรีย เชื้อสายยิว ฟรอยด์สร้างผลงานทางจิตวิทยาไว้มากมาย ทฤษฎีต่างๆ ของเขาเป็นที่สนใจอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน ฟรอยด์ได้คิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ขึ้นเพื่อศึกษาจิตของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ได้แสดงออก นักอาชญาวิทยาได้นำความรู้และแนวคิดของฟรอยด์มาประยุกต์ใช้ศึกษาและอธิบายพฤติกรรมของอาชญากร เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุอาชญากรรมทางจิตวิทยา

แนวความคิดของจิตแพทย์ในการแสวงหาความหมายและผลกระทบของความกดดันทางด้านจิตวิทยาที่มีต่อบุคลิกภาพ มีรากฐานมาจากจิตวิเคราะห์ และทฤษฎีจิตวิเคราะห์อาศัยสมมุติฐานเบื้องต้น 2 ประการ⁷⁰ คือ

(1) การกำหนดทางด้านจิตใจ หมายความว่าสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจมิได้เกิดจากโอกาส แต่ถูกกำหนดโดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน

(2) จิตได้สำนึกแสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล หรือการกำหนดภายในจิตใจของมนุษย์มิได้ปรากฏให้เห็น เพราะกระบวนการทางจิตที่สำคัญที่สุด เกิดขึ้นภายในระดับต่ำกว่าความรู้

สาระสำคัญของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่นำมาอธิบายพฤติกรรมของอาชญากรกล่าวโดยสรุปคือ ตามทฤษฎีแนวความคิดของฟรอยด์เชื่อว่า โครงสร้างบุคลิกภาพที่อยู่ในจิตได้สำนึกของบุคคลประกอบด้วย 3 ส่วน คือ⁷¹

ก. อิด (ID) หมายถึง ส่วนหนึ่งของจิตได้สำนึกเป็นรากเหง้าของการทำตามอำเภอใจ เป็นศูนย์กลางที่มุ่งแสวงหาความเพลิดเพลินในลักษณะที่ต้องการความสุข สนุกสนาน เด็กวัยรุ่นจะมีพลังนี้มาก จัดอยู่ในส่วนของจิตได้สำนึก (Subconscious) ซึ่งเป็นแหล่งรวมของแรงกระตุ้น ได้แก่ ความปรารถนา (Desires) พลัง (Energy) แรงขับ (Urges) และสัญชาตญาณ (Instincts) อิด (ID) เป็นพลังขับเคลื่อนให้บุคคลกระทำการต่างๆ ตามความปรารถนาโดยไม่รู้ตัว หรืออาจเรียกว่าเป็นสันดานดิบหรือสัญชาตญาณดั้งเดิมที่มีมาแต่กำเนิด

ข. อัตตา (Ego) หมายถึง อัตตา หรือความถือตนเป็นที่ตั้ง เป็นส่วนที่สามารถเตือนถึงความเป็นจริง (reality principle) ซึ่งพยายามบอกให้อิดแสวงหาแหล่งของความเพลิดเพลิน และหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดซึ่งมีอยู่ในสภาพแวดล้อม อีโก้ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด แต่ได้รับการพัฒนา

⁷⁰ Halleck. อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวาณิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 203.

⁷¹ สุดสงวน สุธีสร. (2547). อาชญาวิทยา. หน้า 67.

ในภายหลังซึ่งการพัฒนาของอีโก้นั้นมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป จนในที่สุดสามารถควบคุมอิดได้

ค. ซูเปอร์อีโก้ (Superego) หมายถึง อภีธตาทหรือสติสัมปชัญญะ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความหมายของอภีธตาทใกล้เคียงกับ “มโนธรรม” มาก อภีธตาททำหน้าที่ ควบคุม ยับยั้ง ชังใจ รู้คิดพิจารณาถึงความควรไม่ควร อภีธตาทนี้พัฒนาขึ้นตามแรงกดดันทางระเบียบ สังคม ศีลธรรม จริยธรรมและจารีตประเพณี หรือที่เรียกว่า “การขัดเกลาทางสังคม” อภีธตาทเป็นส่วนของจิตที่อยู่เหนืออิดตาท เป็นหลักการลงโทษและประเมินผลการกระทำหรือความประพฤติว่าผิดศีลธรรมหรือไม่ผิด “อภีธตาท” จะพยายามกด “อิด” ไว้ตลอดเวลาเปรียบเสมือนพ่อแม่ที่คอยควบคุมพฤติกรรมของลูกที่จะออกนอกกรอบนอกทางให้กลับมาประพฤติอยู่ในศีลธรรมหรือกฎระเบียบอันดีของสังคม โดยทั้ง “อิด” และ “อภีธตาท” จะถูกเก็บไว้ในจิตใต้สำนึก (Subconscious) ในขณะที่ “อิดตาท” เป็นความรู้สึกนึกคิดและบุคลิกภาพที่บุคคลแสดงออกมาเวลาปกติทั่วไป

ตามหลักของฟรอยด์ อีโก้จะอยู่กึ่งกลางระหว่างพลังงานที่ขัดแย้งสองฝ่าย นั่นก็คือ สัญชาตญาณดิบของอิด และการควบคุมห้ามปรามของซูเปอร์อีโก้ โดยทั่วไปอีโก้พยายามที่จะประนีประนอมทั้งสองฝ่าย โดยปรุ่แต่งความต้องการของอิดให้เข้ากับสภาพที่ซูเปอร์อีโก้ยอมรับได้ ซึ่งกระบวนการนี้เรียกว่า “การกลั่นกรอง” (sublimation) เมื่อใดที่อีโก้ไม่สามารถประนีประนอมระหว่างอิดกับซูเปอร์อีโก้ได้ก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้เสมอ ความขัดแย้งนี้ถ้าเป็นลักษณะที่ซูเปอร์อีโก้เข้มแข็งกว่าอิด ความต้องการของอิดก็จะถูกผลักดันลงไป ในจิตใต้สำนึก ส่วนที่ถูกกดไว้นี้จะถูกเก็บสะสมไว้ เปรียบเสมือนกับส่วนล่างของภูเขาน้ำแข็ง ซึ่งอาจถึงจุดโผล่ขึ้นมาในลักษณะของพฤติกรรมที่ไม่ปรารถนาได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าอิดมีความเข้มแข็งมากกว่าซูเปอร์อีโก้ บุคคลจะประพฤติตามใจของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงกฎหมายหรือกฎต่างๆ ของสังคม หมายถึง การกระทำที่ละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของบุคคลทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การประกอบอาชญากรรมจะเกิดขึ้นทันที ถ้าอิดมีอิทธิพลเหนือซูเปอร์อีโก้

การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ มีความจำเป็นที่จะต้องให้ “อีโก้” ควบคุมตรวจสอบ “อิด” ได้ มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดความขัดแย้งและความวิตกกังวลจนไม่อาจทนทานได้ กลไกซึ่ง “อีโก้” ใช้ควบคุม “อิด” ผ่าน “ซูเปอร์อีโก้” และปิดเป่าความวิตกกังวลนี้ เรียกว่า กลไกในการป้องกันตนเอง (defense mechanisms) กลไกนี้อาจเรียกว่า เป็นกระบวนการปรับตัวเพื่อแก้ไขความขัดแย้งและทำให้อวัยวะต่างๆ ในร่างกายรักษาสุขภาพไว้ได้เมื่อเผชิญกับความกดดันต่างๆ ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์กลไกในการป้องกันตนเอง ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตลอดเวลาและเป็นสิ่งที่กำหนดการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ได้แก่ บุคลิกลักษณะ ทักษะ และความเชื่อ นักจิตวิเคราะห์เชื่อว่าโรคจิตส่วนมากเกิดจากความขัดแย้ง บุคคลบางคนเจริญเติบโตจากวัยหนุ่มโดยมีการ

ปรับตัวแห่งบุคลิกภาพที่บกพร่อง หรือไม่บรรลุวุฒิภาวะ (maturity) มีความอ่อนไหว และมีสภาวะที่เหมาะสมกับอาการทางจิต ทฤษฎีจิตวิเคราะห์หืออธิบายว่า โรคจิตจะไม่เกิดขึ้นเว้นแต่จะมีสภาวะที่เหมาะสมอยู่ก่อนแล้ว ด้วยเหตุนี้ความกดดันจึงมีผลต่อบุคคลแต่ละคนแตกต่างกัน หรือความกดดันมีผลอย่างร้ายแรงต่อคนหนึ่ง แต่อาจ ไม่มีผลต่ออีกคนหนึ่งก็ได้⁷²

ด้วยเหตุผลดังกล่าว หากนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับสาเหตุของอาชญากรรมก็คือ ถ้าบุคคลได้รับการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เด็กดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะพัฒนาซูเปอร์อีโก้ให้เข้มแข็งอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าร่างกายจะบกพร่องหรือต้องเผชิญกับสถานการณ์บีบคั้น กกดดัน ก็จะอดกลั้นความรู้สึกความต้องการไว้ได้ มีความยับยั้งชั่งใจไม่กระทำผิด ในทางกลับกัน ถ้าซูเปอร์อีโก้ได้รับการพัฒนาอย่างไม่ดีพอ คือ ไม่ค่อยได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีมาแต่เด็ก อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีหรือได้รับแรงกระตุ้นทางด้านความต้องการหรือความไม่พอใจทางใดทางหนึ่งจนเกินขนาด ก็จะทำให้เกิดแรงขับสูงและมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้โดยง่าย เมื่อมีสิ่งมากระตุ้นและโอกาสอำนวยก็จะทำทันที ในทฤษฎีของ فروยด์ เห็นว่าความต้องการทางเพศเป็นแรงขับที่มีพลังสูงและเป็นต้นเหตุแห่งการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลโดยที่ไม่รู้ตัว

หลังจาก فروยด์ตั้งทฤษฎีจิตวิเคราะห์ขึ้น ทำให้ให้นักวิชาการต่างๆ ในยุคนั้น และในสมัยต่อมาให้ความสนใจเรื่องจิตวิเคราะห์เป็นอย่างมาก มีการศึกษาวิจัยกันอย่างกว้างขวาง และเสนอแนวความคิดใหม่ๆ เพิ่มเติมขึ้นอีกมาก

2) ทฤษฎีปัญหาทางอารมณ์ (Emotional problem theories)

เกิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นทุกวันทำให้อาชญากรเก็บไว้เรื่อยๆ จนกระทั่งทนไม่ไหวไม่สามารถทนได้อีกต่อไป จึงประกอบอาชญากรรม ปัญหาทางอารมณ์ดังกล่าวทำให้ผู้กระทำความคิดไม่สามารถดำเนินชีวิตเฉกเช่นคนปกติได้ คนกลุ่มนี้จริงๆ แล้วเป็นคนปกติแต่การประกอบอาชีพของคนกลุ่มนี้เกิดจากการขาดทักษะในการอดทนและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาทางอารมณ์เกิดจากความสัมพันธ์ วิกฤตต่างๆ ทางการเงิน การงาน ความเจ็บป่วย การมองตัวเอง และอื่นๆ แต่ที่เป็นปัญหาเพราะไม่สามารถจัดการหรือแก้ไขปัญหาของตนเองได้⁷³

3) ทฤษฎีจิตผิดปกติ (Mental disorder theories)

จิตผิดปกติมี 2 รูปแบบ คือ⁷⁴

(1) จิตผิดปกติจากสมองผิดปกติ (organic disorder) เป็นเรื่องเกี่ยวกับสรีรวิทยาโดยตรง เช่น สมองผิดปกติจากการได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะทำให้สมองไม่รับรู้ สมองเสื่อมจากวัยชรา

⁷² ประธาน วัฒนาวณิชช์. เล่มเดิม. หน้า 205.

⁷³ สุดสงวน สุธีสร. เล่มเดิม. หน้า 68.

⁷⁴ แหล่งเดิม.

โรคพาร์กินสัน (Parkinson's disease) เป็นต้น ดังนั้นจิตผิดปกติประเภทนี้จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโรคทางสมองเท่านั้น

(2) จิตผิดปกติจากระบบการทำงานของสมองผิดปกติ (functional disorder) หมายถึง ระบบประสาทความรู้ (cognitive) การเข้าใจ (perceptual) และความจำ (memory) ไม่ได้ทำหน้าที่ที่ควรจะเป็นทำให้เกิดอาการที่แปลกประหลาด เช่น ประสาทหลอน (psychosis) โรคจิตประสาทที่เกิดจากความขัดแย้งทางใจแก้ไขไม่ตกมีความวิตกกังวล (neurosis) โดยอาการดังกล่าวไม่ได้ผิดปกติที่สมองจึงไม่สามารถตรวจสอบได้

4) ทฤษฎีปมด้อย (Inferiority Complex)

ตั้งขึ้นโดยนักจิตวิเคราะห์ชื่อ อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler) แอดเลอร์ได้คิดคำว่า “ปมด้อย” (Inferiority Complex) ขึ้นตามแนวความคิดของเขาซึ่งอธิบายสาเหตุของการก่ออาชญากรรมของบุคคลบางประเภทว่า อาชญากรจำนวนมากมักมีลักษณะด้อยรั้น ไม่ให้ความร่วมมือและต่อต้านสังคม ทั้งนี้เพราะอาชญากรรมเหล่านั้นมักมีประสบการณ์ในทางลบตั้งแต่ยังเยาว์วัย ทำให้เกิดปมด้อยขึ้นในตัวเองจึงประกอบอาชญากรรมขึ้นเพื่อเรียกร้องความสนใจและคิดว่าเป็นวิธีเดียวที่จะแสดงออกแล้วทำให้สาธารณชนสนใจได้อย่างมาก บุคคลประเภทนี้ต้องการความสนใจจากผู้อื่นเพื่อชดเชย “ปมด้อย” ของตนเอง

คาร์ล จุง (Carl Jung) ได้พัฒนาแนวความคิดและการมองหลักการเกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบเปิด (Extrovert) และบุคลิกภาพแบบปิด (Introvert) ขึ้น จนเป็นที่สนใจและนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์การกระทำผิดของบุคคล โดยเฉพาะการกระทำผิดซ้ำซาก การต่อต้านสังคม และจิตผั่นผวน โดยได้ให้คำจำกัดความของคำดังกล่าวว่า

บุคลิกภาพแบบเปิด (Extrovert) หมายถึง การแสดงความสนใจต่อสภาพแวดล้อมรอบตัว แคร่สังคม

บุคลิกภาพแบบปิด (Introvert) หมายถึง การให้ความสนใจแต่เฉพาะตัวเอง เอาตัวเองเป็นหลัก ไม่สนใจหรือแคร์ใคร

บุคลิกภาพทั้ง 2 แบบนี้ มีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคนและหากบุคคลใดมีมากหรือน้อยเกินไปจนไม่พอดี (สมดุล) ก็มีแนวโน้มไปสู่การกระทำผิดได้ง่าย

อเล็กซานเดอร์และสจวบ (Alexander & Staub) นักจิตวิเคราะห์ทั้งสองท่านนี้ ได้ร่วมกันศึกษาค้นคว้าและเสนอแนวความคิดที่ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างอาชญากรโดยโรคประสาทกับอาชญากรธรรมดาว่า “อาชญากรที่เป็นโรคประสาทนั้นจะรู้สึกผิดต่อการกระทำผิดของตนเอง แต่อาชญากรที่มีนิสัยเป็นอาชญากรที่ไม่ได้เป็นโรคประสาท ส่วนใหญ่จะไม่รู้สึกไม่สบายใจ

หรือรู้สึกผิดในการกระทำผิดและยอมรับการกระทำผิดของตนเองอย่างหน้าตาเฉย ไม่สะทกสะท้าน”⁷⁵

ส่วนสาเหตุของการผิดปกติของจิตที่นักจิตวิทยาได้แบ่งประเภทบุคคลตามระดับความผิดปกติของจิตใจไว้ ซึ่งพอจะสรุปได้เป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ คือ⁷⁶

(1) พวกโรคจิต (Psychosis)

พวกโรคจิตเป็นพวกที่มีความผิดปกติทางจิตใจอย่างรุนแรงมากจนถึงขั้นวิกลจริตหรือบ้า ส่วนใหญ่เกิดจากการได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจหรือสมองอย่างรุนแรง พวกนี้เป็นบุคคลไร้ความสามารถและจะมีความรู้สึกนึกคิดอยู่ในโลกของเขาโดยไม่สามารถรับรู้เรื่องราวใดๆ ได้เลย อยู่ในสภาพไร้สำนึก พวกนี้มักไม่ก่ออาชญากรรมแต่อาจตกเป็นเหยื่อหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือของคนอื่น ทำการช่วยเหลือ หลอกล่อ ให้ก่ออาชญากรรมได้

(2) พวกจิตบกพร่อง

พวกจิตบกพร่องนี้ ยังสามารถแบ่งย่อยออกได้อีกหลายประเภท ได้แก่ พวกจิตทรมาน จิตผันผวน ผิดปกติทางเพศ พวกปัญญาอ่อน และพวกที่มีอาการวิปริตทางจิตอื่นๆ พวกจิตทรมาน พวกนี้มิได้มีสติปัญญาเสื่อมแต่อย่างใด ถ้าดูจากภายนอกอาจจะเห็นว่าเป็นคนดีแต่ผู้ที่เป็นโรคนี้เพียงแต่มีจิตใจที่ผิดไปจากธรรมดาซึ่งมีลักษณะไปในทางเลวร้าย รู้สึกเป็นศัตรูต่อสังคม เห็นแก่ตัวอย่างรุนแรง ไม่มีความเห็นอกเห็นใจหรือเมตตาปราณี ไม่มีศีลธรรม คล้ายกับว่ามีปมด้อยหรือมีสิ่งกีดขวางอยู่ในและระบายออกไปในทางที่ขัดแย้งต่อสังคม เช่น พวกที่กระทำผิดทางเพศ อนาจาร ข่มขืน ชอบทำร้ายร่างกายทรมาณคนด้วยวิธีโหดร้ายทารุณ

พวกผิดปกติทางเพศ ได้แก่ ผู้ที่มีความต้องการทางเพศที่ผิดคนปกติธรรมดา เช่น มีความต้องการทางเพศสูงและวิปริต ซึ่งอาจแบ่งเป็น 2 พวก คือ พวกซาดีสม์ (Sadism) ชอบทำร้ายผู้อื่นจึงมีความสุขทางเพศ และพวกมาโซซิมส์ (Masochism) ชอบถูกผู้อื่นทำร้ายจึงจะมีความสุขทางเพศ พวกนี้หากมีอาการมาก จะเกิดอารมณ์รุนแรงจนก่ออาชญากรรมทางเพศหรือฆ่าคนเพื่อความสุขทางเพศ

(3) พวกปัญญาอ่อน

พวกนี้มีเซาว์ปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ปกติมากและจะปรากฏให้สังเกตได้ทางร่างกายซึ่งมักบกพร่องไม่สมประกอบ พวกนี้มีความรู้สึกนึกคิดคล้ายเด็กหรือต่ำกว่าเด็ก เพราะสมองและระดับสติปัญญาไม่พัฒนา ไม่เจริญไปตามอายุ พวกนี้ปกติจะไม่เป็นภัยแก่สังคม ไม่ก่ออาชญากรรม แต่มักจะถูกหลอกล่อใช้ให้กระทำผิด

⁷⁵ ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 86.

⁷⁶ แหล่งเดิม. หน้า 81-83.

(4) พวกคาบเส้นระหว่างจิตปกติกับจิตไม่ปกติ

พวกคาบเส้นนี้ เป็นพวกที่ยังไม่ถึงระดับจิตผิดปกติแต่อยู่ในระดับคาบเส้น คือเกือบจะผิดปกติ พวกนี้เป็นพวกที่จะก่ออาชญากรรมได้ง่าย เมื่อใดที่ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าสถานการณ์เหมาะสม ก็จะก่ออาชญากรรม พวกนี้จะเก็บซ่อนอาการที่ไม่ค่อยจะปกติของตนไว้อย่างแนบเนียน จัดเป็นพวกที่มีความอันตรายมากพวกหนึ่งและมีเป็นจำนวนมากด้วย

(5) พวกอารมณ์แปรปรวน

พวกนี้เป็นพวกที่มีบุคลิกภาพที่ผิดปกติ มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปตามสภาพอารมณ์ จิตใจและประสาท พวกนี้มีความเก็บกดสูง มีความกดดันจิตใจสูง อารมณ์รุนแรงไม่คงที่ไม่แน่นอน ไม่อยู่กับร่องกับรอย ความคิดสับสน วิดกกังวลสูง เครียดมาก จนบางครั้งถึงขั้นประสาทหลอน พวกนี้มักมีโรคประจำตัวซึ่งเป็นมาตั้งแต่เด็ก เช่น “โรคลมชัก” หรือ “ลมบ้าหมู” เป็นต้น ซึ่งนักจิตวิทยา วิเคราะห์ว่า อาการชักของโรคลมบ้าหมูเป็นการแสดงออกของพลังแรงขับภายในจิตใจ พวกอารมณ์แปรปรวนนี้ ส่วนมากจะไม่มีเชื่อมั่นในตัวเอง จะลงมือก่ออาชญากรรมเพียงลำพังคนเดียวน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ร่วมก่ออาชญากรรมในระดับลูกน้องหรือร่วมกันกระทำผิดเป็นกลุ่ม

ในปัจจุบันนักวิชาการทางจิตวิทยาและอาชญาวิทยามีความสนใจในการศึกษาโรคจิตที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมอาชญากร อีก 2 ประเภท คือ โรคจิตผันผวน (Psychopath) และโรคสคิโซเฟรเนีย (Schizophrenia) เป็นอาการทางจิตที่เกิดจากการผิดปกติทางชีวเคมีในสมองและระบบประสาท

(6) พวกไซโคพาธ (Psychopath)

มีความหมายมาจากการวิกลจริตทางศีลธรรม (Moral Insanity) ซึ่งหมายถึงผิดปกติในด้านความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ นิสัยใจคอ และสถานะความสัมพันธ์ด้านศีลธรรมของบุคคล โดยไม่มีลักษณะความผิดปกติทางชีวปัญญา พวกนี้ชอบแสดงออก มีความรู้สึกต่อสิ่งเร้าน้อยกว่าปกติ จึงเป็นผลให้ไม่ค่อยมีความเกรงกลัวในการถูกลงโทษ จึงกล้าทำผิดและเห็นว่าการกระทำผิดไม่ใช่เรื่องร้ายแรง อาชญากรประเภทจิตผันผวนจะไม่สามารถใช้วิธีแก้ไขให้เจ็บหลาบด้วยการลงโทษแต่ต้องใช้วิธีการรักษาทางชีวเคมี ซึ่งมีหลายประเทศใช้วิธีการผ่าตัดสมองส่วนหน้าของอาชญากร หลังการผ่าตัดแล้วอาชญากรจะมีลักษณะบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไปในทางสงบ ไม่รุนแรง

(7) จิตเวช (Schizophrenia)

มักพบมากในวัยรุ่นและวัยหนุ่มสาว ผู้ป่วยประเภทนี้มีลักษณะเก็บตัว ไม่สมาคม มีความคิดวิตก ฟุ้งซ่านเอามาก จนเกิดการหลอนทางประสาทและขับออกมาในรูปแบบทำร้ายตัวเองหรือทำร้ายคนใกล้ชิด โรคนี้มักวิจัยพบว่ามีอาการถ่ายทอดทางพันธุกรรมด้วย เนื่องจากมี

สาเหตุมาจากการผิดปกติในเรื่องสารเคมีในสมองและส่งผลมายังระบบประสาท โดยทั่วไปแล้วสถานะของโรคจิตที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดนั้น ผู้กระทำความผิดได้กระทำไปโดยขาดเจตนาและความรู้สึกผิดชอบไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน แล้วผู้กระทำผิดนั้นไม่ต้องรับโทษ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 วรรค 1) แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้สึกผิดชอบอยู่บ้างหรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นก็ยังคงต้องรับโทษอยู่แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 วรรค 2)

ในวิชาจิตเวช การวินิจฉัยว่า ผู้กระทำผิดหรืออาชญากรคนใดเป็นโรคจิตไม่อาจกระทำได้ง่าย ส่วนหนึ่งของปัญหานี้อยู่ที่การเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับโรคจิต เดิมในทางการแพทย์พิจารณาว่า โรคจิต เป็นสภาวะหรือเงื่อนไขที่มีตัวตนซึ่งอาจกำหนดลงไปได้โดยอาศัยกฎเกณฑ์ทางการแพทย์ ถึงแม้ว่าแนวความคิดดังกล่าวนี้จะไม่สอดคล้องกับความรู้ในวิชาจิตเวชในปัจจุบัน แต่ก็ยังมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของจิตแพทย์อย่างมาก เพราะสามารถระบุได้ว่าใครเป็นโรคจิตหรือไม่ ในทำนองเดียวกันก็อาจจะระบุว่า อาชญากรคนใดเป็นโรคจิตหรือเป็นบุคคลปกติ⁷⁷

อย่างไรก็ตาม จิตแพทย์ส่วนมาก ได้พิจารณาปัญหาโรคจิตในแง่ของกระบวนการทางสุขภาพจิตที่ดีหรือโรคจิตที่ดี มีมูลฐานมาจากกระบวนการที่ต่อเนื่อง (continuous) พฤติกรรมของบุคคลในบางครั้งไม่มีประสิทธิภาพ ทำร้ายตนเอง หรือไม่มีเหตุผล จิตแพทย์ถือว่าเป็นผู้ป่วย ดังนั้นโรคจิตในความหมายนี้จึงเป็นสภาวะชั่วคราวที่บุคคลขาดระเบียบและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการซึ่งเปลี่ยนแปลงหรือกลับกลายได้ แบบแผนของความคิดนี้จะสอดคล้องกับทฤษฎีทางการแพทย์ใหม่ๆ ซึ่งพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อโรคกับความกดดันทั้งจากภายในร่างกายและภายนอก⁷⁸

คาร์ล เมนนิงเจอร์ (Karl Menninger) จิตแพทย์ชาวสหรัฐ กล่าวว่า โรคจิตแบบต่างๆ มีคุณภาพและความสัมพันธ์อย่างเดียวกัน แต่แตกต่างกันทางด้านปริมาณ ดังนั้นผู้เป็นโรคจิตอาจมีระดับความหนักเบาแตกต่างกันในเวลาที่แตกต่างกัน บางครั้งก็เลวลงบางครั้งก็ดีขึ้น เช่น ในวันหนึ่งบุคคลอาจมีอาการทางจิตชนิด จิตเภท วันที่สองอาการกำเริบรุนแรงขึ้น วันที่สามเขาอาจประกอบอาชญากรรมและในวันที่สี่อาการสงบลงและมีความเป็นปกติสุขดังเดิม เป็นต้น ความรู้ทางจิตเวชทำให้จิตแพทย์สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ความเจ็บป่วยทางจิตมีความสัมพันธ์กับอาชญากรอย่างไร แต่ไม่อาจช่วยเหลือในการให้คำวินิจฉัยแก่สังคมได้ว่า อาชญากรคนใดควรได้รับการ

⁷⁷ ประธาน วัฒนาวณิชย์. เล่มเดิม. หน้า 206.

⁷⁸ Halleck. อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวณิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 206.

บำบัดรักษาและคนใดควรได้รับการลงโทษ ด้วยเหตุนี้จิตแพทย์บางคนจึงตั้งทฤษฎีใหม่ๆ และกลับไปยึดหลักเดิม เพื่อให้คำตอบที่สังคมต้องการ กล่าวคือ วินิจฉัยว่าสภาวะแห่งจิตเป็นสภาวะที่อยู่คงที่ (static) หรืออีกนัยหนึ่งคือ วินิจฉัยว่าผู้กระทำความผิดมีอาการทางจิตหรือไม่ในขณะที่กระทำผิดนั่นเอง

ซีมัวร์ ฮาล์ค (Semour Halleck) จิตแพทย์ชาวสหรัฐ อ้างว่า การแสวงหาความสัมพันธ์ระหว่างโรคจิตกับการประกอบอาชญากรรมจะประสบแต่ความล้มเหลว トラバิดที่การแสวงหานี้อยู่บนพื้นฐานของการวินิจฉัยความรับผิดชอบและโทษ ความรับผิดชอบและความสามารถของมนุษย์ในการควบคุมตนเอง การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะแห่งพยาธิและอาชญากรรมจะต้องตั้งปัญหาดังกล่าวและพิจารณาแต่เพียงพฤติกรรมเท่านั้น ดังนั้น ฮาล์คเสนอว่าโรคจิตและอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กันที่สำคัญ 2 ประการ คือ

ก. โรคจิตและอาชญากรรม เป็นการปรับตัวของบุคคลเนื่องจากความกดดัน (stress) ความกดดันที่ทำให้เกิดอาการทางจิตมักจะเป็นความกดดันที่นำไปสู่การประกอบอาชญากรรม

ข. โรคจิตและอาชญากรรมมักจะเกิดจากการปรับตัวที่บกพร่อง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว การที่จะเข้าใจอาชญากรรมจึงควรพิจารณาแนวความคิดในเรื่องการปรับตัว ตามทฤษฎีจิตเวชเกี่ยวกับการปรับตัวของบุคคลที่มีที่มาจากหลักว่าด้วย homeostasis กล่าวคือ ภาวะต่างๆ จะรักษาดุลยภาพอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมภายใน ซึ่งค่อนข้างจะคงที่ กลไกในร่างกายจะทำหน้าที่รักษาสภาวะแห่งการมีชีวิตภายในสิ่งแวดล้อม ต่อมาผู้อธิบายว่า homeostasis เป็นสภาวะที่คงที่ที่เกิดจากกระบวนการต่างๆ ในการควบคุมภาวะภายในอย่างต่อเนื่อง และความกดดันจากภายนอกจะรบกวนการทำงานที่เป็นปกติ ดังนั้นการปรับตัวของบุคคลต่อความกดดันจึงเป็นไปโดยอัตโนมัติ ภายใต้ความกดดัน บุคคลจะพยายามปรับตัวเพื่อรักษาสภาวะที่สมดุลของร่างกายอยู่เสมอและในบางครั้งการปรับตัวจะนำไปสู่การประพฤติฝ่าฝืนกฎหมาย ในกรณีการกระทำผิดเป็นปฏิกริยาเพื่อรักษาดุลยภาพดังกล่าวมาแล้ว ถ้าบุคคลไม่ยินยอมกระทำผิด เขาจะต้องแสวงหาทางออกอย่างอื่น ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมาก เช่น ฆ่าตัวตาย เป็นต้น ทางเลือกในการปรับตัวด้วยการกระทำความผิดจะต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ลักษณะแห่งความกดดันมีมากน้อยเพียงใด สภาวะแห่งความวิตกกังวลหรือความตึงเครียดทางอารมณ์ ทักษะสติจากการเรียนรู้ในอดีตที่ผ่านมา และปฏิกริยาตอบโต้ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

2.3.3 สาเหตุอาชญากรรมทางสังคมวิทยา (Sociological Theories of Crimes)

สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมและปฏิฐานนิยมอธิบายสาเหตุอาชญากรรมว่าเกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคลผู้ประกอบอาชญากรรม แต่ยังมีนักอาชญาวิทยาอีกกลุ่มหนึ่งที่เชื่อว่า ปัจจัยภายนอก

หรือสภาพแวดล้อมด้านสังคมหรือเศรษฐกิจนั้นอาจเป็นสาเหตุทำให้บุคคลมีพฤติกรรม อาชญากรรมได้ ซึ่งแนวความคิดนี้มีผู้ที่ทำการศึกษามาก่อนที่ลอมโบโซจะก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยา ปฏิฐานนิยม โดยแนวความคิดนี้เริ่มมีการศึกษาเป็นครั้งแรกในทวีปยุโรป ในช่วงแรกจะมุ่งศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ความยากจน การว่างงาน) กับพฤติกรรมอาชญากรรม ซึ่ง นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาวิชาอาชญาวิทยาแนวสังคมศาสตร์ ต่อมานักสังคมศาสตร์ของ สหรัฐอเมริกายุคแรกก็ได้้นำหลักการของแนวความคิดนี้บางประการมาเป็นรากฐานในการพัฒนา ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวสังคมศาสตร์ จนกระทั่งได้มีการก่อตั้งการศึกษาสังคมศาสตร์ใน มหาวิทยาลัยทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อหาสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรืออาชญากรรมใน สังคม

นักสังคมศาสตร์ซึ่งศึกษาปัญหาอาชญากรรมมีแนวทางการศึกษาสาเหตุของ อาชญากรรม 2 แนวทาง คือ การศึกษาถึงโครงสร้างและกระบวนการทางสังคม

แนวทางแรก จะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับโครงสร้างหรือองค์กร ทางสังคมและอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับระบบของสังคมอย่างไร อาชญากรรมจะเกิดขึ้นใน สังคมลักษณะใด เป็นต้น และเมื่อโครงสร้างของสังคมเปลี่ยนแปลงไป อาชญากรรมย่อม เปลี่ยนแปลงไปด้วย

แนวทางที่สอง จะพิจารณาทางด้านกระบวนการของสังคม ซึ่งบุคคลมีแนวโน้มในการ ประกอบอาชญากรรมมากกว่าการเป็นผู้เคารพหรือปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง นักสังคมศาสตร์ มิได้พิจารณาเฉพาะตัวบุคคล แต่พิจารณาที่แบบแผนแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และพยายาม แสวงหาคำตอบว่าเหตุใดพลเมืองที่ซึ่งเคารพกฎหมายจึงกลับกลายเป็นผู้ไม่เคารพกฎหมายหรือ กระทำความผิด

การจำแนกทฤษฎีทางสังคมวิทยาออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ดังกล่าวมาแล้วนั้น กระทำ ขึ้นเพื่อความสะดวกในการศึกษาและจัดเป็นหมวดหมู่เท่านั้น ทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้อาจไม่จัดอยู่ใน ประเภทใดประเภทหนึ่งแน่นอนเสมอไป เพราะบางทฤษฎีก็อธิบายถึงสาเหตุแห่งอาชญากรรมโดย พิจารณาถึงแนวทางทั้งสองด้านคาบเกี่ยวกัน⁷⁹

โดยการศึกษาในระยะแรกมีความเชื่อว่า ความยากจนเป็นสาเหตุของพฤติกรรม อาชญากรรมซึ่งผลการศึกษาตามแนวความคิดนี้ได้รับการตีพิมพ์ออกมาเป็นผลงานอย่างเป็นทางการ เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1829 เป็นผลงานของเอ. เอ็ม. เกอร์รี่ (Gerry) และต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไข ผลงานในปี ค.ศ. 1833 ในการศึกษาที่เกอร์รี่ได้จำแนกสถิติอาชญากรรมของประเทศฝรั่งเศส ตาม อายุ เพศ และระดับการศึกษาของอาชญากรและแบ่งแยกตามประเภทของความคิด โดยได้นำเสนอ

⁷⁹ ประธาน วัฒนวานิชย์. เล่มเดิม. หน้า 211.

ในรูปแบบของแผนภูมิ ตารางและแผนที่ ในแรกเริ่มเกอรัรีมีความเชื่อว่าอาชญากรรมกับความยากจนมีความสัมพันธ์กันโดยตรง แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลับพบว่า ในแคว้นหรือเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจจะมีสถิติอาชญากรรมประทุษร้ายต่อทรัพย์สินสูง แต่มีสถิติอาชญากรรมประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายค่อนข้างต่ำ เกอรัรีจึงสรุปว่าความยากจน ไม่ได้เป็นสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมหากแต่สาเหตุที่แท้จริงของอาชญากรรม คือ โอกาสในการกระทำผิด โดยให้เหตุผลสนับสนุนว่าในเขตที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจจะมีประชาชนที่มีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้มีปริมาณทรัพย์สินอยู่มากซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ถูกประทุษร้ายได้ง่าย โดยเกอรัรีได้วัดความร่ำรวยและยากจนจากจำนวนภาษีที่เก็บได้ในแต่ละแคว้นหรือเมือง

ต่อมาในปี ค.ศ. 1831 ได้มีการวิเคราะห์สถิติอาชญากรรมในประเทศฝรั่งเศส เบลเยียม และฮอลแลนด์ โดย อดีอป ควอเต็น (Adolphe Quetelet) ผู้ซึ่งเป็นทั้งนักคณิตศาสตร์ นักดาราศาสตร์และนักสถิติสังคมศาสตร์ที่มีชื่อเสียงชาวเบลเยียม ซึ่งควอเต็นก็ได้ข้อสรุปในการวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาวิจัยนี้ว่า ความยากจนไม่มีความสัมพันธ์กับสถิติอาชญากรรมแต่อย่างใดเช่นกัน และยังนำเสนอว่าอิทธิพลทางสังคมจะมีผลกระทบต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคล ตัวอย่างเช่น การแต่งงาน การหย่าร้าง การกระทำอันบิดบาตรกรรม รวมทั้งพฤติกรรมอาชญากรรม ดังนั้นการศึกษาอาชญากรรมจำเป็นต้องนำกฎเกณฑ์ทางสังคม มาอธิบายสาเหตุของอาชญากรรมด้วย

ในเมื่องานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความยากจนกับสถิติอาชญากรรมไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ จึงเกิดมีแนวความคิดใหม่ว่า ความยากจนไม่ได้เป็นสาเหตุโดยตรงของอาชญากรรม สาเหตุที่แท้จริงน่าจะเป็นความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจของคนในสังคมมากกว่า กล่าวคือ เมื่อมีการเปรียบเทียบทางด้านวัตถุหรือทรัพย์สินระหว่างคนจนและคนรวยในสังคม หากมีความแตกต่างกันมากก็แสดงว่าสังคมนั้นมีความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจของคนในสังคมเป็นจำนวนมาก หากมีความแตกต่างกันน้อยก็แสดงว่าสังคมนั้นมีประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกัน⁸⁰ โดยทฤษฎีที่สามารถนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี คือ

1) ทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน (Anomie Theory)

อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสเป็นผู้บัญญัติศัพท์คำว่า “Anomie” ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1893 จากผลงานชื่อ The Division of Labor in Society (การแบ่งงานในสังคม) เดอร์ไคม์สนใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมชนบท (folk society) ไปสู่สังคมสมัยใหม่ (modern society) ทำให้เกิดปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคม

⁸⁰ พรชัย ชันดี. เล่มเดิม. หน้า 70.

รวมทั้งเกิดความไม่เป็นระเบียบของสังคมด้วย การเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความสูญเสียความศรัทธาในสถาบันหลักอันได้แก่ สถาบันการปกครอง (รัฐ) ศาสนา สถาบันครอบครัว

คำว่า “Anomie” เป็นภาษากรีก แปลว่า กฎหมายไร้ความหมาย (lawlessness) เป็นปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเป็นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง หลังจากนั้นเมื่อเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมเข้าสู่ภาวะปกติ สภาวะไร้กฎหมายก็จะหมดไป⁸¹

“ทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน” หรือนักอาชญาวิทยาบางท่านเรียกว่า “ทฤษฎีสภาพไร้กฎหมาย” หรือ “ทฤษฎีไม่ยอมรับค่านิยมทางสังคม” เป็นแนวความคิดของนักสังคมวิทยาผู้มีชื่อเสียงที่สุดท่านหนึ่ง คือ เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ริเริ่มศึกษาวิจัยปรากฏการณ์อาชญากรรมจากปัจจัยทางสังคมวิทยา โดยได้เสนอแนวความคิดซึ่งเป็นรากฐานของทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐานนี้ว่า “อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ปกติของสังคม เมื่อใดที่บรรทัดฐานของสังคมไม่สามารถควบคุมการกระทำของบุคคลในสังคม หรือไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมของบุคคล ก็จะเป็นเหตุให้บุคคลล่วงละเมิดฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมนำไปสู่การกระทำผิด” ซึ่งเดอร์ไคม์เรียกสภาพดังกล่าวว่า “Anomie” เดอร์ไคม์ชี้ให้เห็นว่าปรากฏการณ์ละเมิดบรรทัดฐานหรือไร้บรรทัดฐานทางสังคมนี้ มักจะเกิดในสังคมอุตสาหกรรม สังคมเมืองใหม่ๆที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเหลื่อมล้ำขัดแย้งในสังคม ทางแก้ไขคือ ต้องสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้สังคมส่วนรวมมีความสุข โดยเดอร์ไคม์ได้อธิบายว่า อาชญากรรมมีลักษณะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับกฎหมายในปัจจุบันของสังคม ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานทางจริยธรรมในอนาคต อัตราการเกิดของอาชญากรรมสามารถใช้เป็นดัชนีบ่งบอกถึงระดับความสงบเรียบร้อยในสังคม กล่าวคือ การที่สังคมใดมีปริมาณอาชญากรรมสูงเกินไป ย่อมแสดงถึงความผิดปกติในสังคมและความไร้สมรรถภาพของกลไกควบคุมทางสังคม แต่ถ้าสังคมใดมีปริมาณอาชญากรรมต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยจนเกินไปก็เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเพราะเป็นการบ่งบอกถึงความผิดปกติบางอย่างในระบบสังคมนั้น ซึ่งอาจจะได้แก่การที่มีกลไกควบคุมสังคมที่เฉียบขาดหรือรุนแรงเกินไปจนไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของสมาชิกในสังคม เป็นต้น⁸²

2) ทฤษฎีความกดดัน (Strain Theory)

ทฤษฎีความกดดันทางสังคม เป็นผลงานของนักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันชื่อ โรเบิร์ต เคมเมอร์ตัน (Robert K. Merton) ซึ่งอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลว่าเกิดจากความขัดแย้งระหว่างค่านิยมของสังคมกับวิธีการในการบรรลุวัตถุประสงค์ (Discrepancy between

⁸¹ สูดสงวน สุธีสร. เล่มเดิม. หน้า 77.

⁸² ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 89-90.

Cultural Goals and Institutionalized Means) ซึ่งความขัดแย้งนี้มีต้นกำเนิดมาจากโครงสร้างทางสังคม แนวความคิดที่ว่าปัจจัยทางสังคมเป็นสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมได้เริ่มต้นมาจากการศึกษาของอีไมล์ เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) นักสังคมศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ผู้ริเริ่มให้แนวความคิดในการอธิบายสาเหตุของอาชญากรรมจากโครงสร้างของสังคมและเป็นบุคคลแรกที่ใช้คำนิยามเกี่ยวกับสภาวะสังคม ที่ไม่มีกฎหมายและระเบียบในการควบคุมพฤติกรรมบุคคลในสังคมว่าคือ “อนอมี” (Anomie) ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบของแนวความคิดริเริ่มในการมองปัญหาอาชญากรรมว่าเกิดจากปัจจัยทางสังคม⁸³

ทฤษฎี “Anomie” ของเดอร์ไคม์นี้ ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายกว้างขวาง มีนักวิชาการจำนวนมากถือเป็นแนวทางศึกษาเพิ่มเติมและนำมาปรับปรุงเป็นแนวความคิดใหม่ขึ้นหลายทฤษฎี แต่ที่เป็นที่ยอมรับและน่าสนใจมากคือแนวความคิดของ เมอร์ตัน นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งได้ขยายแนวความคิดเรื่อง “Anomie” ของเดอร์ไคม์ โดยได้ทำการปรับปรุงให้ชัดเจนขึ้น เมอร์ตันได้อธิบายสภาพไร้บรรทัดฐานหรือไร้กฎหมายของ “Anomie” ว่าเป็นสภาวะที่สลับซับซ้อนอันประกอบไปด้วย ความยากจน การมีโอกาสด้อยจำกัด ที่จะไปสู่ความสำเร็จในการดำรงชีวิตหรือเป้าหมายของบุคคล บุคคลที่อยู่ในระดับต่ำขาดโอกาสหรือบุคคลที่มุ่งประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลักก็จะไม่ยอมรับค่านิยมและกฎเกณฑ์ ระเบียบหรือกฎหมายของสังคม บุคคลเหล่านี้จะทำทุกอย่างตามความต้องการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยไม่คำนึงถึงตัวศีลธรรมหรือกฎหมาย แม้ว่าการบรรลุเป้าหมายจะต้องฝ่าฝืนกฎหมาย กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมก็ตาม โดยเมอร์ตัน นำแนวคิด “Anomie” ของเดอร์ไคม์มาปรับปรุงและเพิ่มเติมแนวคิดเรื่องสิทธิและความเสมอภาคของเขาเข้าไปด้วยกลายเป็นแนวความคิดใหม่ซึ่งเขาเสนอว่า ทุกสังคมประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบใหญ่ คือ โครงสร้างทางวัฒนธรรม (Cultural Structure) และ โครงสร้างทางสังคม (Social Structure)

โครงสร้างทางวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดเป้าหมาย (Goals) และแบบบรรทัดฐาน (Norms) ของแต่ละบุคคล ซึ่งควรจะทำเทียมเสมอภาคกัน ส่วนโครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดวิธีการที่เหมาะสมอันชอบธรรมที่บุคคลจะใช้ไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ โครงสร้างทางสังคมนี้เป็นตัวกำหนดระดับชั้นของบุคคล โดยปัจจัยทางฐานะ การเงิน เกียรติยศ ชื่อเสียง ของบุคคล เมื่อใดก็ตามที่ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายที่ต้องการกับวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายนั้นขัดแย้งกัน ไม่อาจไปด้วยกันได้ ความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องขาดจากกัน คือเมื่อบุคคลไม่อาจใช้วิธีการที่ชอบธรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายได้ ก็จะเลิกใช้ความชอบธรรมที่อยู่ในกรอบของแห่งบรรทัดฐานของสังคม โดยการละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายเพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายและ

⁸³ Akers. อ้างถึงใน พรชัย ขันดี. (2549). ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. หน้า 88.

ผลประโยชน์แห่งตน ซึ่งเป็นสาเหตุแห่งอาชญากรรมส่วนใหญ่ในสังคม⁸⁴

ทฤษฎีความกดดันมองว่า อาชญากรรมเป็นผลโดยตรงจากการที่ชนชั้นต่ำรู้สึก ผิดหวังและถูกกลั่นแกล้งจากทุกสิ่งทุกอย่างที่ถูกกำหนด โดยชนชั้นกลางและชั้นสูง จนเกิดความโกรธและเกลียดชังระบบของสังคม ถึงสังคมจะกำหนดให้ สมาชิกทุกคนในสังคมมีวัตถุประสงค์ของสังคมร่วมกันก็ตาม แต่วิถีทางในการปฏิบัติที่จะให้บรรลุ ถึงวัตถุประสงค์นั้นกลับแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง คือ วิถีทางสังคมมักจะเอื้ออำนวยให้แก่กลุ่มคนชั้น กลางและชั้นสูง เรียกว่า กลุ่มเศรษฐกิจสังคม (socioeconomic) เท่านั้น ทำให้เกิดสถานะที่เรียกว่า “anomie” หรือสภาวะไร้กฎเกณฑ์ในกลุ่มคนชั้นต่ำ เป็นสถานะที่สิ้นหวัง หมดหวัง สภาวะไร้ กฎเกณฑ์เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคม กล่าวคือ เดิมสังคมเป็นสังคมภาคเกษตร ที่มีขนาดเล็ก เรียกว่า “Mechanical solidarity” สังคมมีความเป็นบึกแผ่น มีขนบธรรมเนียม ค่านิยม เหมือนกัน ต่อมาสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมมีความซับซ้อนใน โครงสร้างทางสังคมมากยิ่งขึ้นที่เรียกว่า สังคมแบบ “Organic solidarity” โครงสร้างสังคมเริ่ม เปลี่ยนแปลงเกิดความแตกต่างกันของวัฒนธรรม ค่านิยม คนในสังคมจะเกี่ยวข้องกันเฉพาะในเรื่อง ของผลประโยชน์และความต้องการมีส่วนแบ่งในเรื่องของสินค้า บริการ และผลผลิตเท่านั้น มี ระบบแบ่งงานกันทำ (division of labor) ทำให้สมาชิกในสังคมเกิดความสับสนในบทบาทของตน บรรทัดฐานของสังคมขาดความหมาย สังคมเกิดสภาพผิดหวัง สิ้นหวัง (normlessness หรือ amomie)⁸⁵

ทฤษฎีของเมอร์ตัน ได้เริ่มต้นโดยกล่าวว่า วัฒนธรรมของสังคมจะเป็นตัวกำหนด จุดมุ่งหมายหรือความต้องการ (Culture Goals) ของคนในสังคมที่บุคคลควรจะต้องไขว่คว้าหรือหา มาให้ได้ซึ่งจุดมุ่งหมายของแต่ละสังคมก็แตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ประเทศ สหรัฐอเมริกาจุดมุ่งหมายสูงสุดของสังคมที่วัฒนธรรมกำหนดขึ้นก็คือ ความร่ำรวยหรือความมั่งคั่ง เมื่อบุคคลมีความร่ำรวยหรือความมั่งคั่งก็มักจะตามด้วยการได้รับการยกย่องทางสังคมหรือ สถานะภาพสูง

ความกดดันทางสังคมนี้จะเกิดกับบุคคลหลากหลายในสังคม แต่มักจะเกิดกับบุคคล ที่มีสถานะภาพทางสังคมต่ำหรือชนชั้นล่างสุดของสังคม บุคคลเช่นนี้ไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมาย ได้เนื่องจากถูกจำกัดด้วยความสามารถและความพยายาม นอกจากนี้ยังถูกจำกัดด้วยโครงสร้างทาง สังคมด้วย ดังนั้นในกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้ความกดดันจะเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก วัฒนธรรมทางสังคมได้นับย้ำถึงความสำเร็จในการมีฐานะทางเศรษฐกิจ และยังถือว่า

⁸⁴ ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 89-90.

⁸⁵ สุดสงวน สุธีสร. เล่มเดิม. หน้า 76.

ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการบรรลุผลสำเร็จนี้ และประการที่สอง โครงสร้างทางสังคมเองเป็นตัวจำกัดความเป็นไปได้ของบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ในการบรรลุจุดมุ่งหมายทางสังคมนี้ ดังนั้นเมอร์ตันจึงให้ความนิยามว่า “อโนมี” หมายความว่า ความกดดันทางสังคมที่เกิดขึ้นกับบุคคลในสังคม เนื่องจากความไม่สอดคล้องกันระหว่างจุดมุ่งหมายของสังคมกับวิธีการไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น (Dysjunction between Goals and Means)

ทฤษฎีของเมอร์ตันใช้โครงสร้างทางสังคมเป็นตัวอธิบายถึง สาเหตุที่ชนชั้นล่างของสังคมมีอัตราการกระทำผิดสูงกว่าชนชั้นกลางหรือสูง ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการมีอยู่หรือการจัดกระจายของโอกาสที่จะสร้างฐานะอย่างถูกต้องตามกฎหมายตามโครงสร้างของสังคม หรืออีกนัยหนึ่งความสามารถที่สร้างฐานะโดยอาศัยวิธีการทางวัฒนธรรมนั่นเอง ซึ่งชนชั้นกลางหรือชนชั้นสูงจะมีโอกาสเหล่านี้มากกว่าชนชั้นล่าง แต่ในขณะที่เดียวกันสังคมก็เน้นถึงจุดมุ่งหมายทางสังคมมากกว่าวิธีการที่ได้รับมรดกมา ในสถานการณ์เช่นนี้ชนชั้นล่างก็จะได้รับความกดดันมากกว่าชนชั้นอื่นในสังคม เป็นเหตุให้ต้องมีการตอบโต้ต่อความกดดันจากวัฒนธรรมนี้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติของบุคคลนั้นที่มีต่อจุดมุ่งหมายและวิธีการทางสังคมโดยเมอร์ตันได้เสนอแนวทางที่บุคคลจะตอบโต้ต่อความกดดันนี้ 5 แนวทาง คือ การปฏิบัติตาม (Conformity) การเปลี่ยนแปลง (Innovation) การยึดถือวัฒนธรรมใหม่ (Ritualism) การล่าถอยหรือยอมแพ้ (Retreatism) และการปฏิวัติ (Rebellion) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้⁸⁶

(1) พวกแรกเป็นบุคคลที่ยึดถือจุดมุ่งหมายทางสังคมและวิธีการที่ได้รับการยอมรับ เมอร์ตันเรียกการปรับตัวลักษณะนี้ว่า การปฏิบัติตาม (Conformity) แม้ว่าบุคคลกลุ่มนี้จะได้รับความกดดันที่เน้นให้ตนเองสร้างฐานะความร่ำรวย แต่พวกนี้ก็ยังเลือกวิธีการที่ได้รับการยอมรับทางสังคมไม่ว่าจะบรรลุจุดมุ่งหมายทางสังคมหรือไม่ก็ตาม กล่าวคือ ยังคงมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและประกอบอาชีพการงานอย่างสุจริตซึ่งจะพบได้มากในสถานะที่สังคมมีสภาพปกติ

(2) พวกที่ปรับตัวตามวิธีการที่สองนี้นับว่าเป็นอาชญากรที่มีอยู่จำนวนมากในสังคม เรียกว่าการเปลี่ยนแปลง (Innovation) บุคคลพวกนี้จะยอมรับจุดมุ่งหมายทางสังคมในด้านการสร้างความร่ำรวยแต่พวกเขากลับพบว่าไม่สามารถทำได้โดยวิธีการที่ได้รับการยอมรับ ดังนั้นพวกเขาจึงหาวิธีการใหม่ในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นการผิดกฎหมายหรือละเมิดศีลธรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีแต่อย่างใด นักธุรกิจอาจจะใช้วิธีการฉ้อโกงหรือหลอกลวงต่างๆเพื่อให้มีกำไรเพิ่มมากขึ้น พวกคนงานอาจลักขโมยทรัพย์สินจากที่ทำงาน ส่วนบางคนอาจจะหาวิธีการสร้างความร่ำรวยที่ผิดกฎหมายต่างๆ ขึ้นมาเช่น ขายยาเสพติด เป็นโสเภณีหรือตั้งแก๊งลักทรัพย์หรือชิงทรัพย์ ฯลฯ เมอร์ตันได้นำเสนอว่าพวกที่สองนี้ส่วนมากเป็นการปรับตัว

⁸⁶ พรชัย ชันดี. เล่มเดิม. หน้า 93-95.

ของชนชั้นต่ำในสังคม เนื่องจากว่าหนทางสู่จุดมุ่งหมายทางสังคมของพวกนี้ถูกปิดกั้นจากโครงสร้างสังคม ชนชั้นนี้จึงมีความกดดันทางสังคมหรือ “อโนมี” มากที่สุดในสังคม

(3) การปรับตัวแบบที่สามเกี่ยวกับการปฏิเสธหรือไม่ยอมรับจุดมุ่งหมายของสังคม แต่ยังคงปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมยอมรับ เรียกว่า การยึดถือวัฒนธรรมใหม่ (Ritualism) ซึ่งเป็นการปรับตัวของบุคคลที่เลิกยึดถือจุดมุ่งหมายของวัฒนธรรมเดิม แต่ในขณะที่เดียวกันต้องการให้ตนเองปลอดภัยจากการละเมิดกฎระเบียบของสังคม บุคคลเหล่านี้จะไม่เสียใจกับการไม่บรรลุจุดมุ่งหมายเนื่องจากเขาได้ละทิ้งมันไปแล้ว บุคคลเหล่านี้ส่วนมากจะมาจากชนชั้นกลางระดับต้น (lower middle class) พวกเขาได้รับความสำเร็จไม่มากนักจากการที่ปฏิบัติตามวิธีการของสังคม แต่ก็ไม่ได้คาดหวังว่าจะได้รับอะไรมากไปกว่านี้ พวกเขากลัวที่จะสูญเสียสิ่งที่มีอยู่เนื่องจากกระทำผิดกฎหมาย

(4) การปรับตัวพวกที่สี่เรียกว่า การล่าถอยหรือยอมแพ้ (Retreatism) เป็นการไม่ยอมรับหรือล่าถอยจากการบรรลุจุดมุ่งหมายทางสังคมหรือการปฏิบัติตามวิธีการที่ได้รับการยอมรับ ดังนั้นคนที่ยึดแนวทางนี้จึงหนีตัวออกจากแรงกดดันหรือความต้องการของสังคม ตัวอย่างของบุคคลพวกนี้ได้แก่ คนที่มีอาการ โรคจิต คนที่เป็น โรคจิตหลอน คนนอกโลก คนจรจัด คนพเนจร โสเภณี คนติดสุราเรื้อรัง และคนติดยาเสพติด แต่เมอร์ตันก็ไม่ได้กล่าวอ้างว่าการปรับตัวประเภทนี้มักจะเกิดกับชนชั้นใดในสังคม เพียงแต่นำเสนอว่าการล่าถอยหรือยอมแพ้นี้เป็นกลไกในการหลบหนีความกดดันของบุคคลที่มีความมุ่งมั่นต่อจุดมุ่งหมายของสังคมและวิธีการที่ยอมรับแต่่าไม่มีโอกาสที่จะเป็นไปได้

(5) การปฏิวัติ (Rebellion) เป็นการปรับตัวต่อแรงกดดันทางสังคมแบบสุดท้ายของเมอร์ตัน โดยบุคคลกลุ่มนี้รู้สึกผิดหวังกับจุดมุ่งหมายทางสังคม จึงได้เปลี่ยนจุดมุ่งหมายใหม่ซึ่งอาจเป็นจุดมุ่งหมายทางการเมือง ซึ่งวิธีการอาจต้องใช้กำลังปฏิวัติหรืออาจเป็นวิธีการอย่างสันติ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่บุคคลพวกนี้จะหยุดการเป็นสมาชิกของสังคมและเริ่มที่จะอาศัยอยู่ภายใต้วัฒนธรรมใหม่ที่ตนเห็นว่าเหมาะสมกว่า กล่าวคือ บุคคลกลุ่มนี้จะไม่ยอมรับทั้งจุดมุ่งหมายและวิธีการในการบรรลุจุดมุ่งหมายของสังคมที่เขาอาศัยอยู่

รูปแบบการปรับตัวของเมอร์ตันมิใช่เป็นการอธิบายลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล แต่เป็นการอธิบายถึงทางเลือกพฤติกรรมในการโต้ตอบความกดดันจาก “อโนมี” บุคคลคนเดียวอาจเลือกการปรับตัวเป็นครั้งคราวหรือชั่วระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง จะเห็นได้ว่าคำนิยามของ “อโนมี” ที่เมอร์ตันและเดอร์คั่มกำหนดขึ้นมานั้นจะเหมือนกัน ในกรณีเป็นสภาวะทางสังคมที่ส่งผลให้กฎระเบียบของสังคมไม่สามารถควบคุมความต้องการของบุคคลได้เนื่องจากบุคคลนั้นมีความต้องการมากกว่าที่ตนเองสามารถหาได้ องค์กรใด “อโนมี” ในความหมายของเมอร์ตันและ

เรื่องอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการก่ออาชญากรรม แล้วสร้างเป็นทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างนี้ ซัทเธอร์แลนด์มีความเห็นว่า อาชญากรรมเป็นผลของการคบหาสมาคมที่ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคลกับแบบของอาชญากร (Criminal Patterns) ยิ่งมีการคบหาสมาคมที่สม่ำเสมอและใกล้ชิดมากเท่าใด บุคคลนั้นก็ยิ่งกลายเป็นอาชญากรเร็วขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ความเครียดทางอารมณ์ในบ้านก็มีความสำคัญต่อการขับบุคคลนั้นออกจากบ้านและเข้าติดต่อกับผู้กระทำผิดได้

ซัทเธอร์แลนด์อธิบายว่า พฤติกรรมทางอาชญากรสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่นๆได้ โดยกระบวนการดังต่อไปนี้ คือ⁸⁹

(1) พฤติกรรมอาชญากรเกิดจากการเรียนรู้ กล่าวคือ มีอาชญากรจำนวนมากที่ไม่ได้มีการถ่ายทอดลักษณะอาชญากรทางกรรมพันธุ์ ดังนั้นบุคคลที่ไม่ได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับอาชญากรรมก็ย่อมจะไม่สามารถสร้างวิธีการประกอบอาชญากรรมขึ้นมาได้เอง เปรียบเทียบได้กับบุคคลที่ไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมเกี่ยวกับเครื่องจักรกลก็ย่อมไม่สามารถประดิษฐ์คิดค้นเกี่ยวกับเครื่องจักรกลได้เช่นกัน

(2) การเรียนรู้เกิดจากการคบหาสมาคมกับผู้อื่น (รวมทั้งการรับรู้ทางการสื่อสารหรือสื่อสัมพันธ์)

(3) ส่วนสำคัญของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดขึ้นภายในกลุ่ม ซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (การสื่อสัมพันธ์ที่ฉาบฉวยไม่ใช่ส่วนสำคัญในการถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากร)

(4) การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากร หมายรวมถึง วิธีการประกอบอาชญากรรม เทคนิค แรงจูงใจ ทักษะคิดและการหาเหตุผลเข้าข้างตัวเองเพื่อจะประกอบอาชญากรรม

(5) แรงจูงใจและแรงผลักดันภายในของบุคคลที่จะทำให้ประกอบอาชญากรรมนั้น เรียนรู้ได้จากข้อกำหนดของกฎหมาย (อาญา) โดยแยกเป็นที่ชื่นชอบและไม่ชื่นชอบ คือ ข้อกำหนดกฎหมายข้อใดควรเคารพไม่กล้าละเมิด และข้อกำหนดใดไม่ควรเคารพและกล้าจะละเมิด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า บุคคล (อาชญากร) จะอยู่ในแวดวงของสังคม (กลุ่มสมาคม) ที่เคารพกฎหมายหรือสังคมที่สมาชิกชอบละเมิดกฎหมายและสังคมทั้งสองแบบนี้สังคมใดมีอิทธิพลต่อเขามากกว่ากัน

(6) หลักการสำคัญของการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกันก็คือ บุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำผิดเพราะว่า ความเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความเห็นด้วยกับการไม่ละเมิดกฎหมาย

(7) การคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกันในด้านความถี่ ระยะเวลา การให้

⁸⁹ ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 92.

ความสำคัญ และความเข้มข้น ซึ่งหมายความว่าถึงลักษณะของความแตกต่างกันของการคบหาสมาคม ระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรม

(8) กระบวนการของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม โดยการคบหาสมาคมกับ รูปแบบของอาชญากรรมและต่อต้านอาชญากรรมจะมีความเกี่ยวข้องกับกลไกการทำงานที่ เหมือนกับการเรียนรู้ทั่วไป

(9) ในขณะที่พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการและ ค่านิยมทั่วไปแต่ก็ไม่จำเป็นต้องอธิบายโดยความต้องการและค่านิยมนั้น เนื่องจากพฤติกรรม ต่อต้านอาชญากรรมก็มีความต้องการและค่านิยมเดียวกัน เช่น บุคคลลัทธิทรัพย์ก็เพื่อต้องการความ มั่นคงในการเงินเช่นเดียวกันกับกรรมกรที่ทำงานหนักเพื่อความมั่นคงในการเงิน ความพยายามที่จะ อธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมจากแรงผลักดันและค่านิยมทั่วไป เช่น ความสุข การดิ้นรนเพื่อ สถานะทางสังคม แรงกระตุ้นจากเงินหรือความผิหวัง ฯลฯ คงจะต้องพบกับความไม่สามารถ ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากจะเป็นการอธิบายได้ทั้งพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมถูก กฎหมาย

หลักการสำคัญ 9 ข้อ ตามทฤษฎีของซัทเธอร์แลนด์นำเสนอว่าพฤติกรรม อาชญากรรมไม่ได้มีสาเหตุโดยตรงมาจากพันธุกรรมหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม หากแต่เกิดจาก กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมจากบุคคลใกล้ชิดโดยการติดต่อสื่อสารกันไม่ว่าจะเป็น ทางวาจาหรือลักษณะท่าทางแต่การเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นเหมือนการเรียนรู้พฤติกรรมอื่นๆ จะเห็นได้จากหลักการข้อที่ 6 ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “บุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำผิดเพราะว่า ความเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความเห็น ด้วยกับการไม่ละเมิดกฎหมาย” ซึ่งหมายความว่า ถ้าพึงเฉพาะการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมจะ ไม่เพียงพอทำให้บุคคลไปประกอบอาชญากรรมได้ บุคคลดังกล่าวจะต้องผ่านกระบวนการ ตัดสินใจที่เห็นชอบด้วยกับพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายมากกว่าความเห็นด้วยกับพฤติกรรมถูก กฎหมาย และสิ่งที่ทำให้บุคคลเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายก็คือ วัฒนธรรมและค่านิยม ที่มากับกระบวนการในการเรียนรู้พฤติกรรมผิดกฎหมายนั้น ซึ่งในที่นี้ก็หมายถึงแรงคลใจ แรง กระตุ้น การให้เหตุผล และทัศนคติของการประกอบอาชญากรรมนั้นๆ นอกจากนี้ในหลักการข้อที่ 7 ยังได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของการคบหาสมาคมที่แตกต่างกันว่าขึ้นอยู่กับความถี่ (Frequency) ระยะเวลา (Duration) การให้ความสำคัญ (Priority) และความเข้มข้น (Intensity) สำหรับ “ความถี่” หมายถึง การที่บุคคลมีประสบการณ์กับรูปแบบของพฤติกรรมอาชญากรรม บ่อยครั้ง “ระยะเวลา” ก็หมายความว่า ช่วงเวลาที่มีประสบการณ์กับพฤติกรรมผิดกฎหมาย “การให้ ความสำคัญ” นั้นซัทเธอร์แลนด์ได้แนะนำว่า การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมในวัยเด็กจะมี

อิทธิพลอย่างมากต่อบุคคลนั้น สำหรับ “ความเข้มข้น” ซัทเธอร์แลนด์ได้ให้ความหมายว่า เป็นกรณีเกี่ยวกับชื่อเสียงหรือบารมีของต้นกำเนิดของพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายหรือหมายถึงความรักและความเคารพที่บุคคลมีต่อผู้ที่ถ่ายทอดหรือเป็นตัวอย่างของพฤติกรรมอาชญากรรม ซึ่งซัทเธอร์แลนด์เชื่อว่า “ความเข้มข้น” เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้บุคคลมีความเห็นด้วยกับพฤติกรรมอาชญากรรมนี้

การอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมตามทฤษฎีของซัทเธอร์แลนด์นั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการที่บุคคลได้เรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม และมีความเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายนั้น ซึ่งการเรียนรู้พฤติกรรมและทัศนคติดังกล่าวเกิดขึ้นจากการคบหาสมาคมกับบุคคลที่ใกล้ชิด ดังนั้น การเรียนรู้ตามทฤษฎีของซัทเธอร์แลนด์จึงมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการคือ องค์ประกอบแรก หมายความว่า เนื้อหาหรือสาระสำคัญของสิ่งที่ถูกเรียนรู้ (Content of What is Learned) ซึ่งหมายความรวมถึง เทคนิคพิเศษในการประกอบอาชญากรรม แรงจูงใจที่เหมาะสม แรงกระตุ้น การอธิบายด้วยหลักเหตุผล ทัศนคติ และการทำให้บุคคลลืมนึกตามหรือเห็นด้วยกับการฝ่าฝืนกฎหมาย สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบในการรับรู้ซึ่งเป็นแนวความคิดหรือความรู้สึกนึกคิดแต่ไม่ใช่การกระทำ

สำหรับองค์ประกอบที่สองของการเรียนรู้คือ กระบวนการที่การเรียนรู้ได้เกิดขึ้น (Process by which the Learning takes place) โดยการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการคบหาสมาคมกับบุคคลที่ใกล้ชิดซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากความใกล้ชิดเท่านั้น บุคคลอาจเข้าสู่หรือผ่านกระบวนการเรียนรู้ได้เช่นกันหากว่าได้มีโอกาสคบหาสมาคมกับต้นกำเนิดของพฤติกรรมอาชญากรรม นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ยังแตกต่างกันตามความถี่ (Frequency) ระยะเวลา (Duration) การให้ความสำคัญ (Priority) และความเข้มข้น (Intensity) ซึ่งซัทเธอร์แลนด์ได้ให้ความสำคัญกับ “ความเข้มข้น” ว่าน่าจะมีอิทธิพลมากที่สุดในการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม ดังนั้นตามทฤษฎีแล้ว หากบุคคลได้มีการเรียนรู้ถึงการยอมรับความเห็นด้วยกับพฤติกรรมละเมิดกฎหมายมากกว่าการยอมรับพฤติกรรมที่ไม่ละเมิดกฎหมาย ในลักษณะที่บ่อยครั้ง เป็นเวลายาวนาน ในระยะตอนต้นของชีวิตและมีต้นกำเนิดมาจากบุคคลที่มีความสำคัญหรือมีชื่อเสียงแล้ว บุคคลนั้นก็จะมีความโน้มเอียงที่จะมีพฤติกรรมละเมิดกฎหมายมากขึ้น⁹⁰

⁹⁰ Sutherland. อ้างถึงใน พรชัย ขันดี. (2549). ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. หน้า 111.

2.4 หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization)⁹¹

การลงโทษตามหลักการนี้ จะต้องมีการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Punishment to Fit the Criminal) โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรได้รับการลงโทษหรือไม่ต้องรับโทษเลย การลงโทษตามแนวความคิดนี้จะมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง หากได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ โดยมุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายนั้น ในบางกรณีก็ไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด และไม่สามารถทำให้ผู้กระทำผิดประพฤติตัวดีขึ้นได้ การลงโทษให้เหมาะสมกับความผิด มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดนั้น ย่อมเนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำผิดและพฤติการณ์ภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการที่จะกระทำความผิด ฉะนั้นบุคคลจึงต้องปรับบุคลิกลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เพราะบุคลิกลักษณะกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลแต่ละคนย่อมไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะการณ์ (situation) ต่างๆ ได้เหมือนกัน เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีบุคลิกลักษณะหรือส่วนที่ประกอบเข้าเป็นบุคลิกลักษณะแตกต่างกันไป ดังนั้นแบบแผนแห่งการประพฤติของบุคคล (pattern of behavior) ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางเข้ากับสังคมหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม นักจิตวิทยาจึงเชื่อว่าลักษณะของความประพฤติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ซึ่งหมายความว่าบุคคลทุกคนมีความเอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรม (tendency towards crime)⁹² ด้วยกันทั้งสิ้น

สิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิด โดยสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกระตุ้นการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิด ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีความคิดที่จะกระทำความผิดอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ซึ่งที่ถูกต้องแล้วมนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและปฏิบัติตนให้ถูกกฎหมาย อนึ่งการตัดสินใจของบุคคลจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น สังคม จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น และการตัดสินใจของบุคคลเพื่อกระทำการใด ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางจิตใจของแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลโดยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มากระตุ้นให้คนกระทำความผิด ดังนั้นการกระทำความผิดของบุคคลจึงมีสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บุคคลที่มีที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด พบเห็นการกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์สินอยู่เป็น

⁹¹ Raymond Saleilles. (1968). **The Individualization of Punishment.** pp. 177-179.

⁹² ชัช เสดวิกุล. (2517). **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา.** หน้า 204.

ประจําจนเกิดความเคียดชัง ทำให้เกิดการเลียนแบบอาชญากรขึ้น โดยได้ลงมือกระทำความผิด เช่นนั้นบ้าง เป็นต้น ประกอบกับอิสระและเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญและมีอยู่ในการกระทำของบุคคลทุกคน ฉะนั้นบุคคลจะเลือกกระทำความผิดหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ

2.4.1 วัตถุประสงค์ในการลงโทษ⁹³

วัตถุประสงค์ในการลงโทษหรือความมุ่งหมายของการลงโทษสามารถจำแนกออกได้เป็น 5 ประเภท ดังจะกล่าวต่อไปนี้⁹⁴ คือ

1) เพื่อเป็นการตอบแทนแก้แค้น (Retribution or Retaliation)

โดยถือหลักการที่ว่าเมื่อบุคคลใดกระทำความผิดทำร้ายหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนก็ควรได้รับผลตอบแทนในการกระทำนั้น โดยให้สาสมแก่ผลแห่งการกระทำนั้น หลักการตอบแทนแก้แค้นนี้ยึดถือมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน จนมีการกล่าวกันทั่วไปว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เป็นกฎแห่งการแก้แค้นทดแทนให้สาสม ซึ่งมีเป็นกฎหมายเรียกว่า “Lex Talionis” คือ กฎของการแก้แค้น กล่าวคือ ถ้าฝ่ายหนึ่งถูกทำร้ายจนเสียดวงตา ฝ่ายซึ่งถูกทำร้ายก็มีสิทธิที่ทำร้ายผู้ที่กระทำตนนั้นให้เสียดาเช่นกันได้ ซึ่งถือว่าเป็นการยุติธรรม เป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) ดังกล่าว แต่ในปัจจุบันการลงโทษโดยถือหลักการแก้แค้นตอบแทนได้วิวัฒนาการไปตามแนวความคิดทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่ คือ หลีกเลียง เลิกใช้วิธีการทรมาน ทรมาณร่างกาย จึงใช้โทษจำคุกแทน มากน้อยตามแต่ลักษณะความหนักเบาแห่งการกระทำผิด

2) เพื่อเป็นการตัดหรือกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Removal from Society or Expiation)

การลงโทษประหารชีวิต โทษจำคุก กักขัง ต่อผู้กระทำผิด นับเป็นการกักตัวผู้กระทำผิดออกไปจากสังคมตลอดไปหรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง นอกจากเป็นการลงโทษทดแทนแล้วยังทำให้สังคมส่วนรวมปลอดภัยด้วย ทั้งยังทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกพอใจที่เห็นผู้กระทำผิดถูกลงโทษและถูกกำจัดออกไปจากสังคมชั่วคราว

3) เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำผิด

การลงโทษผู้กระทำผิดนอกจากจะมีผลโดยตรงในการยับยั้งการกระทำผิดซ้ำของผู้ นั้นแล้ว ยังมีผลทำให้ผู้อื่นเกิดการเกรงกลัวไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง อันเป็นการยับยั้งการกระทำผิดโดยทั่วไปอีกด้วย

⁹³ Raymond Saleilles. Op.cit. pp. 8-10.

⁹⁴ ประเทือง ธนิตผล. เล่มเดิม. หน้า 138.

4) เพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิด (Corrections) หรือเป็นการดัดนิสัย (Reformation)

การที่ผู้กระทำผิดถูกลงโทษจะทำให้เขาสำนึกได้บ้างว่าไม่ควรกระทำผิด และตลอดเวลาที่ถูกคุมขังก็จะได้รับการอบรม แก้ไข ฝึกวิชาชีพ ก็จะทำให้เขาสำนึกและกลับตัวเป็นคนดีได้ต่อไปเมื่อพ้นโทษ

5) เพื่อเป็นการป้องกันสังคม (Protection of Society) และเป็นการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crimes)

การลงโทษผู้กระทำผิดเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เป็นการรักษา กฎระเบียบ แบบแผนของสังคมและเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยรวมทั้งเป็นการป้องกัน อาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น โดยการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำผิดนั้นและเป็นการข่มขู่มิให้ผู้อื่น เอาเยี่ยงอย่าง นับเป็นการป้องกันสังคมและอาชญากรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม

กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์ในการลงโทษหรือความมุ่งหมายของการลงโทษในปัจจุบันคือ การลงโทษนั้นจะต้องเป็นการลงโทษโดยคำนึงถึงธรรมชาติของผู้กระทำความผิดหรือ อาชญากรรมเป็นสำคัญ มิใช่ลงโทษโดยคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ การลงโทษที่ชอบ ด้วยกฎหมายจะต้องเป็นการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดและทำให้ผู้กระทำความผิดรวมทั้งผู้ บริสุทธิ์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข และเป็นการลงโทษในการกระทำที่กฎหมาย บัญญัติไว้เป็นความผิด เพราะเป้าหมายสุดท้ายของการลงโทษ ก็คือ ความเสมอภาคกันในกฎหมาย ฉะนั้น การกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิด จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับปรุง วัตถุประสงค์ในการลงโทษ โดยกำหนดให้กฎหมายมีความยืดหยุ่น ซึ่งการลงโทษให้มีความ เหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด มีความมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งพฤติกรรมแวดล้อมของคดี และไม่ใช้กฎหมายอย่างย่อ โดยละเอียดข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันในแต่ละคดี ดังนั้นการลงโทษโดยมี ความมุ่งหมายไปถึงอุปนิสัยและบุคลิกลักษณะจึงตรงข้ามกับการลงโทษที่มุ่งจะทดแทนโดยไม่ คำนึงถึงการกระทำในอดีตและสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตและการที่จะให้ความมุ่งหมายในเรื่อง การลงโทษสามารถนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสมจำเป็นจะต้องยอมรับเอา ธรรมชาติของบุคลิกลักษณะและอุปนิสัยใจคอของผู้กระทำผิดมาใช้บังคับ เพื่อให้การลงโทษเกิด ความเป็นธรรมและสามารถแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ กลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก แต่ถ้าอาชญากรรมนั้นไม่อาจปรับปรุงแก้ไขให้กลับตนเป็นคนดี ได้ ย่อมจะต้องใช้วิธีการกำหนดโทษอย่างรุนแรง ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันผลประโยชน์ของคนใน สังคมจากอาชญากรรม ดังนั้น การดัดแปลงการลงโทษบุคคลให้มีความเหมาะสมกับความผิดและ ตัวผู้กระทำผิด จึงมีความสำคัญต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดและเป็นการป้องกันสังคมจาก

อาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ปัจจุบันได้เรียกหลักการลงโทษต่างๆ นี้ว่า “หลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล” (Individualization)

2.4.2 ประโยชน์ของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด⁹⁵

การมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดในชั้นสอบสวนของตำรวจจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดีว่าสมควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อพนักงานอัยการในการที่จะแถลงต่อศาล เพื่อประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติ ภูมิหลังและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา เพื่อนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดี ซึ่งการมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอในชั้นสอบสวนและฟ้องร้องจะเป็นประโยชน์ต่อศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี กล่าวคือ การมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดอย่างครบถ้วนถูกต้องในชั้นพิจารณาจะทำให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาลงโทษได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับความผิดและผู้กระทำความผิด โดยในระหว่างพิจารณาศาลสามารถเป็นผู้สืบพยานได้โดยการสืบพยานเพิ่มเติม นั้น ศาลจะสืบพยานเองหรือส่งประเด็นไปสืบก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228, 229 ซึ่งการสืบพยานนี้ศาลสามารถสืบในเรื่องประวัติ ภูมิหลังและความประพฤติอันเป็นอาชญาของจำเลยได้ เพื่อให้ศาลมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอ นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาแล้วในฟ้องหรือสำนวน อันจะเป็นประโยชน์ต่อศาลในการพิพากษากำหนดโทษจำเลยให้เหมาะสมและเป็นธรรม ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของจำเลยให้สามารถกลับตนเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้

⁹⁵ พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา. หน้า 38-39.

บทที่ 3

การนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในต่างประเทศ

การนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการประกอบการพิจารณาในการสังคดีของพนักงานอัยการนั้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีตามกฎหมายหรือหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจก็ตาม ต่างก็มีการกำหนดให้มีการสอบสวนถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำความผิด เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง อายุ อาชีพของผู้กระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นข้อมูลในทางอัตตะวิสัยของผู้กระทำความผิดที่สำคัญในการพิจารณาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้กระทำความผิด ซึ่งมีความจำเป็นที่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าข้อมูลที่เป็นพยานหลักฐานในทางอื่นๆ

3.1 ประเทศญี่ปุ่น

3.1.1 หลักเกณฑ์ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ

การดำเนินคดีอาญาของญี่ปุ่นเป็นแบบระบบไต่สวน พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ทั้งในด้านการสอบสวนและการฟ้องคดี⁹⁷ ในคดีอาญาอัยการมีอำนาจโดยสมบูรณ์ กล่าวคือ สอบสวนความผิดอาญาได้ทุกประเภท⁹⁸ กระทำการฟ้องร้องขอให้ศาลใช้กฎหมายโดยถูกต้องและควบคุมการบังคับคดีตามคำพิพากษา⁹⁹ พนักงานอัยการญี่ปุ่นมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งในชั้นสอบสวน (Investigation stage) ชั้นวินิจฉัยสังคดี (Charging Decision) และชั้นพิจารณาคดี (Trial stage) และการกำกับดูแลและการบังคับตามคำพิพากษา (Execution of sentence) กล่าวคือพนักงานอัยการญี่ปุ่นถือเป็น “ตัวแทนประโยชน์สาธารณะ” (The Representative of Public Interest)

⁹⁷ P.L. Reichel. (1994). **Comparative Criminal Justice System.** pp. 153-156.

⁹⁸ กฎหมายสำนักงานอัยการ, มาตรา 6 พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนความผิดทุกประเภท.

⁹⁹ กฎหมายสำนักงานอัยการ, มาตรา 4 พนักงานอัยการในคดีอาญากระทำการฟ้องร้องขอให้ศาลใช้กฎหมายโดยถูกต้องและควบคุมการบังคับคดีตามคำพิพากษา.

คำว่า “ตัวแทนประโยชน์สาธารณะ” มีความหมายเป็นสองทาง คือ ความหมายอย่างกว้างและความหมายอย่างแคบ ในญี่ปุ่นมีความหมายอย่างกว้าง โดยหากมีความหมายอย่างแคบ บทบาทของพนักงานอัยการจะเป็นตัวแทนประโยชน์สาธารณะเฉพาะในชั้นพิจารณาคดีของศาล หากมีความหมายอย่างกว้างด้วยเหตุผลที่สาธารณะให้ความเชื่อมั่นต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงควรมีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พนักงานอัยการมีอำนาจเต็มที่ในการสอบสวนทุกคดี มีอำนาจแต่ผู้เดียวในการวินิจฉัยสั่งคดีและมีดุลพินิจที่กว้างขวาง มีอำนาจเป็นตัวแทนของรัฐในการดำเนินคดีในศาลแต่ผู้เดียว และมีอำนาจกำกับดูแลการบังคับตามคำพิพากษา

ในกฎหมายสำนักงานอัยการ (Public Prosecutors Office Law) มาตรา 4 และ 6 ได้บัญญัติถึงบทบาทของพนักงานอัยการไว้ ดังนี้

มาตรา 4 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา พนักงานอัยการต้องดำเนินการฟ้องคดี ร้องขอให้ ศาลปรับใช้กฎหมายที่ถูกต้อง และกำกับดูแลการบังคับตามคำพิพากษา ในคดีอื่นๆ กรณีที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับหน้าที่ราชการพนักงานอัยการอาจจะร้องขอข้อมูลหรือแสดงความเห็นต่อศาล และปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติโดยเป็นตัวแทนของประโยชน์สาธารณะ”

มาตรา 6 วรรค 1 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการอาจสอบสวนคดีอาญาได้ก็ได้”

ด้วยอำนาจหน้าที่ที่กว้างขวางของพนักงานอัยการ ทำให้พนักงานอัยการมีบทบาททั้งสองด้าน กล่าวคือ ขณะที่พนักงานอัยการต้องพิจารณาบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ขณะเดียวกันก็ต้องทำตัวเป็นที่ปรึกษาที่ดีของผู้ต้องหาในการร้องขอให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาโดยถูกต้องและเป็นธรรมอันทำให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ความรับผิดชอบลักษณะกึ่งตุลาการ (quasi-judicial responsibility) ในฐานะที่เป็นตัวแทนประโยชน์สาธารณะ พนักงานอัยการถูกคาดหวังให้ดำเนินการรับประกันใน 2 กรณี คือ หนึ่ง ไม่มีผู้บริสุทธิ์คนใดต้องถูกลงโทษ และ สอง แม้ว่าจะเป็นอาชญากรที่เลวร้ายที่สุดก็ต้องได้รับความคุ้มครองด้วยกระบวนการพิจารณาที่ถูกต้อง (due process) ซึ่งก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้พนักงานอัยการสามารถควบคุมดูแลการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เพื่อป้องกันไม่ให้ใช้อำนาจหรือความรุนแรงเกินขอบเขต โดยทุกคดีที่มีการสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมีการส่งสำนวนคดีไปให้พนักงานอัยการพร้อมพยานหลักฐาน เหตุผลเพราะว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีอำนาจในการสั่งคดี คดีทุกคดีต้องส่งไปที่พนักงานอัยการเพื่อวินิจฉัยสั่งคดี ซึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นใช้คำว่า “judicial police” คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายตุลาการ ซึ่งหมายถึง เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสอบสวนของทุกหน่วยงานรวมทั้งเจ้าหน้าที่ยาเสพติด หรือเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่ใช้อำนาจสอบสวนด้วย และในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งตัวผู้ต้องหานั้นไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง พนักงานอัยการ

ต้องดำเนินการภายใน 24 ชั่วโมง สิ่งแรกก็คือต้องพบกับผู้ต้องหาและแจ้งสิทธิให้กับผู้ต้องหา อ่านข้อหาที่ผู้ต้องหาถูกแจ้งและข้อเท็จจริงให้ผู้ต้องหาฟัง สิ่งต่อไปคือ พนักงานอัยการต้องให้โอกาสผู้ต้องหาในการอธิบายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีของตน และภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากรับคดีจากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดในสามประการนี้ คือ หนึ่ง ถ้าเห็นเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ไม่จำเป็นต้องขังไว้ก็อาจจะปล่อยผู้ต้องหาไป แต่ก็ยังดำเนินการสอบสวนต่อไปได้ หรือ สอง ถ้าเห็นว่าคดีในสำนวนมีพยานหลักฐานและเอกสารเพียงพอที่ส่งฟ้องคดีไปได้เลย หรือ สาม จะร้องขอเพื่อขังต่อไป ซึ่งเป็นคดีส่วนมากที่พนักงานอัยการปฏิบัติ โดยตอนที่ร้องขอให้ขังต้องสั่งขังโดยศาลและต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปฝากขัง โดยศาลจะคู่ทำนวนและสอบถามผู้ต้องหา ส่วนมากจะอนุญาตเพราะพนักงานอัยการได้กระทำการตรวจสอบมาเป็นอย่างดีแล้ว โดยจะอนุญาตให้ขัง 10 วัน และอาจจะขยายระยะเวลาต่อไปอีก 10 วัน โดยที่ผู้ต้องหาถูกจับและขัง (pre-indictment detention) ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิประกันตัว แต่ทันทีที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยและถูกขัง (pre-trial detention) จำเลยสามารถประกันตัวที่ศาลได้ ส่วนประเด็นที่ผู้ต้องหาไม่สามารถขอให้ประกันตัวในชั้นสอบสวนหรือในชั้นพนักงานอัยการได้ เพราะถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก็สามารถปล่อยไปได้เลยหรือไม่ต้องร้องขอให้ขังผู้ต้องหาไว้อีก ซึ่งเหตุผลของกระบวนการตามขั้นตอนที่กล่าวมานั้น ประการแรกการที่กำหนดให้การออกหมายจับและหมายขังต้องออกโดยศาล ก็เป็นกระบวนการที่ศาลเข้ามามีส่วนในการตรวจสอบอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการ ประการที่สอง การที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมงและพนักงานอัยการต้องดำเนินการภายใน 24 ชั่วโมงนั้นก็เพื่อให้โอกาสพนักงานอัยการได้พบกับผู้ต้องหาในระยะเริ่มต้นของคดี เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิ ประกอบกับเพื่อเป็นประโยชน์แก่พนักงานอัยการที่จะได้รู้ว่าผู้ต้องหาเป็นอย่างไร มีลักษณะอย่างไร ข้อเท็จจริงในสำนวนของผู้ต้องหาเป็นอย่างไร อันทำให้สามารถที่จะวางยุทธศาสตร์ในการสอบสวนต่อไปได้ ประการที่สาม การที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจขอให้ขังผู้ต้องหา โดยจะมีเฉพาะอำนาจขอหมายจับเท่านั้น และทั้งหมดเป็นเรื่องที่พนักงานอัยการซึ่งมีลักษณะเป็นนักกฎหมายโดยวิชาชีพและมีประสบการณ์ในการดำเนินคดีสามารถเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีตั้งแต่เริ่มแรก¹⁰⁰ โดยคดีที่เข้าสู่อัยการไม่ว่าโดยการรับคดีและสอบสวนโดยอัยการเองหรือรับคดีจากตำรวจนั้น อัยการจะพิจารณาสำนวนและพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาฟ้องหรือไม่ฟ้อง หากเข้าเงื่อนไขการฟ้องและมีพยานหลักฐานพอฟ้อง หากไม่เข้าเงื่อนไขการฟ้อง เช่น ผู้ต้องหาตายไม่มีคำร้องทุกข์กล่าวโทษใน

¹⁰⁰ Haruhiko Ukawa. (2554). “บทบาทของพนักงานอัยการในกระบวนการทางอาญาญี่ปุ่น” เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ. หน้า 1-4.

ความผิดที่ต้องมีคำร้องทุกข์กล่าวโทษ มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด ขาดอายุความ หรือเข้าเงื่อนไขการฟ้องแต่กรณีไม่เป็นผู้กระทำความผิด มีเหตุยกเว้นโทษหรือข้อสงสัยในความผิดหรือมีพยานหลักฐานพอฟ้องแต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะ อายุ และสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำและสภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด เห็นว่าการฟ้องไม่จำเป็นแล้ว อัยการสามารถชะลอการฟ้องได้¹⁰¹ กรณีนี้เป็นหลักการฟ้องคดีโดยดุลพินิจ ทั้งนี้ไม่หมายความรวมถึงคดีที่อัยการญี่ปุ่นมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่พอพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาอยู่แล้ว และอำนาจการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการญี่ปุ่นเป็นอำนาจเด็ดขาด กล่าวคือ พนักงานอัยการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาแล้ว ไม่ต้องเสนอความเห็นเพื่อรับความเห็นชอบจากผู้ใดอีก¹⁰² โดยมีข้อยกเว้นของอำนาจการผูกขาดการวินิจฉัยสั่งคดีของพนักงานอัยการ คือ ในญี่ปุ่นจะมีคณะกรรมการอยู่ชุดหนึ่งที่สุ่มเลือกจากประชาชนทั่วไป จำนวน 11 คน เรียกว่า “คณะกรรมการตรวจสอบคำสั่งของพนักงานอัยการ” (Committee for Inquest of Prosecution) กรณีที่ผู้เสียหายไม่พอใจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ผู้เสียหายสามารถร้องมาที่คณะกรรมการชุดนี้ได้ คณะกรรมการชุดนี้จะพิจารณาโดยจะมีความเห็นได้ 3 กรณี คือ กรณีที่หนึ่ง เห็นว่าการสั่งไม่ฟ้องชอบแล้ว กรณีที่สอง เห็นว่าการสั่งไม่ฟ้องไม่ชอบ และกรณีที่สามเห็นว่าการสั่งฟ้องจึงจะชอบหรือควรสั่งฟ้อง ซึ่งความเห็นที่สามเป็นความเห็นที่ร้ายแรงมากสำหรับพนักงานอัยการ ซึ่งคำสั่งนี้ต้องโหวต 8 ใน 11 เสียง จึงจะถือว่าเป็นเสียงข้างมาก ซึ่งเดิมคำสั่งหรือความเห็นของคณะกรรมการเป็นเพียงแต่ขอแนะนำ แต่หลังจากปี 2008 – 2009 ก็มีการเปลี่ยนแปลง ในกรณีที่มีความเห็นตรงข้ามกับคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการก็จะมีการส่งความเห็นนั้นกลับมาที่สำนักงานอัยการอีกครั้ง ซึ่งสำนักงานอัยการก็จะตรวจสอบพยานหลักฐานหรือเปิดการสอบสวนขึ้นใหม่ โดยพนักงานอัยการอาจจะสอบสวนเพิ่มเติมหรือทบทวนและมีความเห็นได้สองกรณีว่า เปลี่ยนเป็นสั่งฟ้อง หรืออาจจะสั่งไม่ฟ้องเหมือนเดิม ถ้าสั่งฟ้องก็ฟ้องคดีไปเลย แต่ถ้ายังคงสั่งไม่ฟ้องก็ส่งความเห็นกลับมาที่คณะกรรมการอีกครั้ง คณะกรรมการก็จะพิจารณาตรวจสอบทบทวนความเห็นอีกว่าสั่งไม่ฟ้องชอบหรือไม่ ถ้าคณะกรรมการมีความเห็นครั้งที่สองว่าควรจะฟ้องก็จะร้องขอให้ศาลตั้งทนายความเพื่อฟ้องคดี แม้โดยหลักการพนักงานอัยการจะมีอำนาจใช้ดุลพินิจตามกฎหมายในการวินิจฉัยสั่งคดีว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้อง แต่ก็ไม่มีพนักงานอัยการคนไหนที่ต้องการสั่งคดีไม่ฟ้องไปแล้วถูกทบทวนกลับโดยคณะกรรมการ ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะต้องคุยกับผู้เสียหายให้ได้ข้อสรุปที่ตรงกันว่า ถ้าสมมติว่าจะไม่ฟ้องจะเป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่ายทั้งทางผู้ต้องหาและผู้เสียหาย สิ่งที่พนักงานอัยการจะตัดสินใจในการที่ไม่ฟ้องจะต้องมีเหตุผลที่ดี

¹⁰¹ Tamiya Hiroshi. (1992). *Keiji soshou hou.* (กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) p. 158.

¹⁰² P.L. Reichel. *Op.cit.* p. 157.

ในอดีตที่ผ่านมาสถิติคดีที่มีการร้องเรียนและเข้าไปสู่กระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการประมาณ 95% คณะกรรมการจะมีความเห็นว่าคำสั่งไม่ฟ้องถูกต้องแล้ว นี่คือ ข้อยกเว้นใหม่ของอำนาจผูกขาดในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งคดีของพนักงานอัยการ

ส่วนในกรณีที่พนักงานอัยการวินิจฉัยพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีแล้วมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาล พนักงานอัยการจะกระทำการสั่งฟ้องโดยสามารถแบ่งลักษณะของคำฟ้องได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบแรกจะฟ้องเต็มรูปแบบ (Formal prosecution indictment) แบบที่สองก็คือ การฟ้องโดยย่อหรือฟ้องด้วยวาจา (Summary prosecution) โดยจะไปฟ้องที่ศาลแขวง (Summary court) โดยส่วนมากที่ไปฟ้องคดีที่ศาลแขวงก็จะเป็นการพิพากษาลงโทษปรับ

จากสถิติคดีทั้งหมดในปี 2009 (พ.ศ. 2552) จำนวน 220,261 คดี เป็นคดีที่ฟ้องประมาณ 44 % โดยฟ้องเต็มรูปแบบ 32.7 % และฟ้องโดยย่อ 11.1 % เป็นคดีที่ไม่ฟ้องประมาณ 56 % โดยสั่งไม่ฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่พอฟ้อง 16.4 % ชะลอการฟ้อง 33.4 % และด้วยเหตุอื่นๆ 6.4 % และอัตราการพิพากษาลงโทษ (Conviction Rate ในปี 2009 คดีที่ผู้ต้องหาถูกฟ้องทั้งหมด ศาลลงโทษทุกข้อหาจำนวน 74,678 คน ยกฟ้องบางข้อหา 55 คน และยกฟ้องทุกข้อหา 85 คน อัตราส่วนการลงโทษ คือ 99.8-99.9 % ของคดีที่พนักงานอัยการฟ้อง อัตราส่วนการลงโทษที่สูงนั้นไม่ใช่เพราะว่าผู้พิพากษาเป็นตราขาย เหตุผลก็คือ พนักงานอัยการจะตรวจดูคดีอย่างละเอียดถี่ถ้วน และต้องมั่นใจว่าจะชนะคดี จึงจะสั่งฟ้อง¹⁰³

3.1.2 ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญา

ญี่ปุ่นใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ เฉพาะอัยการเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองไม่ได้¹⁰⁴ ซึ่งเป็นระบบผูกขาดอำนาจการฟ้องคดี (monopolization of prosecution) ทำให้พนักงานอัยการญี่ปุ่นมีอำนาจเฉพาะ (exclusive power) ในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดี (opportunity principle) โดยหลักการฟ้องคดีโดยดุลพินิจและมีอำนาจในการชะลอการฟ้อง (Suspension of Prosecution) กล่าวคือ แม้จะมีพยานหลักฐานเพียงพอโดยปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแต่พนักงานอัยการก็อาจไม่ฟ้องคดีได้ ซึ่งเรียกว่าการชะลอการฟ้อง โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 248 บัญญัติเกี่ยวกับ

¹⁰³ Haruhiko Ukawa. เล่มเดิม. หน้า 6-7.

¹⁰⁴ ศิระ บุญภินันท์ ก (2540). “การควบคุมดุลพินิจอัยการในประเทศญี่ปุ่นและการนำระบบการควบคุมดุลพินิจอัยการมาใช้ในประเทศไทย.” เอกสารทางวิชาการเรื่องการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ. หน้า 8-18.

การพิจารณาว่าจะฟ้องหรือไม่นั้น มีบทบัญญัติไว้เพียงมาตราเดียว ซึ่งใช้ชื่อมาตราว่า “หลักการฟ้องคดีอาญาโดยดุลพินิจ” (kiso bengi shugi, opportunity principle)

มาตรา 248 บัญญัติว่า “เมื่อเห็นว่าการฟ้องคดีไม่จำเป็น โดยพิจารณาจากลักษณะ อายุ สิ่งแวดล้อม ความร้ายแรงของข้อหา สภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ ภายหลังจากกระทำความผิด ก็ไม่จำเป็นต้องฟ้องคดี”

“เมื่อพิจารณาถึง

- 1) ลักษณะ อายุ และสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด
- 2) ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด
- 3) สภาพการณ์ภายหลังจากกระทำความผิด

เห็นว่าการฟ้องไม่จำเป็นแล้ว อัยการสามารถสั่งไม่ฟ้องได้”

เหตุผลในการชะลอฟ้อง ก็คือ เพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อหลีกเลี่ยงการพิจารณาคดีที่ไม่จำเป็น และเพื่อปลดปล่อยบุคคลจากภาระที่ต้องขึ้นศาลทั้งที่ไม่แน่ใจว่าคดีจะสามารถพิสูจน์ลงโทษบุคคลนั้นได้หรือไม่ หรือแม้แต่คดีมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้ศาลลงโทษได้ แต่ก็มีหลายกรณีที่มีการไม่ฟ้องคดีหรือการชะลอฟ้องจะสามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมได้ดีกว่า เช่น การไม่สร้างตราบาปให้ผู้ต้องหา การฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและการส่งบุคคลกลับคืนสู่สังคม¹⁰⁵

การไม่ฟ้องนั้นแยกออกได้เป็นสองประเภท คือ¹⁰⁶

(1) เมื่อผลของการสอบสวนปรากฏว่าสำหรับการฟ้องนั้น ข้อสงสัยไม่มีหรือข้อเท็จจริงยังไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่เข้าเงื่อนไขในการฟ้อง กรณีเป็นการไม่ฟ้อง กล่าวอีกนัยหนึ่งเมื่อตามกฎหมายไม่อาจฟ้องแล้ว กรณีเป็นการไม่ฟ้อง

(2) แม้ว่าตามข้อเท็จจริงเข้าองค์ประกอบความผิดอาญา มีพยานหลักฐานพอฟ้องและเข้าเงื่อนไขในการฟ้อง แต่ไม่ฟ้อง กล่าวอีกนัยหนึ่งแม้ตามกฎหมายสามารถฟ้องได้ แต่ไม่ฟ้อง กรณีเป็นการชะลอการฟ้องและถือว่าการชะลอการฟ้องเป็นการไม่ฟ้องชนิดหนึ่ง

การไม่ฟ้องคดี (non-prosecution) มีลักษณะของการสั่งไม่ฟ้อง ดังนี้ คือ

- ก. พยานหลักฐานไม่เพียงพอ
- ข. ชะลอการฟ้อง

¹⁰⁵ Haruhiko Ukawa. เล่มเดิม. หน้า 5.

¹⁰⁶ ศิระ บุญกินนัท ข (2540). “ระบบกระบวนการยุติธรรมและการชะลอการฟ้องของญี่ปุ่น.” เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการเวทีความคิดเห็นเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทยเรื่องวิกฤตยุติธรรมกับนวัตกรรมใหม่ในการบริหารงานยุติธรรมและการลงโทษผู้กระทำความผิด. หน้า 2.

ค. กรณีอื่นๆ เช่น ไม่มีพยานหลักฐาน วิกลจริตหรือครบกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

หลักเกณฑ์พิจารณาในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา แยกได้ 3 ปัจจัย¹⁰⁷ คือ

- ตัวผู้กระทำความผิด
- เนื้อของความผิด
- สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด

1. ตัวผู้กระทำความผิด

(ก) ลักษณะของผู้กระทำความผิด คือ ลักษณะตามธรรมชาติและประสบการณ์ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อลักษณะของคน ซึ่งแต่ละคนจะมีรูปแบบความประพฤติที่ต่างกัน ลักษณะของผู้กระทำความผิด ได้แก่ ลักษณะตามธรรมชาติ ความประพฤติเป็นอาชญา ลักษณะที่สืบเนื่องจากรวมพันธุ นิสัย ความรู้ ความสำนึกทางศีลธรรม เป็นต้น

(ข) อายุตามสถิติ คนอายุมากขึ้นหรือคนแก่จะมีโอกาสได้รับการชะลอการฟ้องมากกว่าคนวัยฉกรรจ์ กล่าวคือ ในแง่นโยบายทางอาญา คนแก่จะมีพลังในการกระทำความผิดต่ำกว่าคนหนุ่มและคนแก่ยังมีความรับผิดชอบในครอบครัวสูง โอกาสในการกระทำความผิดต่อน้อยกว่าคนหนุ่ม

(ค) สภาพแวดล้อม ได้แก่ ช่วงชีวิตในวัยเด็ก ประวัติชีวิต ครอบครัว (คู่สมรส, บุตร, ผู้ปกครอง, พี่น้อง, ญาติ) อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การมีส่วนร่วมให้ต่อสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับแก๊งค์ยาเสพติด การศึกษา ประวัติอาชญากรรม

2. เนื้อของความผิด

(ก) ความหนักเบาของการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับเก่ามิได้บัญญัติเรื่องความหนักเบาของการกระทำความผิดไว้ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 GHQ (General Headquarters) ซึ่งเป็นคณะเข้าดูแลประเทศญี่ปุ่นของสหประชาชาติ เห็นว่าอัยการญี่ปุ่นมีอำนาจในการชะลอการฟ้องมากเกินไป จึงควรกำหนดเกณฑ์ให้พิจารณาในแต่ละคดีขึ้น จึงขอให้เพิ่มคำว่าความหนักเบาของการกระทำความผิดลงไปประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบัน ซึ่งนักวิชาการมีทั้งที่เห็นว่าการเพิ่มข้อความดังกล่าวมีผลต่อการจำกัดดุลพินิจของอัยการและเห็นว่าไม่มีผลเปลี่ยนแปลงใดๆ

ความหนักเบาของการกระทำความผิด ได้แก่ การพิจารณาการกระทำในแง่ภาวะวิสัย (objective) กล่าวคือ ความหนักเบาของโทษตามกฎหมาย เหตุผลในการเพิ่มหรือลดโทษ จำนวนครั้งที่ทำความผิด ระดับความเสียหาย จำนวนครั้งของความเสียหาย

¹⁰⁷ ศีระ บุญภินันท์ ข เล่มเดิม. หน้า 6-7.

(ข) สภาพความผิด พิจารณาการกระทำในแง่อัตตะวิสัย (subjective)

กล่าวคือ มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ปัจจัย วิธีการ แผนการ การอยู่ใต้ความควบคุมของผู้อื่น ประโยชน์ส่วนได้เสียของผู้กระทำความผิด ความสัมพันธ์กับผู้เสียหาย การมีส่วนผิดของผู้เสียหาย อิทธิพลของความผิดต่อสังคม การเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นกระทำความผิดตาม ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกระทำผิด ความรู้สึกของผู้เสียหาย

3. สภาพการณ์ภายหลังการกระทำผิด

เช่น การสำนึกผิดของผู้กระทำความผิด การขอโทษ การชดใช้ความเสียหาย การหลบหนี การทำลายพยานหลักฐาน การมีผู้รับที่จะดูแลควบคุมผู้ต้องหาในอนาคต เป็นต้น

ในแง่ผู้เสียหาย เช่น การประนีประนอมกัน การให้อภัย ความหนักเบาของความรู้สึกเสียหาย เป็นต้น

ในแง่สภาพอื่นๆ เช่น สภาพเงื่อนไขทางสังคม ระยะเวลาสั้นยาว หลังเกิดเหตุ การแก้ไขกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงโทษ การอภัยโทษ เป็นต้น

สรุปได้ว่าพนักงานอัยการญี่ปุ่นใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา ที่มีมูล แยกพิจารณาออกเป็น 3 แนวทาง คือ

(ก) พิจารณาจากปัจจัยด้านตัวผู้กระทำความผิด อัน ได้แก่ บุคลิก ลักษณะ อายุ และสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิดนั้น

(ข) พิจารณาจากปัจจัยด้านสภาพของคดีหรือสภาพของการกระทำความผิด ความหนักเบาของการกระทำความผิด

(ค) พิจารณาจากสภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด เช่น การกระทำผิดนั้นก่อให้เกิดผลร้ายต่อสังคมหรือไม่ การฟ้องคดีจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือไม่ ฯลฯ เป็นต้น

3.1.3 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา

พนักงานอัยการญี่ปุ่นจะกระทำการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญาแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ

1) ปัจจัยด้านตัวผู้กระทำความผิด อัน ได้แก่ บุคลิก ลักษณะ อายุ และสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิดนั้น

2) ปัจจัยด้านสภาพของคดีหรือสภาพของการกระทำความผิด ความหนักเบาของความผิด

3) สภาพการณ์ภายหลังการกระทำผิด เช่น การกระทำผิดนั้นก่อให้เกิดผลร้ายต่อสังคมหรือไม่ การฟ้องคดีจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือไม่ ฯลฯ เป็นต้น

พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานว่ามีเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดในชั้นศาลให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้หรือไม่ (Sufficiency of Evidence) ถ้าสมมติว่าพนักงานอัยการคิดว่าหากสั่งฟ้องคดีไปก็ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้ พนักงานอัยการก็จะสั่งไม่ฟ้อง ในประเด็นที่ว่าพยานหลักฐานเท่าใดที่จะเพียงพอให้มีการสั่งฟ้องได้ อาจจะแตกต่างกันในแต่ละประเทศ แต่ในญี่ปุ่นพนักงานอัยการจะพิจารณาสำนวนด้วยความระมัดระวังและละเอียด พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้อง เว้นแต่ จะมั่นใจว่าคดีมีพยานหลักฐานเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ที่จะพิสูจน์ให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้ ในญี่ปุ่นจะถือว่าบุคคลที่เป็นตัวแทนประโยชน์สาธารณะไม่มีความรับผิดชอบอย่างยิ่ง ถ้าบุคคลนั้นฟ้องคดีและบังคับให้ประชาชนต้องไปขึ้นศาลโดยไม่แน่ใจว่าผู้นั้นกระทำผิด

3.1.4 องค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด

การร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษต้องกระทำต่ออัยการหรือตำรวจเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจา เมื่อตำรวจได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ให้ส่งเอกสารและพยานไปยังอัยการ เว้นแต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อตำรวจได้ทำการสอบสวนความผิดอาญาใดต้องส่งเอกสารและพยานวัตถุพร้อมด้วยคดีไปยังอัยการโดยเร็ว เว้นแต่คดีที่อัยการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น การดำเนินคดีอาญาเป็นแบบระบบไต่สวน ตำรวจฝ่ายคดีจะเป็นผู้ทำการสืบสวนและสอบสวนรวมถึงรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเบื้องต้น โดยมีพนักงานอัยการมีหน้าที่ควบคุมดูแลสั่งการให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ กล่าวอีกนัยหนึ่งพนักงานอัยการมีหน้าที่ทั้งในด้านการสอบสวนและฟ้องร้องคดี โดยพนักงานอัยการสามารถให้คำแนะนำและคำสั่งกับเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) แนวทางทั่วไป (General Instructions) 2) คำสั่งทั่วไป (General Orders) และ 3) คำสั่งเฉพาะคดี (Case-specific orders)

สำหรับรูปแบบแนวทางทั่วไปหรือคำสั่งทั่วไปมีลักษณะที่ใกล้เคียงคลาคลึงกันมาก อาจจะออกมาในรูปของแนวทางที่ให้ตำรวจปฏิบัติ หรือแบบฟอร์มให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำ อย่างเช่น คดีเล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับการลักทรัพย์ในห้างต่างๆ (shoplifting) ซึ่งเป็นคดีที่มีจำนวนมาก ไม่ควรเข้ามาสู่การพิจารณาของพนักงานอัยการ ซึ่งในที่สุดพนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องหรือชะลอฟ้อง เนื่องจากมีความสั้นเปลืองทางทรัพยากร โดยพนักงานอัยการจะให้แนวทาง (guideline) แก่ตำรวจในการปฏิบัติว่า เมื่อมีคดีลักษณะลักทรัพย์ และได้รับสิ่งของกลับคืน ประกอบกับมีทรัพย์ที่ลักมีมูลค่าเล็กน้อย ผู้ต้องหาไม่มีประวัติ เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะดำเนินการไปได้โดยไม่ต้องส่งให้พนักงานอัยการ หรือในการทำสำนวนการสอบสวนพนักงานสอบสวนอาจต้องทำรายงานหรือกรอกแบบฟอร์มหลายเรื่องหลายลักษณะ เพื่อให้เกิดความสะดวกในทางปฏิบัติ พนักงานอัยการจะ

ออกแบบฟอร์มให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติว่า คดีในลักษณะอย่างนี้ แนวทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะต้องกรอกแบบฟอร์มอะไรอย่างไร เช่น แบบฟอร์มการพิสูจน์หลักฐาน สำหรับคำสั่งเฉพาะคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ในมาตรา 193.3 ว่าพนักงานอัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนช่วยในการสอบสวนได้ ในกรณีที่พนักงานอัยการจะสั่งให้พนักงานสอบสวนช่วยในการสอบสวนไม่จำเป็นต้องเป็นคดีที่เริ่มโดยพนักงานสอบสวน แต่อาจจะเริ่มโดยพนักงานอัยการก็ได้ ซึ่งโดยปกติพนักงานอัยการก็จะสั่งและกำกับ การสอบสวนเป็นประจำ โดยเหตุผลที่ทำให้พนักงานอัยการสามารถสั่งการได้นั้น เพราะว่า ประการที่หนึ่ง พนักงานอัยการเป็นตัวแทนประโยชน์สาธารณะ ซึ่งต้องกำกับดูแลให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนข้อเท็จจริงทั้งสองด้าน คือ เป็นประโยชน์ทางด้านรัฐและผู้ต้องหาด้วย ประการที่สอง คือ พนักงานอัยการเป็นนักกฎหมายโดยวิชาชีพที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายที่สามารถให้คำแนะนำที่ดีต่อพนักงานสอบสวนได้ ประการที่สาม คือ การสอบสวนที่จะทำได้ดีมีประสิทธิภาพจะต้องทำการสอบสวนโดยคำนึงถึงยุทธศาสตร์ในการดำเนินคดีในชั้นศาล พนักงานอัยการที่มีประสบการณ์ในการดำเนินคดีในชั้นศาลเป็นบุคคลที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำหน้าที่นี้ และประการสุดท้าย เกี่ยวกับอำนาจในการวินิจฉัยสั่งคดี การที่จะวินิจฉัยสั่งคดีได้ถูกต้องและก่อให้เกิดความเป็นธรรม พนักงานอัยการจะต้องรู้ข้อเท็จจริงในคดีทุกอย่างและรู้พยานหลักฐานทั้งหมดในคดี¹⁰⁸

3.2 ประเทศฝรั่งเศส

3.2.1 หลักเกณฑ์ในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ

การฟ้องคดีของอัยการใช้ระบบดุลพินิจ อัยการจะฟ้องก็ต่อเมื่อเห็นสมควรและเพื่อประโยชน์ของสังคม มาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสบัญญัติว่า “อัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป” ดังนั้นอัยการจึงไม่จำเป็นต้องฟ้องทุกเรื่องไป แม้ว่าจะมีการกระทำความผิดอัยการอาจไม่ฟ้องเมื่อเห็นว่าการผิดนั้นเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่จะต้องเสียไป การกระทำนั้นไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยตรง เช่น การหมิ่นประมาทเอกชน การล่าสัตว์ในที่ดินของผู้อื่น เป็นต้น หรือเป็นความผิดที่มีโทษปรับอย่างเดียว กระทำโดยผู้ทำผิดที่อ่อนอายุและเป็นความผิดครั้งแรก ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำผิดแล้ว ดังนั้นเป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า อัยการมีอำนาจในการอภัยโทษ อย่างไรก็ดี การสั่งไม่ฟ้องเป็นเพียงวิธีการชั่วคราวและไม่เป็นผลให้สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับ อัยการอาจกลับสั่งฟ้องใหม่ภายในอายุความได้เสมอ เช่น

¹⁰⁸ Haruhiko Ukawa. เล่มเดิม. หน้า 8-9.

กรณีที่มีการตายโดยปรากฏในชั้นแรกว่าเป็นอุบัติเหตุ แต่ต่อมาภายหลังมีพยานหลักฐานว่าเป็นการตายจากการกระทำผิด เป็นต้น ปรากฏตามสถิติว่าการสั่งไม่ฟ้องนี้มีเกินกว่าครึ่งหนึ่งของคำร้องทุกข์กล่าวโทษ¹⁰⁹

ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาโดยตรงเองไม่ได้ แต่ฟ้องได้โดยทางอ้อม คือ ฟ้องทางแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาและโดยที่การดำเนินคดีแพ่ง ณ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการดำเนินคดีอาญาไปพร้อมกัน ฉะนั้นจึงมีผลให้อัยการต้องดำเนินคดีอาญาไปด้วยแม้ว่าจะขัดกับความเห็นของอัยการก็ตาม¹¹⁰ แต่เมื่อฟ้องศาลแล้วอัยการจะถอนฟ้องไม่ได้ เพราะถือว่าจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาว่าไม่ได้กระทำความผิด¹¹¹

ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้แยกความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภท ตามลำดับโทษที่จะลง¹¹² ได้แก่

- 1) ความผิดอุกฉกรรจ์ (crime) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป
- 2) ความผิดโทษระดับกลาง (délit) ซึ่งมีโทษจำคุกมากกว่า 2 เดือน ถึง 7 ปีและโทษ

ปรับ

- 3) ความผิดลหุโทษ (contravention) ซึ่งมีโทษปรับ และความผิดลหุโทษนั้นยังแยกออกเป็น 5 ชั้นตามลำดับความหนักเบาของโทษ โทษชั้นที่ 5 เป็นโทษระดับสูงสุดของความผิดลหุโทษ

สำหรับคดีอาญาทั่วไปนั้น อัยการมีดุลพินิจที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ก็ได้¹¹³ การสั่งฟ้องคดีอาญาหรือไม่ของอัยการนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่จะตรวจสอบได้ว่าคำสั่งดังกล่าวของอัยการชอบหรือไม่ชอบ จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพนักงานอัยการฝรั่งเศสมีหน้าที่ในการจัดการกับคำร้องทุกข์ดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 มาตรา 40 บทบัญญัติดังกล่าวมาแล้วเป็นการวางหลักการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการฝรั่งเศสที่อาศัยอำนาจของกฎหมายนี้ในการสั่งยุติคดี (Classements sans suite)

¹⁰⁹ โกเมน ภัทรภิรมย์ ก (2536). “อัยการฝรั่งเศส.” *ชีวิตและผลงานโกเมน ภัทรภิรมย์*. หน้า 229-230.

¹¹⁰ แหล่งเดิม.

¹¹¹ โกเมน ภัทรภิรมย์ ข (2536). “งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม.” *ชีวิตและผลงานโกเมน ภัทรภิรมย์*. หน้า 84.

¹¹² สถาบันกฎหมายอาญา. (2540). *สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ*. หน้า 360.

¹¹³ ชาญชัย แสงศักดิ์. (2526). “การไม่ยอมฟ้องคดีอาญาอาจไม่ใช่ดุลพินิจ.” *วารสารกฎหมายปกครอง* 2, 3. หน้า 643.

แต่ละปีประมาณ 4,000,000 คดี หรือประมาณร้อยละ 85 ของจำนวนคดีทั้งหมด คดีที่พนักงานอัยการฝรั่งเศสมีคำสั่งยุติคดีนี้ สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ¹¹⁴ คือ

(1) คดีที่ไม่สามารถฟ้องได้ (Les affaires non poursuivables) ได้แก่ คดีประเภทที่การกระทำไม่มีความผิด คดีที่มีเหตุตามกฎหมายที่ยกเว้นความผิด (Motif juridique) และคดีที่ไม่สามารถระบุตัวผู้กระทำความผิดได้ (default d'elucidation) คดีที่พนักงานอัยการสั่งยุติคดีเนื่องจากสาเหตุเหล่านี้มีจำนวนประมาณ 3,500,000 คดี หรือประมาณร้อยละ 75 ของจำนวนคดีทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การที่พนักงานอัยการสั่งยุติคดีประเภทนี้ถือเป็นการสั่งยุติในข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีหรือตามหลักกฎหมาย ซึ่งพนักงานในประเทศที่ใช้ระบบการตั้งคดีตามกฎหมายก็สามารถตั้งไม่ฟ้องหรือยุติคดีได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งยุติคดีประเภทนี้ จึงไม่สามารถแยกความแตกต่างของทั้งสองระบบต้องพิจารณาจากการตั้งยุติคดีของพนักงานอัยการในกรณีที่เป็นคดีที่สามารถฟ้องได้

(2) คดีที่สามารถฟ้องได้ (Les affaires poursuivables) คดีที่สามารถฟ้องได้แต่พนักงานอัยการสั่งยุติคดี หากพนักงานอัยการในประเทศใด สามารถสั่งยุติคดีประเภทนี้ได้ ก็จะจัดอยู่ในระบบการตั้งคดีโดยดุลพินิจ ในประเทศฝรั่งเศสพนักงานอัยการได้สั่งยุติคดีประเภทนี้ไปจำนวนปีละประมาณ 500,000-600,000 คดี หรือประมาณครึ่งหนึ่งของคดีที่พนักงานอัยการสามารถฟ้องได้ทั้งหมด (ส่วนที่เหลือพนักงานอัยการสั่งฟ้องประมาณ 600,000-700,000 คดีต่อปี) คดีที่พนักงานอัยการสั่งยุติคดีในกรณีที่สองนี้ ยังสามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

ก. คดีที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจอย่างแท้จริงในการสั่งยุติคดี เนื่องจากเห็นว่า การดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาไม่มีประโยชน์หรือมีเหตุที่ไม่สมควรดำเนินคดีกับผู้ต้องหา เช่น ผู้ร้องทุกข์ถอนคำร้องทุกข์ สภาพจิตของผู้ต้องหาไม่ปกติ ผู้เสียหายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในความผิดที่เกิด ผู้เสียหายไม่สนใจคดีอีกต่อไป หรือความผิดที่เกิดมีความเสียหายหรือผลกระทบต่อสังคมน้อยมาก เป็นต้น

ข. คดีที่มีการใช้มาตรการเบี่ยงเบนจากการฟ้องคดี (Procédures alternative aux poursuites – Alternative Disputed Resolutions) คดีเหล่านี้เป็นคดีที่เจ้าพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งยุติคดีภายใต้เงื่อนไขบางประการที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติ มาตรการเบี่ยงเบนจากการฟ้องคดีที่ใช้ในกฎหมายฝรั่งเศสขณะนี้มียุ่สองมาตรการ คือ การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท (Mediation penale) และความตกลงทางอาญา (Composition penale) มาตรการเบี่ยงเบนทั้ง

¹¹⁴ อุทัย อาทิวา. (2546, สิงหาคม-กันยายน). “การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกับการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลในประเทศฝรั่งเศส.” วารสารยุติธรรม, 3, 6. หน้า 16.

สองประการนี้เกิดขึ้นจากทางปฏิบัติภายใต้ระบบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการฝรั่งเศส ซึ่งปัจจุบันได้มีบทบัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3.2.2 ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญา

ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องดำเนินคดีอาญานั้น พนักงานอัยการฝรั่งเศสจะต้องพิจารณาจากปัจจัย 2 ประการ คือ

1) ความชอบด้วยกฎหมายของการดำเนินคดี

ในแง่ของเนื้อหาของการกระทำพนักงานอัยการต้องพิจารณาว่าการกระทำครอบงำองค์ประกอบของความผิดที่ศาลจะพิพากษาลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยได้หรือไม่ หากการกระทำครอบงำองค์ประกอบความผิดทางกฎหมาย ต้องพิจารณาต่อไปถึงเงื่อนไขในการที่ศาลจะรับฟ้อง เช่น เขตอำนาจศาล เหตุแห่งการระงับสืบไปซึ่งสิทธิในการดำเนินคดีอาญา (อายุความ ความตายของผู้กระทำผิด ได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง เป็นต้น) หากการกระทำเข้าองค์ประกอบในข้อนี้แล้ว พนักงานอัยการก็จะพิจารณาว่าสมควรที่จะดำเนินคดีดังกล่าวต่อไปหรือไม่

2) ความเหมาะสมในการดำเนินคดี

ในการพิจารณาของพนักงานอัยการฝรั่งเศสที่พิจารณาว่าควรจะฟ้องร้องดำเนินคดีหรือไม่ มีข้อสนับสนุนในการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้อง คือ

(1) ความจำเป็นอันเนื่องมาจากการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแล้วปรากฏว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่

(2) มีเหตุอื่นที่ทำให้ไม่เหมาะสมในการดำเนินคดี เช่น ความเสียหายแก่สังคมน้อยมาก ความสำคัญของเรื่องที่ทำผิด การกระทำผิดโดยผู้กระทำมีเจตนาดี

การสั่งไม่ฟ้องในประเทศฝรั่งเศสนั้น เป็นเพียงวิธีการชั่วคราวเท่านั้น และไม่ใช่ว่าเป็นผลให้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาระงับสืบไป ดังนั้น อัยการสามารถทำการสั่งฟ้องใหม่ได้เสมอ หากคดีนั้นยังอยู่ภายในอายุความ

การเน้นการป้องกันอาชญากรรมเป็นกุญแจสำคัญในนโยบายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของฝรั่งเศส วัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของนโยบายดังกล่าว ได้แก่ การจัดให้มีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่น จึงได้มีการตั้งหน่วยงานซึ่งเรียกว่า “ผู้แทนต่างกระทรวงประจำเมือง” (Délégation Interministérielle a Ville) ใน ค.ศ. 1988 ขึ้นแทนที่สภาป้องกันอาชญากรรมแห่งชาติ (National Council for Crime Prevention)¹¹⁵

¹¹⁵ สถาบันกฎหมายอาญา. เล่มเดิม. หน้า 366.

3.2.3 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศในระบบซีวิลลอว์ การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นระบบการไต่สวนค้นหาความจริงที่ศาล อัยการ และทนายความ ทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มต้นจากตำรวจ โดยตำรวจจะทำหน้าที่สอบสวนและรวบรวมข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับคดี รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติการกระทำผิดและภูมิหลังของจำเลยเสนออัยการ โดยอัยการจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าจะดำเนินคดีกับจำเลยหรือไม่ หากเห็นควรดำเนินคดีก็จะจัดทำคำฟ้องและตั้งข้อหาพร้อมทำสำนวนการสอบสวนทั้งหมดยื่นต่อศาล โดยระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ศาลจะทำหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดี (active) ร่วมกับอัยการและทนายของจำเลย¹¹⁶ และเมื่อการสืบพยานสิ้นสุดลงอัยการจะแถลงปิดคดี โดยกล่าวถึงข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการกระทำผิดของจำเลยตลอดจนชี้แจงว่าควรกำหนดโทษจำเลยสถานใดด้วย¹¹⁷ และต่อมาจำเลยก็จะแถลงปิดคดีโดยจำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลลงโทษสถานเบา ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีจะกระทำต่อเนื่องกันไปโดยไม่ขาดตอนหลังจากการแถลงปิดคดีของจำเลยสิ้นสุดลง¹¹⁸ โดยผู้พิพากษาคดีนั้นตั้งแต่ต้นจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินคดีและกำหนดโทษจำเลย เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนสอบสวนมีประวัติภูมิหลังของจำเลยและรายงานอื่นเกี่ยวกับตัวจำเลยปรากฏต่อศาลก่อนการพิจารณาความผิด ดังนั้นจึงสามารถพิพากษาความผิดและกำหนดโทษจำเลยไปพร้อมกันได้

การสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดหรือจำเลย เป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจแยกออกจากระบบการดำเนินคดีได้ เนื่องจากประวัติของผู้กระทำผิดและสิ่งแวดล้อมในขณะนั้นรวมทั้งเหตุใกล้ชิดที่ทำให้เขากระทำผิด เป็นสิ่งที่ประ โยชน์ต่อการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดตามหลัก “Individualization” โดยการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงดังกล่าวจะต้องกระทำอย่างกว้างขวาง (comprehensive investigation) เพื่อให้ทราบถึงประวัติและเหตุการณ์แวดล้อมของผู้กระทำผิด โดยมุ่งหมายที่จะให้เกิดความเป็นธรรมในการกำหนดโทษ ทั้งนี้โดยอาศัยสภาวะทางสังคมและบุคลิกลักษณะของผู้กระทำผิดมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วย ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสการพิจารณาคดีที่ผู้กระทำผิดมีอายุไม่เกิน 21 ปี จะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคล

¹¹⁶ กุลพล พลวัน. (2522). “วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส.” วารสารอัยการ, 2. หน้า 74.

¹¹⁷ John H. Langbein. (1977). *Comparative Criminal Procedure: Germany*. pp. 73-74.

¹¹⁸ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2521). “การพิจารณาคดีอาญาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา: ระบบพิจารณาแบบไบเฟอร์เม้นต์.” วารสารนิติศาสตร์, 8, 3. หน้า 438.

โดยเจ้าหน้าที่ทางสังคมสงเคราะห์ (travailleurs sociaux) ก่อนโดยข้อมูลส่วนบุคคลจะประกอบไปด้วย¹¹⁹

- 1) การยอมรับสภาพของผู้กระทำผิด
- 2) ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิด เช่น เป็นบุคคลที่ครอบครัวหย่าร้าง หรือเป็นบุคคลที่สถานะทางครอบครัวตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบากทางการเงิน
- 3) ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาโดยอายุของผู้กระทำผิด เป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาคดี
- 4) การกระทำ ความผิด คดีนิสัย ผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรกอาจได้รับการให้อภัยหรือลงโทษสถานเบาหรืออาจมีการรอลงโทษ แต่ผู้กระทำผิดที่กระทำผิดซ้ำใหม่อาจถือว่าเป็นผู้กระทำผิดคดีนิสัยตามเงื่อนไขที่กำหนดและอาจได้รับโทษหนักขึ้นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
- 5) การเป็นคนต่างด้าว
- 6) พฤติกรรมของผู้กระทำผิดในระหว่างพิจารณา เช่น ลักษณะทางกายภาพของผู้กระทำผิดซึ่งปรากฏต่อศาล เช่น การแต่งตัว การพูดจา บุคลิกลักษณะน่ากลัวหรืออันตรายหรือไม่ ใจเผลาหรือไม่ เป็นต้น

อนึ่งการสืบเสาะข้อเท็จจริงในทางสังคม สุขภาพทางกายและทางจิตของผู้กระทำผิดรวมทั้งบุคลิกลักษณะ ประวัติภูมิหลัง จะต้องดำเนินการก่อนมีคำพิพากษาของศาลว่ามีความผิดและกำหนดโทษ เพราะข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ต้องนำมาใช้ประกอบในการกำหนดโทษผู้กระทำผิด¹²⁰

3.2.4 องค์การที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด

การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน 2 ฝ่าย คือ ตำรวจฝ่ายคดีและผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี (la police judiciaire) จะมีการสอบสวนเบื้องต้น (ordinary police investigation) และการสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า (investigation in the case of a flagrant offence)¹²¹ ส่วนการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวน (le juge d' instruction) จะกระทำเฉพาะในคดีบางประเภทที่กำหนดไว้ หรือตามคำร้องขอของอัยการเท่านั้น¹²² ซึ่งการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีและโดยผู้พิพากษาสอบสวนต่างมีวัตถุประสงค์

¹¹⁹ เสฐฐชัย อันสมศรี. (2547). *ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุก*. หน้า 65-66.

¹²⁰ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1992, มาตรา L 132-24.

¹²¹ Christian Dadomo and Susan Farran. (1996). *The French Legal System*. pp. 195-199.

¹²² โกลเมน กัทธกริมย์. (2512). “การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” *อัยการนิเทศ*, เล่ม 31. หน้า 340.

เดียวกัน คือ เพื่อทราบข้อเท็จจริงแห่งการกระทำผิด เพื่อรู้ตัวผู้กระทำผิด และเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์การกระทำผิดนั้นด้วย

ในการสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยของตำรวจฝ่ายคดีนั้น ตำรวจจะทำหน้าที่ช่วยเหลืออัยการในการสอบสวน เนื่องจากอำนาจสอบสวนของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการ ฉะนั้นอัยการของฝรั่งเศสจึงเป็นพนักงานสอบสวน มีอำนาจสอบสวน และเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน รับผิดชอบควบคุมการสอบสวนทั้งหมด ในปัจจุบันอัยการฝรั่งเศสมีหน้าที่รับคำร้องทุกข์ กล่าวโทษ โดยอัยการจะเป็นผู้พิจารณาเองว่าจะทำการสอบสวนเองหรือจะมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้สอบสวนก็ได้ ในการสอบสวนตำรวจจะทำรายงานเกี่ยวกับความผิด หาตัวผู้กระทำผิด และรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำผิด ประวัตินิติหลัง ตลอดจนข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับตัวจำเลยทั้งที่เป็นผลดีและผลร้าย¹²³ เมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้ว ตำรวจจะส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการพิจารณา เมื่ออัยการพิจารณาแล้วเห็นว่ารายละเอียดเกี่ยวกับประวัตินิติหลังของจำเลยยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือพยานหลักฐานในการกระทำผิดยังไม่เพียงพอ อัยการมีอำนาจที่จะดำเนินการหาพยานหลักฐานในการกระทำผิด หรือสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเพิ่มเติมเองได้หรือจะให้ตำรวจฝ่ายคดีไปดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ และในการพิจารณาตัดสินของศาล ศาลสามารถที่จะสืบพยานเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัตินิติหลังของจำเลยได้ เพราะศาลจะต้องนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะรวมถึงประวัตินิติหลังของจำเลย มาใช้ประกอบในการพิพากษา กำหนดโทษ ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1992 มาตรา L 132-24 ที่บัญญัติไว้อย่างกว้างๆ ว่าภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย ศาลจะพิพากษาโทษและกำหนดขอบเขตของโทษโดยคำนึงถึงสภาพแห่งการทำความผิด และบุคลิกภาพของผู้กระทำผิด ในกรณีที่ศาลพิพากษาโทษปรับ ศาลกำหนดจำนวนเงินค่าปรับ โดยตระหนักถึงสภาพรายได้และภาระที่ผู้กระทำผิดจะต้องรับผิดชอบ¹²⁴

3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.1 หลักเกณฑ์ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ

การฟ้องคดีอาญาของอัยการสหรัฐอเมริกา ในทางทฤษฎีถือกันว่าใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (legality principle) เพราะมีตัวบทกฎหมายหลายฉบับที่ระบุบังคับให้ต้องฟ้องคดีที่มีมูลต่อศาลโดยไม่มีข้อยกเว้น เช่น รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา มาตรา 2 ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของประธานาธิบดีในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารของรัฐบาลกลางไว้ว่า “ประธานาธิบดีต้องคอย

¹²³ Christian Dadomo and Susan Farran. Op.cit. p. 195.

¹²⁴ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1992, มาตรา L 132-24.

สอดคล้องดูแล้ว ได้มีการใช้กฎหมายอย่างแท้จริง” รัฐสภาของรัฐบาลกลางสหรัฐ (U.S. Congress) ก็ได้ออกกฎหมายให้อำนาจการฟ้องคดีอาญาที่ละเมิดกฎหมายของสหรัฐอเมริกาไว้ว่า “อัยการของสหรัฐจะต้องฟ้องคดีอาญาทุกคดีที่เป็นความผิดต่อสหรัฐอเมริกาซึ่งเกิดขึ้นภายในเขตท้องถิ่นของตน” ในระดับรัฐก็มีกฎหมายบัญญัติไว้ในทำนองเป็นการบังคับให้ต้องมีการฟ้องคดีอาญาอย่างเดียวกัน เช่น กฎหมายของรัฐไอโอวา บัญญัติว่า “เป็นหน้าที่ของอัยการที่จะต้องยื่นฟ้องผู้ต้องหาซึ่งมีหลักฐานอันเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า บุคคลนั้นกระทำความผิดและศาลจะลงโทษได้ ต่อศาล”¹²⁵

แม้จะมีบทบัญญัติดังกล่าวก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติอัยการในสหรัฐอเมริกาก็มิได้ยึดถือหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (legality principle) แต่อย่างไร ตรงกันข้าม ได้วิวัฒนาการมาเป็นการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ (opportunity principle) โดยอัยการกลับใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีที่มีมูลอย่างกว้างขวาง ทั่วๆ ที่มีได้มีตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจนจนเกือบจะกล่าวได้ว่าการใช้อำนาจและดุลพินิจของอัยการสหรัฐนั้นแทบจะไม่มีมีการควบคุมอย่างใดทั้งสิ้น วิวัฒนาการการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจของอัยการสหรัฐได้กระทำสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นประเพณีไปในที่สุด ทั้งนี้ โดยที่ทางฝ่ายศาลก็ได้สนใจที่จะยุติหรือยับยั้งวิธีปฏิบัติดังกล่าวแต่อย่างไร ตรงกันข้ามกลับให้ความเห็นชอบการใช้ดุลพินิจของอัยการเสียอีกด้วย¹²⁶ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ อัยการมีดุลพินิจเต็มที่เกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญาโดยทั่วๆ ไปในสหรัฐอเมริกา การฟ้องร้องคดีอาญาร้ายแรง (felony) ซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป จะต้องกระทำโดยผ่านลูกขุนรับฟ้องโดยให้มีการออก indictment ทั้งนี้เพื่อให้ลูกขุนรับฟ้องได้กลั่นกรองเสียก่อนว่า คดีนั้นมีมูลที่จะฟ้องร้องจำเลยหรือไม่ อันมีผลเป็นการป้องกันการใช้อำนาจฟ้องร้องโดยมิชอบของอัยการ และการใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจดำเนินคดีอาญาหรือไม่นั้น นับได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดของอัยการในการควบคุมการใช้อำนาจโดยมิชอบของตำรวจ เช่น การแก่งจับกุมผู้บริสุทธิ์ กล่าวคือ การสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น ถ้าอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีนั้นมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่ศาลจะลงโทษจำเลยได้ การควบคุมดังกล่าวจะได้ผลดีก็ต่อเมื่ออัยการสามารถออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้โดยเร็วที่สุดหลังจากมีการจับกุมเกิดขึ้น ในสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ว่า หลังจากการจับกุมแล้วตำรวจจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปให้อัยการเพื่อให้อัยการยื่นคำฟ้องเบื้องต้นต่อศาลโดยเร็ว (without unreasonable delay) ในทางปฏิบัติในบางท้องถิ่น ตำรวจจะนำคดีไปรายงานให้อัยการทราบภายในประมาณ 6-8 ชั่วโมงหรือ 24-48 ชั่วโมง หลังจากที่มีการจับกุม ซึ่งอัยการก็จะดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนและตรวจตราพยานหลักฐานต่างๆ และใน

¹²⁵ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ ก (2521, มกราคม). “ดุลพินิจในการไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลของอัยการในสหรัฐอเมริกา.” วารสารนิติศาสตร์, 10. หน้า 160-161.

¹²⁶ อติสร ไชยกุลปต์. (2542). ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา. หน้า 252

บางกรณีก็อาจจะซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากพยานและผู้เสียหาย ถ้าอัยการเป็นว่าคดีนั้น พยานหลักฐานไม่มีเพียงพอ อัยการก็จะสั่งไม่ฟ้องต่อไป¹²⁷

3.3.2 ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญา

1) ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีอาญา ในการพิจารณาจะฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา พนักงานอัยการต้องพิจารณาจาก หลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ คือ

- (1) มีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ ที่จะฟ้องร้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ
- (2) ถ้ามีพยานหลักฐานเพียงพอ ก็จะต้องพิจารณาต่อไปว่ามีเหตุผลอันใดหรือไม่ที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา
- (3) ถ้ามีเหตุผลที่จะไม่ฟ้องร้องผู้ต้องหา ก็ต้องพิจารณาว่าควรกำหนดเงื่อนไขอย่างไรให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตาม ซึ่งอาจจะใช้วิธีการแทนการฟ้อง (diversion program)
- (4) แต่ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นควรฟ้องผู้ต้องหา ก็จะต้องพิจารณาว่าควรฟ้องผู้ต้องหาในข้อหาใด

ก่อนที่พนักงานอัยการจะตัดสินใจสั่งฟ้องหรือไม่สั่งฟ้องผู้ต้องหาซึ่งเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการดำเนินกระบวนการทางอาญานั้น พนักงานอัยการจะทบทวนดูข้อเท็จจริง ซึ่งมีทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และข้อเท็จจริงอื่นๆ ในคดีว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รวบรวมมาพร้อมหรือยัง ยังมีพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงอื่นอีกหรือไม่ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจยังไม่ได้รวบรวมมาหรือยังค้นไม่พบ นอกจากนั้นพนักงานอัยการยังต้องการข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาเพื่อที่จะนำมาพิจารณาว่าผู้ต้องหา มีความประพฤติต่างๆ ไปอย่างไร มีสันดานเป็นโจรหรือไม่ เพื่อนำข้อเท็จจริงเหล่านี้มาวินิจฉัยประกอบว่าสมควรที่จะใช้มาตรการอื่นแทนการฟ้องได้หรือไม่ และบ่อยมากที่พนักงานอัยการต้องการข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสวัสดิการในชุมชนนั้นว่ามีสถานพยาบาล สถานกักกันตัดสินคดีหรืออบรมให้ความรู้แก่ผู้กระทำความผิด เพื่อแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีในสังคม ในขั้นตอนการพิจารณาพยานหลักฐานก่อนสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของอัยการประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ฝ่ายผู้ต้องหาและทนายความของผู้ต้องหา มีบทบาทเข้ามาให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานอัยการ โดยปกติแล้วคดีเหล่านี้จะเป็นคดีที่มีโทษสูงหรือเป็นคดีที่พนักงานอัยการอาจสั่งให้ใช้วิธีการทดแทนการฟ้อง การอนุญาตให้ผู้ต้องหาและทนายมาให้การและแสดงหลักฐานต่อหน้าพนักงานอัยการก็เหมือนเป็นการพิจารณาคดีอย่างไม่เป็นทางการ (informal adversary hearing) ก่อนที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง โดยปกติแล้วพนักงานอัยการจะ

¹²⁷ เกียรติจิกร วัจนะสวัสดิ์ ข (2521, กันยายน). “บทบาทของอัยการในการควบคุมอำนาจตำรวจในสหรัฐอเมริกา.” วารสารอัยการ, 1. หน้า 10.

สรุปข้อเท็จจริงพยานหลักฐานต่างๆ ที่แสดงว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดและอธิบายถึงข้อหาที่พนักงานอัยการคิดว่าอาจจะสั่งฟ้อง การพิจารณาอย่างไม่เป็นทางการนี้เป็นการให้และรับพยานหลักฐานซึ่งกันและกัน ในการให้อำนาจแก่พนักงานอัยการ ตามหลักการพนักงานอัยการจะสั่งฟ้องก็เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานรับฟังได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดและเมื่อฟ้องแล้วมีโอกาสเป็นไปได้สูงที่ศาลจะพิพากษาลงโทษผู้ต้องหา¹²⁸

2) ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา

ดุลพินิจของอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลในสหรัฐอเมริกา นั้นมีอย่างกว้างขวางมาก ดังได้กล่าวแล้วว่าไม่มีตัวบทกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้เรื่องนี้แต่อย่างใด ในทางปฏิบัติจึงไม่มีการควบคุมหรือให้แนวทางในการใช้ดุลพินิจ คดีทุกคดีไม่ว่าจะร้ายแรงเพียงใด อัยการก็ถือเป็นประเพณีว่ามีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องได้เสมอ ด้วยเหตุนี้อัยการแต่ละท้องถิ่น ต่างก็ใช้ดุลพินิจแตกต่างกันออกไปตามแต่ละแห่งเห็นสมควร การใช้ดุลพินิจจึงไม่มีระเบียบแบบแผนหรือสอดคล้องต้องกัน และบางกรณีก็ไม่อาจทราบได้ว่ามีเหตุผลอย่างไรในการใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีนั้น¹²⁹

หลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกามีแนวทางดังต่อไปนี้¹³⁰ คือ

- (1) ความต้องการให้ดำเนินคดีของผู้เสียหาย
- (2) เหตุผลทางค่าใช้จ่าย
- (3) แนวโน้มของคำพิพากษา
- (4) เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่พอใจของสาธารณชน
- (5) การที่ผู้ต้องหาอาจได้รับความเสียหายจนเกินสมควรจากการลงโทษ
- (6) กรณีพยานแผ่นดิน
- (7) พิจารณาจากสภาพของการกระทำและตัวผู้กระทำความผิด

¹²⁸ รุ่งแสง กฤตยพงษ์. (2534, สิงหาคม). “ระบบอัยการในประเทศสหรัฐอเมริกา.” วารสารอัยการ, 14. หน้า 33-35.

¹²⁹ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 162.

¹³⁰ Frank W. Miller. (1969). **Prosecution: The Decision to Charge a Suspect with a Crime.** p. 173.

3.3.3 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศในระบบคอมมอนลอว์ การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นระบบการค้นหาคำความจริงแบบต่อสู้คดีหรือระบบคู่ปรปักษ์ ที่คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างมีฐานะเท่าเทียมกันในศาล การจะได้รับความจริงต้องอาศัยการโต้แย้งของกลุ่มความในคดีเพื่อโน้มน้าวจิตใจของคณะลูกขุนซึ่งเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงให้คล้อยตาม โดยผู้พิพากษาเป็นเพียงผู้ควบคุมให้มีการต่อสู้ในเชิงคดีอย่างยุติธรรม¹³¹

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศในระบบคอมมอนลอว์จะแบ่งเป็น 2 ส่วน และแต่ละส่วนจะมีความเป็นอิสระในตัวเอง กล่าวคือ ในขั้นวินิจฉัยความผิด (Guilty Stage) จะเป็นเรื่องของ การนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดจำเลย โดยจะพิสูจน์ถึงการกระทำ (Actus reus) และเจตนาชั่วร้าย (Mens rea) ของจำเลยว่ามีเพียงพอตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ ส่วนในขั้นกำหนดโทษ (Sentencing Stage) จะเกิดขึ้นหลังจากมีการตัดสินข้อเท็จจริงในคดีโดยผู้พิพากษา หรือลูกขุนหรือเกิดจากจำเลยให้การรับสารภาพผิด (guilty plea) โดยขั้นตอนของการกำหนดโทษ จะมีการพิจารณาถึงประวัติภูมิหลังของจำเลยตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้การกำหนดโทษจำเลยเป็นไปอย่างเหมาะสมและถูกต้อง โดยการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย จะกระทำในรูปแบบของรายงานก่อนพิพากษา (Presentence reports)

รายงานก่อนพิพากษา คือ รายงานซึ่งเป็นผลมาจากการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) รายงานการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติ (Presentence investigation and reports)

รายงานสืบเสาะและพินิจ ถือเป็นรายงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดโทษจำเลย เพราะเป็นรายงานที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยไว้มากที่สุด และผู้มีหน้าที่ทำรายงานสืบเสาะและพินิจก็คือ พนักงานคุมประพฤติ (Probation officer) สำหรับข้อเท็จจริงซึ่งพนักงานคุมประพฤติต้องเสาะหา กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลสหรัฐ (Federal Rules of Criminal Procedure) และประมวลกฎหมายอาญาตัวอย่าง (Model Penal Code) ได้วางหลักเกณฑ์ว่ารายงานสืบเสาะและพินิจจะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

- (1) สภาพพฤติการณ์แห่งคดี
- (2) ประวัติการกระทำความผิด
- (3) สุขภาพทางกายและภาวะแห่งจิต
- (4) ประวัติครอบครัวและภูมิหลัง

¹³¹ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. เล่มเดิม. หน้า 442.

- (5) สถานภาพทางการเงิน
- (6) ประวัติการศึกษา
- (7) นิสัยและความประพฤติ
- (8) ประวัติการทำงาน
- (9) ปัจจัยอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของจำเลยและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดโทษหรือการปรับปรุงแก้ไขตัวจำเลยได้
- (10) ข้อเท็จจริงอื่นใดที่ศาลต้องการ
- (11) ความเห็นของพนักงานคุมประพฤติที่มีต่อจำเลย¹³²

โดยปกติรายงานสืบเสาะและพินิจ ต้องทำให้เสร็จก่อนอ่านคำพิพากษาลงโทษ หรือก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้คุมความประพฤติจำเลย เว้นแต่กรณีลูกขุนเป็นผู้กำหนดโทษ (Jury sentencing) หรือกรณีจำเลยแสดงความจำนงสละสิทธิ (waive) การทำรายงาน หรือกรณีที่ศาลเห็นว่าข้อมูลเพียงพอต่อการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำเลย ในกรณีเหล่านี้ ศาลอาจลงโทษจำเลยไปทันทีโดยไม่มีรายงานสืบเสาะและพินิจก็ได้ แต่ต้องระบุความเห็นดังกล่าวไว้ในสำนวน¹³³

2) รายงานการตรวจกายจิต (Presentence examination and report)

การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย นอกจากศาลอาจมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำรายงานสืบเสาะและพินิจแล้ว ในบางคดี เช่น คดีที่ปรากฏว่าจำเลยป่วยเป็นโรคจิตหรือมีอาการทางจิต ศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลซึ่งมีความรู้เฉพาะด้าน เช่น นักจิตวิทยา เป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเพิ่มเติมในรูปของรายงานอื่นๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อศาลจะได้มีข้อมูลเพียงพอต่อการกำหนดโทษหรือการกำหนดวิธีปฏิบัติต่อจำเลย ในทางปฏิบัติของศาลสหรัฐ (Federal Court) หากปรากฏว่าจำเลยคนใดป่วยเป็นโรคจิต หรือมีอาการทางจิต ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายสหรัฐ ให้อำนาจศาลที่จะมีคำสั่งให้นักจิตวิทยาหรือนักจิตวิเคราะห์ ทำรายงานการตรวจกายจิตเสนอต่อศาลเพื่อประโยชน์ในการกำหนดเงื่อนไขพิเศษแก่จำเลยซึ่งป่วยเป็นโรคจิต¹³⁴

¹³² William A. Rutter. (1977). **Criminal Justice Series: Criminal Procedure.** p. 143.

¹³³ Feral Rule of Criminal Procedure Rule 32 (c) Presentence Investigation. (1) When Made. A probation officer shall make a presentence investigation and report to the court before the imposition of sentence unless the court finds that there is in the record information sufficient to enable the meaningful exercise of sentencing authority to 18 U.S.C. 3533, and the court explains this finding on the record.

¹³⁴ United States Code Title 18 : Crimes and Criminal Procedure. Amended to May 1, 1988. Section 3552 (c).

3) รายงานของกรมราชทัณฑ์ (Presentence study and report by bureau of prisons)

รายงานของกรมราชทัณฑ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของรายงานก่อนพิพากษา (Presentence reports) เช่นเดียวกับรายงานการสืบเสาะและพินิจและรายงานการตรวจจิต กล่าวคือ ศาลอาจสั่งให้กรมราชทัณฑ์ (Bureau of Prisons) หรือบุคคลอื่นใดเป็นผู้ทำรายงานดังกล่าวในกรณีที่ศาลต้องการข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้กำหนดโทษจำเลย ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าจำเลยนั้นจะถูกตัดสินว่ากระทำความผิดร้ายแรง (felony) หรือ กระทำความผิดไม่ร้ายแรง (misdemeanor) โดยปกติข้อมูลที่ศาลต้องการจะระบุไว้ในคำสั่งของศาลอย่างชัดเจน (The order shall specify the additional information) โดยข้อมูลเหล่านี้จะไม่มีในรายงานสืบเสาะและพินิจและรายงานตรวจจิต¹³⁵

3.3.4 องค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด

ในประเทศสหรัฐอเมริกาการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย จะกระทำโดยพนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา หรือ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในรายงานก่อนพิพากษา (Presentence reports) โดยแต่ละองค์กรจะทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยดังนี้

1) พนักงานคุมประพฤติ มีหน้าที่ทำรายงานสืบเสาะและพินิจ โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลสหรัฐ (Federal Rules of Criminal Procedure) และประมวลกฎหมายอาญาตัวอย่าง (Model Penal Code) ได้บัญญัติให้พนักงานคุมประพฤติจะต้องรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย ดังต่อไปนี้

- (1) สภาพพฤติกรรมแห่งคดี
- (2) ประวัติการกระทำความผิด
- (3) สุขภาพทางกายและภาวะแห่งจิต
- (4) ประวัติครอบครัวและภูมิหลัง
- (5) สถานภาพทางการเงิน
- (6) ประวัติการศึกษา
- (7) นิสัยและความประพฤติ
- (8) ประวัติการทำงาน
- (9) ปัจจัยอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของจำเลยและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดโทษหรือการปรับปรุงแก้ไขตัวจำเลยได้
- (10) ข้อเท็จจริงอื่นใดที่ศาลต้องการ

¹³⁵ United States Code Title 18 : Crimes and Criminal Procedure. Amended to May 1, 1988. Section 3552 (b).

(11) ความเห็นของพนักงานคุมประพฤติที่มีต่อจำเลย¹³⁶

2) นักจิตวิทยาหรือนักจิตวิเคราะห์ จะทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยในกรณีที่ปรากฏว่า จำเลยคนใดป่วยเป็นโรคจิต หรือมีอาการทางจิต โดยศาลมีอำนาจในการที่จะมีคำสั่งให้นักจิตวิทยาหรือนักจิตวิเคราะห์ทำรายงานการตรวจทางจิตเสนอสืบ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดโทษหรือในการกำหนดเงื่อนไขพิเศษแก่จำเลยซึ่งป่วยเป็นโรคจิตได้ ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายสหรัฐ¹³⁷

3) กรมราชทัณฑ์ จะทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยตามคำสั่งศาลในกรณีที่ศาลต้องการข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดโทษจำเลยตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายสหรัฐ¹³⁸

---

¹³⁶ William A. Rutter. Op.cit. p. 143.

¹³⁷ United States Code Title 18 : Crimes and Criminal Procedure. Amended to May 1, 1988. Section 3552 (c).

¹³⁸ United States Code Title 18 : Crimes and Criminal Procedure. Amended to May 1, 1988. Section 3552 (b).

บทที่ 4

การนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศในระบบชีวิตล่อว์การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นระบบกล่าวหาที่มีการแยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาคดีออกจากกัน โดยให้องค์กรต่างกันเป็นผู้ทำหน้าที่ และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็นประธานในคดี โดยในการดำเนินคดีอาญาจะเริ่มจากการรวบรวมข้อเท็จจริง ตลอดจนพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายต่อผู้ต้องหา รวมทั้งพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหาโดยชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ¹³⁹ นอกจากนี้พนักงานสอบสวนชอบที่จะดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของเขาหรือประวัติของผู้ต้องหา¹⁴⁰ แล้วเสนอต่อพนักงานอัยการและเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานรวมทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยยังไม่ครบถ้วนเพียงพอ พนักงานอัยการก็ชอบที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมได้¹⁴¹ เพื่อนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาประกอบในการพิจารณาสังคดีของตน นอกจากนี้ หากพนักงานอัยการได้มีคำสั่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาล ข้อมูลดังกล่าวก็ยังเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการในการกำหนดโทษของศาลให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดอีกด้วย

4.1 หลักเกณฑ์ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ

ในการสังคดีนั้น ขั้นตอนในการพิจารณาของพนักงานอัยการชอบที่จะเป็นไปตามลำดับดังนี้¹⁴²

¹³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 131.

¹⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 138.

¹⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 143.

¹⁴² คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 411.

1) พิจารณาเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือเงื่อนไขระงับคดี ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องกระทำก่อนที่จะพิจารณาในเนื้อหาคดีในขั้นต่อไป¹⁴³ ถ้ากรณีมีเงื่อนไขระงับคดี พนักงานอัยการก็ต้องตั้งระงับการดำเนินคดีหรือยุติการดำเนินคดีเพราะเหตุนั้นๆ¹⁴⁴

2) เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วว่ากรณีนั้นไม่มีเงื่อนไขระงับคดี พนักงานอัยการก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า การกระทำที่กล่าวหานั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การกระทำที่กล่าวหาไม่เป็นความผิดต่อกฎหมาย พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

3) ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมาย พนักงานอัยการก็ต้องวินิจฉัยต่อไปว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ ถ้าผู้ต้องหาไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

4) ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมายและเห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องวินิจฉัยต่อไปว่า พยานหลักฐานเพียงพอต่อการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่เพียงพอ พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

5) แม้ว่าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมาย ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดและมีพยานหลักฐานเพียงพอ พนักงานอัยการก็ชอบที่จะพิจารณาต่อไปเป็นลำดับสุดท้ายอีกว่า มีเหตุอันควรที่จะไม่ฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าไม่มีเหตุอันควรไม่ฟ้องผู้ต้องหา พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้หาหานั้น

ดังที่ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการสั่งคดีมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพิจารณาในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ และโดยที่หลักดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ คือ หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ฉะนั้น ในการสั่งคดีพนักงานอัยการจะต้องพิจารณาในเรื่องดุลพินิจนี้ด้วยเสมอ

4.2 ปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญา

เดิมปัจจัยที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาที่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 78 และข้อ 79 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ดังต่อไปนี้

¹⁴³ คณิต ฌ นคร. (2521, กุมภาพันธ์). “การสั่งคดีและคำสั่งคดีของพนักงานอัยการ.” วารสารอัยการ. 1, 2. หน้า 24. และ คณิต ฌ นคร. (2521, พฤษภาคม). “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีกับทางปฏิบัติของพนักงานอัยการและศาล.” วารสารอัยการ. 1, 5. หน้า 21.

¹⁴⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ, 54.

- 1) การฟ้องคดีนั้นเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือไม่
- 2) การฟ้องคดีจะขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่
- 3) การฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัย ความมั่นคงและผลประโยชน์สำคัญของประเทศหรือไม่

4) หากเป็นกรณีที่มีผู้ต้องหาหลายคนร่วมกระทำความผิดด้วยกัน และอัยการต้องการกันผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งเป็นพยาน จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคำนึงว่าหากไม่กันผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งเป็นพยานแล้ว พยานหลักฐานที่มีอยู่ในสำนวนการสอบสวนเพียงพอแก่การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาทั้งหมดนั้นได้หรือไม่ หากไม่เพียงพอสามารถแสวงหาพยานหลักฐานอื่นแทนเพื่อให้เพียงพอแก่การฟ้องผู้ต้องหาทั้งหมดนั้นได้หรือไม่ ซึ่งต้องพิจารณาว่าถ้อยคำของบุคคลนั้นรับฟังเป็นความสัตย์ได้หรือไม่เพียงใด รวมทั้งพิจารณาถึงความคาดหมายที่ผู้ต้องหาจะเบิกความเป็นประโยชน์ในการพิจารณาหรือไม่ด้วย และในกรณีใดตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 79 การกันผู้ต้องหาเป็นพยาน จะต้องพิจารณากันจากผู้ต้องหาที่กระทำความผิดน้อยที่สุด นอกจากนี้ถ้าอัยการเห็นควรตามพฤติการณ์แห่งคดีว่า การกันตัวผู้ต้องหาบางคนเป็นพยาน จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในการป้องกันอาชญากรรมที่สำคัญก็อาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาซึ่งให้การหรือเบิกความเป็นประโยชน์ได้

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาถึงคดีที่พนักงานอัยการได้ใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดี พอสรุปได้ว่า พนักงานอัยการได้มีหลักเกณฑ์ที่นำมาพิจารณา ดังต่อไปนี้

- (1) ความผิดที่กระทำเป็นความผิดเล็กน้อย
- (2) การฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อนโยบายการปราบปรามอาชญากรรม เช่น การฟ้องคดีต่อผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยาน เป็นต้น
- (3) การฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อส่วนรวมมากกว่า เช่น มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือมีผลกระทบต่อความปลอดภัยและความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น
- (4) การฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อตัวผู้เสียหายและผู้ต้องหาเท่านั้น ทำให้สภาพครอบครัวของผู้เสียหายเดือดร้อน เป็นการทำลายสถาบันครอบครัวและเกิดปมด้อยกับบุตรของผู้เสียหายและผู้ต้องหา รวมทั้งมีผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ญาติผู้ต้องหา เป็นต้น
- (5) ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายเป็นที่พอใจ และไม่คิดใจดำเนินคดีแล้ว
- (6) ผู้ต้องหาเป็นผู้เยาว์อยู่ในระหว่างการศึกษาเล่าเรียน ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน ได้รับความทุกข์ทรมานทางจิตใจมาเพียงพอแล้ว กระทำผิดเพราะมีผู้อื่นจูงใจ ทรัพย์สินที่ลักมีราคาน้อย ถูกควบคุมตัวในระหว่างสอบสวนมาเพียงพอแล้ว ผู้เสียหายไม่คิดใจดำเนินคดี เป็นต้น
- (7) ผู้ต้องหาเป็นคนชรา สาเหตุกระทำความผิดเพราะยากจนมากและไร้ที่อยู่อาศัย

ผู้เสียหายไม่ตั้งใจดำเนินคดี

- (8) ความผิดอันยอมความได้ซึ่งผู้เสียหายดำเนินการฟ้องคดีด้วยตนเองแล้ว
- (9) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้ต้องหาเป็นบุพการี และผู้สืบสันดานกัน ซึ่งควรได้รับการแก้ไขเยียวยาให้ยั่งยืน
- (10) ความผิดฐานประมาทซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาทุพพลภาพหรือได้รับบาดเจ็บ และได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจมาเพียงพอแล้ว ไม่อาจไปกระทำความผิดได้อีก ผู้เสียหายไม่ตั้งใจดำเนินคดี
- (11) ผู้ต้องหาทุพพลภาพไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในขณะวินิจฉัยสั่งคดี ไม่อาจกระทำความผิดได้อีก หากได้รับโทษจำคุกจะเป็นภาระแก่ราชการ
- (12) ผู้ต้องหาเป็นคนปัญญาอ่อน ไม่สามารถเข้าใจการกระทำต่างๆ เยี่ยงคนธรรมดา อันเป็นการกระทำผิดโดยไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด
- (13) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง และเพื่อสมัคสมานความสามัคคีของคนในชาติ

ต่อมาจึงได้มีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือผลประโยชน์สำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 ข้อ 4 “ให้ยกเลิกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 78” โดยได้มีการบัญญัติวางหลักเกณฑ์การพิจารณาสั่งคดีขึ้นใหม่เพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมและเพื่อให้การสั่งคดีของพนักงานอัยการมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นจึงได้มีการกำหนดปัจจัยที่พนักงานอัยการควรพิจารณาในการสั่งไม่ฟ้องในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือกรณีที่การฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศดังต่อไปนี้

ข้อ 5 “ในการพิจารณาสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการคนหนึ่งคนใดเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตาม ข้อ 6 หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศตาม ข้อ 7 ให้เสนอความเห็นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการ หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นพ้องด้วย หรือในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการเห็นเอง ให้ทำความเข้าใจตามลำดับชั้นเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

ในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการไม่เห็นพ้องด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่งหรือคดีจะขาดอายุความ หรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้อง ให้หัวหน้าพนักงานอัยการสั่งฟ้องและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แล้วเสนอเรื่องตามลำดับชั้นต่ออัยการ

สูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง”

ข้อ 6 “ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตามข้อ 5 ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด
- (2) อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว และประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหา
- (3) ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด การได้รับผลร้ายของผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเอง
- (4) ความสำนึกผิดของผู้ต้องหา การได้รับการการบรรเทาผลร้ายของผู้เสียหาย ความเห็นของผู้เสียหายต่อการฟ้องผู้ต้องหา ความคาดหมายถึงผลที่ผู้ต้องหาจะได้รับจากการถูกฟ้อง
- (5) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (6) ประโยชน์ของรัฐที่จะได้จากการฟ้องผู้ต้องหา”

ข้อ 7 “ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศตามข้อ 5 ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด
- (2) เหตุผลตามความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศถึงผลกระทบต่อนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ
- (3) เหตุผลตามความเห็นของสภาความมั่นคงแห่งชาติถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ
- (4) เหตุผลตามความเห็นของรัฐบาล โดยมติคณะรัฐมนตรีถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ
- (5) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือความสามัคคีของคนในชาติ”

ข้อ 8 “ในการใช้ดุลพินิจพิจารณาปัจจัยต่างๆ ตามข้อ 6 ข้อ 7 นั้น ให้เจ้าพนักงานอัยการพิจารณาความสำคัญของปัจจัยแต่ละเรื่องประกอบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แวดล้อมตามรูปคดีโดยไม่จำเป็นต้องนำทุกปัจจัยมาประกอบการพิจารณาก็ได้”

4.3 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา

ประเทศไทยเป็นประเทศในระบบชีวิตล่อว์การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นระบบกล่าวหาที่มีการแยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาคดีออกจากกัน โดยให้องค์กรต่างกันเป็นผู้ทำหน้าที่ และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็นประธานในคดี ซึ่งในระบบนี้การดำเนินคดีอาญาจะไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่าย แต่ศาล อัยการและทนายความของผู้ถูกกล่าวหา จะทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง¹⁴⁵ การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มจากการรวบรวมข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายต่อผู้ต้องหา รวมทั้งพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหาโดยชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ¹⁴⁶ นอกจากนั้นพนักงานสอบสวนขอที่จะดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาฉิมของเขา หรือประวัติของผู้ต้องหา¹⁴⁷ แล้วเสนอต่อพนักงานอัยการและเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานรวมทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยยังไม่ครบถ้วนเพียงพอ พนักงานอัยการก็ขอที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมได้¹⁴⁸ และหากพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องและได้ทำการตั้งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลเมื่อศาลได้ทำการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว กระบวนการในการกำหนดโทษของศาลจะมีการพิจารณาข้อเท็จจริงที่ได้มาในระหว่างดำเนินคดี บุคลิกลักษณะ ตลอดจนประวัติภูมิหลังของจำเลย และรายงานการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติ เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษด้วย การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินคดีอาญาที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการและเป็นประโยชน์ต่อศาลในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล ดังนั้นการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดจึงต้องกระทำอย่างกว้างขวางเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยหรือผู้กระทำความผิดให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้การลงโทษเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม

ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของผู้กระทำความผิดถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ และการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยมาเปิดเผยโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้กระทำความผิดจะกระทำมิได้ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารราชการ พ.ศ. 2540 ดังนี้ คือ หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติเกี่ยวกับระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล โดยต้องจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเพียงพอเท่าที่

¹⁴⁵ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 57.

¹⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 131.

¹⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 138.

¹⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 143.

เกี่ยวข้องและจำเป็น โดยเก็บข้อมูลข่าวสารโดยตรงจากเจ้าของข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่จะกระทบถึงประโยชน์ได้เสียโดยตรงของบุคคลนั้น อีกทั้งหน่วยงานของรัฐต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบในกรณีมีการจัดส่งข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไปยังที่ใด ซึ่งจะเป็นผลให้บุคคลทั่วไปทราบข้อมูลข่าวสารนั้นได้ เว้นแต่เป็นไปตามลักษณะการใช้ข้อมูลตามปกติ ซึ่งโดยปกติแล้วหน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตนต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นหรือผู้อื่น โดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลให้ไว้ล่วงหน้าหรือในขณะนั้นมีได้ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยในกรณีที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

สำหรับบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลย่อมมีสิทธิที่จะได้รู้ถึงข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนและเมื่อบุคคลนั้นมีคำขอเป็นหนังสือ หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารนั้นจะต้องให้บุคคลนั้นได้ตรวจดู หรือได้รับสำเนาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ถ้าบุคคลใดเห็นว่าข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนส่วนใดไม่ถูกต้องตามที่แท้จริงให้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นหนังสือให้หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสาร แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลนั้นได้¹⁴⁹

4.4 องค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด

4.4.1 เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวน

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง¹⁵⁰ ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพียงเพื่อใช้ยืนยันผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้ เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ที่บัญญัติว่า

“ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนดังกล่าว จะทำให้ทราบถึงความ เป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาณัติของผู้ต้องหา แต่ทั้งนี้พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้ง

¹⁴⁹ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540.

¹⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (6).

ข้อความทุกข้อที่ได้มาอันเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาจณิให้ผู้ต้องหาทราบด้วย เพื่อที่ผู้ต้องหาจะได้มีโอกาสในการโต้แย้งข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ได้หากข้อเท็จจริงนั้นไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง

4.4.2 พนักงานคุมประพฤติ

พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด คือ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเหตุอื่นอันควรปราณี พร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้กระทำผิดว่าจะสามารถปรับปรุงแก้ไขหรือฟื้นฟูตนเองให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีได้เพียงใดหรือไม่ ตลอดจนความต้องการของผู้กระทำผิดเกี่ยวกับวิธีการควบคุมความประพฤติ แล้วรายงานให้ศาลทราบเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาต่อไป เมื่อพนักงานคุมประพฤติได้รับทราบคำสั่งศาลแล้ว จะดำเนินการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด โดยรวบรวมข้อมูลจากคำให้การของผู้กระทำผิด จากพยานบุคคลซึ่งอาจเป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือผู้ร่วมงานของผู้กระทำผิด ตรวจสอบพยานเอกสารต่างๆ เช่น ส่งแผนพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้กระทำผิดไปตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ตรวจสอบประวัติการทำงาน การศึกษาและความประพฤติจากหน่วยงานต่างๆ หรือเก็บตัวอย่างปัสสาวะของผู้กระทำผิดไปตรวจหาสารเสพติดให้โทษ นอกจากนี้ยังอาจส่งตัวผู้กระทำผิดไปให้แพทย์ตรวจเกี่ยวกับสุขภาพทางร่างกายและจิตใจอีกด้วย เมื่อดำเนินการสืบเสาะและพินิจเสร็จแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะทำรายงานเสนอต่อศาล โดยมีหัวข้อรายงานที่สำคัญดังนี้¹⁵¹ คือ

1) อายุ

ผู้กระทำความผิดที่มีอายุน้อย ยังไม่มีวุฒิภาวะและความรู้สึกลึกซึ้งอดทนอดกลั้นกระทำการต่างๆตามอำเภอใจหรือด้วยความตึกกะนองหรือขาดความยั้งคิดชั่วขณะ ศาลมีแนวโน้มที่จะให้โอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดี โดยรอการลงโทษ

2) ประวัติ

ประวัติของผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 น่าจะหมายถึง ประวัติส่วนตัวและภูมิหลังของผู้กระทำความผิด เช่น เป็นผู้ที่มีประวัติการครองตนดี เป็นข้าราชการ ซึ่งไม่มีประวัติการทำงานเสียหายหรือมีประวัติดีเด่นในหน้าที่ราชการ เป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม เป็นต้น ผู้กระทำความผิดมีประวัติดีศาลมักให้โอกาสโดยรอการลงโทษ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้กระทำความผิดจะมีประวัติดีหรือเคยมีคุณความดีมาก่อน หากกระทำความผิดในคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

¹⁵¹ สงวน พรอิชยานนท์. (2539). รอการลงโทษ. หน้า 19-30.

แก่เศรษฐกิจ หรือสังคม หรือพฤติการณ์ในการกระทำผิดร้ายแรงศาลอาจไม่รอการลงโทษก็ได้

3) ความประพฤติ

ความประพฤติของผู้กระทำผิด หมายถึง การปฏิบัติตัวเป็นปกติ ทั้งในอดีตและปัจจุบันของผู้กระทำความผิด เช่น เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย มีความสุภาพอ่อนน้อม อยู่ในกรอบของศีลธรรมหรือมีความประพฤติเป็นนักเลงอันธพาล ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เป็นต้น ผู้กระทำความผิดที่มีความประพฤติดีมาก่อน ศาลมักใช้ดุลพินิจรอการลงโทษ และในกรณีที่ผู้กระทำผิดมีประวัติหรือพฤติกรรมในอดีตที่ไม่ดี แม้เข้าเงื่อนไขที่ศาลจะใช้ดุลพินิจรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษได้ ศาลอาจไม่รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษให้

4) สติปัญญา

สติปัญญาของผู้กระทำผิด หมายถึง การที่ผู้กระทำได้กระทำความผิดเพราะความโง่เขลาเบาปัญญาหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือมีความเชื่อมงายในสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ หรือหลงเข้าใจว่าการกระทำไม่เป็นความผิด เป็นต้น กรณีดังกล่าวเป็นเหตุให้ศาลรอการลงโทษได้

5) การศึกษาอบรม

การศึกษาอบรมของผู้กระทำความผิด หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้กระทำความผิด พนักงานคุมประพฤติจะทำการสืบเสาะประวัติการศึกษาของผู้กระทำผิด ว่ามีการศึกษาระดับใด กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่หรือไม่ เพื่อจัดทำรายงานเสนอศาลต่อไป

6) สุขภาพ

พนักงานคุมประพฤติจะทำการสืบเสาะในเรื่องสุขภาพของผู้กระทำผิด เนื่องจากผู้ที่มีร่างกายพิการหรือมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ เช่น เจ็บป่วย หรือมีโรคประจำตัว อาจจะกระทำความผิดได้ เนื่องจากผู้ที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์อาจอารมณ์หงุดหงิดง่าย หรือไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ส่วนผู้ที่มีร่างกายพิการอาจจะกระทำความผิดเพราะคิดว่าตนเองเป็นผู้ที่มีปมด้อย จึงอยากจะแสดงให้ผู้อื่นเห็นถึงความสามารถของตน แต่กลับแสดงออกในทางที่ผิดโดยการประกอบอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งการตรวจสุขภาพของผู้กระทำผิดจะทำให้ทราบว่า การที่ผู้กระทำผิดหรือจำเลยอ้างความเจ็บป่วยของร่างกายเพื่อขอความปราณีต่อศาลให้ลงโทษสถานเบาหรือลดหย่อนผ่อนปรนโทษนั้น ผู้กระทำผิดได้มีการเจ็บปวดจริงหรือไม่ และทำให้เข้าใจถึงอิทธิพลของสุขภาพร่างกายของผู้กระทำผิดที่อาจส่งผลให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีกด้วย และในกรณีที่พนักงานคุมประพฤติมีความสงสัยเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายของผู้กระทำความผิดหรือถึงเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายของจำเลยหรือผู้กระทำความผิดให้แน่ชัดยิ่งขึ้น พนักงานคุมประพฤติที่อาจส่งตัวจำเลยไปให้แพทย์ตรวจสุขภาพร่างกายของจำเลยโดยละเอียดได้¹⁵²

¹⁵² คู่มือการปฏิบัติงานการสืบเสาะและพินิจ พ.ศ. 2544, หน้า 42.

7) ภาวะแห่งจิต

พนักงานคุมประพฤติจะต้องทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงในส่วนนี้ เพื่อเสนอต่อศาล ภาวะแห่งจิตของผู้กระทำผิด น่าจะหมายถึง ผู้กระทำผิดมีจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน แต่ยังไม่ถึงขนาดที่จะได้รับยกเว้นโทษ ตามมาตรา 65 นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง ผู้กระทำผิดเพราะบันดาลโทสะหรือขาดสติความยังคิดเนื่องจากถูกช่วยยู่หรือถูกรังแกก่อน โดยตนเองมิได้สมัครใจวิวาทต่อสู้ด้วย

การตรวจภาวะแห่งจิต¹⁵³ แม้ว่าโดยทฤษฎีการตรวจภาวะแห่งจิต หมายถึง การตรวจวินิจฉัยสภาพจิตใจของบุคคล อันประกอบไปด้วย สภาวะทางอารมณ์ทั้งในภาวะปกติ และการปรับอารมณ์ในภาวะที่บุคคลต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ต่างๆ คุณลักษณะทางจิตใจต่างๆ เช่น ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนคุณลักษณะทางจิต (Psychological Trait) บางประการที่มีอิทธิพลต่อสภาพทางจิตใจของบุคคลก่อให้เกิดบุคลิกภาพ หรือพฤติกรรมทั้งที่ปกติและเบี่ยงเบนไปจากปกติวิสัยของบุคคลธรรมดา นอกจากนี้ยังรวมถึงคุณลักษณะสติปัญญา (I.Q.) และอารมณ์ (E.Q.) ตลอดจนความผิดปกติทางจิตและประสาท ในระดับของโรคประสาทที่ยังสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ แต่อาจมีปัญหาในการปรับตัวบ้างตามสมควร หรือในระดับที่รุนแรงถึงขั้นของโรคจิตที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ เนื่องจากขาดองค์ประกอบของการรับรู้ที่ถูกต้อง (Disorientation) 3 ประการ คือ (1) การรับรู้ด้านเวลาผิดปกติ (2) การรับรู้ด้านสถานที่ผิดปกติ (3) การรับรู้ด้านบุคคลผิดปกติ และการตรวจวินิจฉัยสภาพจิตใจของบุคคลดังกล่าวข้างต้นนี้ จำเป็นจักต้องกระทำโดยจิตแพทย์เป็นการเฉพาะ

ในทางปฏิบัติพนักงานคุมประพฤติไม่สามารถที่จะส่งตัวจำเลยทุกรายไปปรับการตรวจภาวะแห่งจิต แต่จะพิจารณาจากเหตุผลความจำเป็นสำหรับจำเลยแต่ละราย ทั้งนี้โดยในเบื้องต้นพนักงานคุมประพฤติอาจใช้การสังเกตการแสดงออก และการตอบสนองของจำเลยจากการสนทนาในการสอบปากคำเบื้องต้น โดยเทียบเคียงกับคนปกติ หากปรากฏว่าการแสดงออกและการตอบสนองของจำเลยแตกต่างไปจากลักษณะที่บุคคลปกติธรรมดาพึงกระทำ เช่น จำเลยแสดงท่าทางเศร้าซึมเหม่อลอย ไม่ตอบสนองต่อสภาพต่างๆ ตอบคำถามวกวน ไม่มีเหตุไม่มีผล พูดจาในลักษณะเพื่อเจ้อ หรือแสดงออกทางการกระทำหรือทางอารมณ์อย่างรุนแรงรุนแรงจนเฉียว ตลอดจนปรากฏลักษณะของอาการประสาทหลอนทางตา เห็นภาพหลอนต่างๆ หรือประสาทหลอนทางหูได้ยินเสียงต่างๆ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นข้อสังเกตที่พนักงานคุมประพฤติจะต้องคำนึงถึงและพิจารณาได้ว่า จำเลยรายนั้นสมควรที่จะต้องได้รับการพิจารณาให้ถูกส่งตัวไปเข้ารับการตรวจวินิจฉัยภาวะทางจิตจากจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยาในทีมงานจิตเวชโดยตรง ซึ่งลักษณะความผิดปกติ

¹⁵³ แหล่งเดิม.

ที่พนักงานคุมประพฤติสามารถเห็นได้นี้ พนักงานคุมประพฤติจะต้องจดบันทึกรายละเอียดไว้ในแบบบันทึกถ้อยคำจำเลยเบื้องต้นอย่างชัดเจน

การตรวจสุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตเพื่อให้สามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตของจำเลยดังกล่าวข้างต้นนั้น โดยหลักการแล้วควรจะได้กระทำในทุกคดีเพื่อจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยได้ครบถ้วน แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณในทางปฏิบัติที่ปัจจุบันสำนักงานคุมประพฤติส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดหาแพทย์มาประจำสำนักงาน เพื่อตรวจสุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตของจำเลย ยกเว้นแต่บางสำนักงานที่มีแพทย์มาประจำซึ่งก็เป็นการมาประจำเป็นครั้งคราวเท่านั้น ดังนั้น การตรวจสุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตของจำเลย จึงมีแนวปฏิบัติได้ 2 แนวทาง ดังนี้

ก. การตรวจสอบเบื้องต้น โดยพนักงานคุมประพฤติต้องอาศัยการพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพภายนอกของจำเลยประกอบกับการสัมภาษณ์ การสอบปากคำเบื้องต้น หรืออาจต้องสอบปากคำพยานอื่นๆ ประกอบด้วยดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ พนักงานคุมประพฤติจะต้องบันทึกรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน

ข. การตรวจวินิจฉัยโดยละเอียด ซึ่งจำเป็นต้องกระทำโดยแพทย์ โดยพนักงานคุมประพฤติอาจส่งตัวจำเลยไปรับการตรวจวินิจฉัยเบื้องต้นในโรงพยาบาลในจังหวัดนั้นๆ ทั้งนี้ในกรณีที่จำเลยถูกควบคุมตัวอยู่ระหว่างการพิจารณา พนักงานคุมประพฤติต้องยื่นคำร้องขออนุญาตเบิกตัวจำเลยไปรับการตรวจจากแพทย์ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตจึงจะดำเนินการได้ หรืออาจประสานงานขอความร่วมมือจากสถานพยาบาลให้แพทย์มาทำการตรวจที่สำนักงาน เพื่อความสะดวกและปลอดภัยในการควบคุมตัวจำเลยก็ได้ ส่วนในกรณีที่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างพิจารณา พนักงานคุมประพฤติอาจทำหนังสือส่งตัวจำเลยเข้ารับการตรวจในสถานพยาบาล หรือให้จำเลยไปพบแพทย์เพื่อรับการตรวจด้วยตนเอง หรือกรณีที่สำนักงานคุมประพฤติมีแพทย์มาทำการตรวจสุขภาพของจำเลยเป็นประจำ ก็อาจนัดให้จำเลยไปเข้ารับการตรวจจากแพทย์ประจำสำนักงาน ทั้งนี้โดยใช้แบบฟอร์ม ค.ป.4 ก และ ค.ป.4 ข ซึ่งหากแพทย์มีความเห็นเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในแบบฟอร์มดังกล่าวก็สามารถกระทำได้

การตรวจสุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตของจำเลยนี้ สำนักงานคุมประพฤติสามารถเบิกจ่ายค่าตรวจร่างกายและจิตใจของจำเลยเป็นค่าตอบแทนแก่แพทย์หรือจิตแพทย์ ที่สำนักงานคุมประพฤติจัดจ้างมาทำการตรวจได้ในอัตราไม่เกินชั่วโมงละ 400 บาท อย่างไรก็ตามการส่งตัวจำเลยไปให้แพทย์ตรวจวินิจฉัยนั้นคงส่งได้เท่าที่จำเป็น โดยทั่วไปพนักงานคุมประพฤติจึงส่งตัวจำเลยไปตรวจสุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตเฉพาะในกรณีที่จำเป็น ดังนี้

(ก) คดีที่จำเลยอ้างว่าตนเองมีสุขภาพร่างกายหรือภาวะแห่งจิตไม่ปกติ เช่น จำเลยอ้างว่าเป็นโรคหัวใจ โรคลมชัก หรือมีอาการทางจิตหรือประสาทอย่างใดอย่างหนึ่ง จนเป็นเหตุให้จำเลยกระทำความผิด หรืออ้างเพื่อขอความปราณีจากศาล พนักงานคุมประพฤติจึงจำเป็นต้องส่งตัวจำเลยไปตรวจสุขภาพร่างกายหรือภาวะแห่งจิต เพื่อตรวจสอบว่าข้ออ้างของจำเลยเป็นจริงหรือไม่อย่างไร

(ข) คดีที่พนักงานคุมประพฤติสงสัยว่าจำเลยจะมีสุขภาพทางกายหรือภาวะแห่งจิตไม่ปกติอย่างใดอย่างหนึ่งจนเป็นเหตุให้จำเลยกระทำความผิด

สำหรับการรับฟังรายงานของศาล เท่าที่ปรากฏศาลมักจะรับฟังรายงานของพนักงานคุมประพฤติ โดยไม่ต้องเรียกตัวแพทย์ผู้ตรวจมาเบิกความประกอบข้อเท็จจริงในรายงานการสืบเสาะและพินิจ แต่หากศาลยังมีข้อสงสัยศาลอาจเรียกแพทย์ไปเบิกความได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้พนักงานคุมประพฤติจะต้องเตรียมหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปให้พร้อม

8) อาชีพ

อาชีพของผู้กระทำผิด หมายถึง กิจกรรมอันนำมาซึ่งรายได้ในการดำรงชีพของผู้กระทำความผิด พนักงานคุมประพฤติต้องสืบเสาะให้เห็นว่าผู้กระทำผิดประกอบอาชีพการงานอย่างไร มีอาชีพการงานเป็นกิจจะลักษณะ หรือประกอบอาชีพโดยสุจริต หรือมีฐานะยากจนต้องประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว หรือไม่ได้ประกอบอาชีพอันใดเลย หรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อนำมาประกอบในการที่ศาลใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษ

9) สิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมในที่นี้หมายถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นผู้คนที่ผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้อง หรือจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง ณ สถานที่ที่ผู้กระทำความผิดประกอบกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย สถานที่ประกอบอาชีพ หรือสถานที่อื่นใด อันอาจเป็นสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้ เช่น ผู้กระทำผิดต้องทำงานในแหล่งอบายมุข หรือพักอาศัยอยู่ในย่านชุมชนแออัด ซึ่งมักมีการกระทำความผิดต่างๆ เสมอ เป็นต้น

10) นิสัย

พนักงานคุมประพฤติต้องทำการสืบเสาะนิสัยของผู้กระทำผิด เพื่อเสนอให้ศาลเห็นว่าผู้กระทำผิดมีนิสัยอย่างไร นิสัยของผู้กระทำผิด น่าจะหมายถึง ความประพฤติของผู้กระทำผิดที่ปฏิบัติจนเคยชิน เช่น มีนิสัยขยันในการประกอบอาชีพ มีความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น มีความสุภาพอ่อนน้อม หรือมีนิสัยในทางลบ เช่น เกียจคร้านในการทำงาน หรือมีนิสัยเกรงอิทธิพล เป็นต้น

11) สภาพความผิด

สภาพความผิด หมายถึง มูลเหตุแห่งการกระทำความผิด พฤติการณ์ในการกระทำความผิด และผลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นทั้งต่อตัวผู้เสียหายและต่อสังคมโดยรวม สภาพความผิดเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญอันหนึ่งที่ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการรอกการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ

12) เหตุอันอันควรปราณี

เหตุอันอันควรปราณีของผู้กระทำความผิด หมายถึง เหตุอันนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้อ่านแก่ศาลไว้อย่างกว้างขวาง เพื่อการใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ ซึ่งเหตุอันควรปราณีนี้ไม่ใช่เหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 แต่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันและการที่ผู้กระทำความผิดพยายามบรรเทาผลร้ายจากการกระทำผิดภายหลังศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาถือว่าเป็นเหตุอันควรปราณีเช่นกัน

พนักงานคุมประพฤติจะต้องเสนอรายงานการสืบเสาะและพินิจต่อศาลภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ศาลสั่ง แต่ถ้าไม่อาจทำให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนดดังกล่าว ศาลอาจอนุญาตให้ขยายเวลาต่อไปอีกได้เท่าที่จำเป็นแต่ไม่เกิน 30 วันก็ได้ โดยพนักงานคุมประพฤติถือว่ามิพบบาทสำคัญอย่างมากในการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพของผู้กระทำความผิดนั้น จะสามารถกลับตนเป็นคนดีคืนสู่สังคมได้

4.4.3 ศาล

ระบบการพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทย ศาลจะทำหน้าที่พิจารณาว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ และถ้าปรากฏว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจำเลยควรได้รับโทษเพียงใด โดยศาลจะทำการพิจารณาต่อเนื่องกันไปและพยานหลักฐานเกี่ยวกับความประพฤติและข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับจำเลยสามารถนำสืบเข้ามาในสำนวนศาลได้ โดยจะนำไปใช้ในประเด็นเรื่องการกำหนดโทษจำเลยเท่านั้น จะนำไปใช้เป็นเหตุรับฟังว่าจำเลยกระทำผิดไม่ได้ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (1) ที่ห้ามมิให้นำพยานหลักฐานที่ไม่สามารถพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดมาพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิด¹⁵⁴

ส่วนข้อยกเว้นที่ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับความประพฤติของจำเลยได้มี 3 กรณี คือ

1) กรณีที่การกระทำชั่วครวก่อนๆ ของจำเลยเป็นองค์ประกอบของความผิด เช่น ชายที่เป็นแมงดาจะต้องกระทำผิดเช่นนั้นเป็นอาจิม ความผิดบางอย่างต้องกระทำเป็นปกติธุระ จึง

¹⁵⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 483/2524.

จำเป็นต้องนำสืบถึงการกระทำชั่วครั้งก่อนๆ ของจำเลยเข้ามาด้วย

2) กรณีที่จำเลยยกข้ออ้างเรื่องความประพฤติดังกล่าวมาเป็นข้อต่อสู้ว่า มิได้กระทำความผิด

3) กรณีที่เรียกว่า Evidence of similar fact อันหมายถึง พยานหลักฐานแห่งข้อเท็จจริงที่เหมือนหรือคล้าย แม้จะแสดงถึงความประพฤชั่วในอดีตของจำเลยก็นำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีปัจจุบันได้ ข้อยกเว้นนี้เกิดขึ้นจากผลของการยอมรับในทางอาชญาวิทยาว่า ในการกระทำความผิดอาญาบางประเภทคนร้ายมีรูปแบบในการกระทำผิดเฉพาะตัว ทำให้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหลักในกฎหมายอาญาที่ถือหลักเคร่งครัดในเรื่องของความชั่วของจำเลย โดยถือว่าจะก่อให้เกิดอคติ แต่ในกรณีดังกล่าวนี้ กฎหมายยอมให้สืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ซึ่งกรณีนี้ใช้กันอยู่ในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา แต่ในศาลไทยปัจจุบันยังไม่เคยมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้น

4.5 การวิเคราะห์ปัญหาในการนำหลักอาชญาวิทยามาใช้ในการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันที่พนักงานอัยการนำมาพิจารณาในการสังคดีนั้น ได้แก่ การฟ้องคดีนั้นเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือไม่, การฟ้องคดีจะขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่, การฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัย ความมั่นคงและผลประโยชน์สำคัญของประเทศหรือไม่ เป็นต้น โดยในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการพิจารณาจากปัจจัยภายนอกตัวผู้กระทำความผิดทั้งสิ้น ทั้งที่มีกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการในการเสาะหาประวัติความเป็นมาแห่งชีวิต ความประพฤติดังเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ประกอบกับ พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุ้มครองความประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด คือ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเหตุอื่นอันควรปราณี พร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้กระทำความผิดว่าจะสามารถปรับปรุงแก้ไขหรือฟื้นฟูตนเองให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีได้เพียงใดหรือไม่ เมื่อพนักงานคุมประพฤติได้ดำเนินการสืบเสาะและพินิจเสร็จแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะต้องทำรายงานเสนอต่อศาลในเรื่อง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปราณีของผู้ต้องหาในคดี เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษากำหนดโทษผู้ต้องหา แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่ค่อยมีการนำข้อมูลเหล่านี้มาประกอบการพิจารณาของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล โดยจะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมที่ไม่มีการนำปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

หรือหลักอาชญาวิทยามาประกอบการพิจารณาเลยนั้น อาจเป็นเหตุก่อให้เกิดการดำเนินคดีที่ผิดพลาดได้ ดังเช่นตัวอย่างคดีที่ผู้เขียนจะยกขึ้นกล่าวต่อไปนี้

กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจจับผู้ต้องหาผิดตัว กล่าวคือ เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 นายอาเคอ (ขอสงวนนามสกุล) ได้รับทราบข้อมูลจากญาติว่าตนเองมีรายชื่อเป็นผู้เกี่ยวข้องในคดีค้ายาบ้าตามบัญชีบุคคลของสถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จึงได้เดินทางไปพบพนักงานสอบสวนเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ แต่พนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งข้อกล่าวหาหรือดำเนินการใดๆ ต่อมา นายอาเคอฯ ได้เข้าพบพนักงานสอบสวนอีกครั้งหนึ่ง แต่ครั้งนี้พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาว่า นายอาเคอฯ เคยถูกหมายจับในข้อหาร่วมกันค้ายาเสพติดเมื่อปี 2541 จากนั้นได้ควบคุมตัวนายอาเคอฯเป็นผู้ต้องหาและบันทึกคำให้การซึ่งนายอาเคอฯ ได้ให้การปฏิเสธ ผลจากการแสดงความบริสุทธิ์เป็นเหตุให้นายอาเคอฯ ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกจับกุมคุมขังตลอดมาที่เรือนจำกลางเชียงราย ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2541 เจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 32 จังหวัดพะเยา ได้ทำการล่อซื้อยาบ้าจากนาย ล. และพวก แต่สามารถจับกุมได้เฉพาะ นาย ล. พร้อมของกลางเป็นยาบ้า 20,000 เม็ด ส่วนผู้ต้องหารายอื่นหลบหนีการจับกุมไปได้ ซึ่งต่อมาพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สรวย ได้ขออนุมัติออกหมายจับผู้ต้องหาที่หลบหนีการจับกุมจำนวน 3 คน ซึ่งมี “นายอาเคอ” ไม่ทราบนามสกุล รวมอยู่ด้วย โดยการแสวงหาพยานหลักฐาน ดำเนินรูปพรรณได้อาศัยข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนราษฎรอำเภอแม่สรวย และให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดล่อซื้อจับกุมตัว นาย ล. เป็นผู้มาชี้ตัวผู้กระทำความผิดจากสำเนาภาพถ่ายทะเบียนราษฎร แล้วลงลายมือชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐานในสำนวนการสอบสวน ต่อมา เมื่อปี 2546 รัฐบาลมีนโยบายทำสงครามกับผู้ค้ายาเสพติด โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดทั่วประเทศ พนักงานสอบสวนได้นำข้อมูลทะเบียนราษฎรและหลักฐานในสำนวนการสอบสวนเดิมมายื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดเชียงรายและนำสำเนาหมายจับที่ค้างจับเดิมซึ่งอนุมัติโดยนายอำเภอแม่สรวย คือ ฉบับลงวันที่ 27 มกราคม 2542 ไปขออำนาจศาลในการออกหมายจับตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งพนักงานสอบสวนได้นำไปเป็นหมายจับกุมนายอาเคอฯในเวลาต่อมา จากข้อเท็จจริงดังกล่าว ชื่อ “นายอาเคอฯ” จึงปรากฏอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้ต้องหา ตามหมายจับของพนักงานสอบสวน ตั้งแต่ปี 2542 เป็นเหตุให้นายอาเคอฯถูกจับกุมเมื่อไปรายงานตัวต่อพนักงานสอบสวนตามหมายจับของศาลที่ออกโดยอาศัยข้อมูลทะเบียนราษฎรในสำนวนสอบสวนเดิม แม้ว่าเจ้าหน้าที่ชุดล่อซื้อจับกุม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2541 จะยืนยันว่านายอาเคอฯไม่ใช่ผู้กระทำความผิดในวันเกิดเหตุก็ตาม แต่พนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สรวย ยังคงเพิกเฉยไม่ยอมปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือเสนอความเห็นไม่ฟ้องผู้ต้องหาแต่ประการใด

ทั้งที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อความเป็นธรรมได้ เป็นเหตุให้นายอาเคอฯ ถูกควบคุมตัว ในฐานะผู้ต้องหาและพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนคดีมีความเห็นควรสั่งฟ้องต่อพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการได้มีคำสั่งฟ้องนายอาเคอฯ เป็นจำเลยต่อศาลจังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2546

จากการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการร้องเรียนของผู้ร้อง เป็นเหตุให้นายอำเภอแม่สรวยมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงและสรุปความเห็น ว่า “นายอาเคอฯ” ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดตามหมายจับหรือมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จึงเสนอรายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ซึ่งต่อมาได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง สรุปได้ว่า “นายอาเคอฯ” ไม่ใช่ผู้ร่วมกระทำความผิด ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายได้ขอความเป็นธรรมไปยังสำนักงานอัยการจังหวัดเชียงราย และพนักงานอัยการจังหวัดเชียงรายได้ยื่นคำร้องขอถอนฟ้องนายอาเคอฯ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2546 รวมเวลาที่นายอาเคอฯ ถูกคุมขังเป็นเวลา 226 วัน¹⁵⁵

ผู้เขียนเห็นว่า หากมีการนำข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำความผิดดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มารวบรวมและจัดทำให้เป็นระบบเพื่อนำมาประมวลผลปรับใช้ในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดในทุกชั้นตอนตั้งแต่คดีอาญาเริ่มไปจนถึงคดีอาญาเสร็จสิ้นไป จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อให้ได้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจในการดำเนินคดีอาญาของตนอีกทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้ต้องหาเองที่จะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมอย่างเหมาะสมรวมถึงการที่ศาลจะสามารถกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษอย่างเหมาะสมตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล สมดังที่กฎหมายยกฐานะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็น “ประธานในคดี” แต่ประโยชน์ดังที่กล่าวมานี้จะไม่เกิดขึ้นเลยหากในทางปฏิบัติแล้ว เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมไม่ได้ให้ความสำคัญต่อข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ต้องหา ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นสมควรให้มีการแก้ไขกฎหมายโดยกำหนดฐานความผิดที่เจ้าพนักงานในคดีอาญาต้องสืบเสาะถึงประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชิมของผู้ต้องหาเป็นส่วนหนึ่งในสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนคดีด้วย ประกอบกับมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการก่อตั้งองค์กรที่มีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดให้มีข้อมูลที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากร เป็นต้น

¹⁵⁵ รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2548 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. หน้า 21-22.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในประเทศไทยนั้นจะเห็นได้ว่าการกำหนดแนวทางในการสังคดีของพนักงานอัยการไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 และในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 50 “การออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการผู้มีอำนาจดำเนินคดีนั้น” และ ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสังคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 ข้อ 5 “ในการพิจารณาสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการคนหนึ่งคนใดเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตาม ข้อ 6 หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศตาม ข้อ 7 ให้เสนอความเห็นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการ หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นฟ้องด้วย หรือในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการเห็นเอง ให้ทำความเห็นตามลำดับชั้นเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง”¹⁵⁶ แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าเป็นการบัญญัติเพื่อวางแนวทางในการปฏิบัติเอาไว้อย่างกว้างๆ มากกว่าที่จะให้มีการยึดถือบังคับใช้ตามที่บัญญัติไว้อย่างจริงจัง ทั้งๆ ที่ในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสังคดีอาญานั้นปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบการวินิจฉัยสังคดีนั้นมีอยู่หลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งในแต่ละประเทศก็มีการกำหนดปัจจัยที่พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาก่อนสังคดีแตกต่างกันไป อาทิ การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะชน ความสงบเรียบร้อยของประชาชน เหตุผลทางค่าใช้จ่าย สภาพแห่งการกระทำความผิดและสภาพของผู้กระทำความผิด สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งบางประเทศก็มีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน และในบางประเทศก็เป็นแนวทางในการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

---

¹⁵⁶ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสังคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554., ข้อ 5.

ปัญหาดังกล่าวมานี้อาจสืบเนื่องมาจากพนักงานอัยการในประเทศไทยไม่มีอำนาจในการเริ่มต้นคดีอาญาได้ด้วยตนเอง กล่าวคือ อำนาจสอบสวนฟ้องร้องมิได้เป็นอำนาจเดียวกันนั่นเอง ด้วยเหตุนี้พนักงานอัยการจึงได้แต่พิจารณาพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมและส่งมาให้ในสำนวนเท่านั้น มิได้เป็นผู้สืบพยานด้วยตนเองจึงไม่มีโอกาสได้พบกับผู้ถูกกล่าวหาเลย โดยในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะพบกับผู้ถูกกล่าวหาในครั้งแรกก็คือการสืบพยานนัดแรกในชั้นศาลแล้ว ด้วยเหตุนี้การใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการจึงเป็นการพิจารณาแต่ในทางภาวะวิสัย (Objective) เท่านั้น โดยไม่มีการนำเรื่อง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความคิด สาเหตุในการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด ซึ่งเป็นเรื่องทางอัตตะวิสัย (Subjective) ของผู้ถูกกล่าวหาประกอบพิจารณาในการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีเลย ทั้งๆ ที่การที่พนักงานอัยการจะได้ข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นกฎหมายได้ให้อำนาจในการกระทำได้อยู่แล้ว เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนถึง “พฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความคิดที่ถูกกล่าวหา” ตามมาตรา 138 “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา” และตามมาตรา 143 พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมซึ่งย่อมรวมถึงการให้สอบสวนเพิ่มเติมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวด้วย แต่ในทางปฏิบัตินั้น บทบัญญัติดังกล่าวมาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้างต้นก็เพียงแต่วางหลักเกณฑ์ทั่วไปในการสอบสวนเท่านั้น หากพนักงานสอบสวนไม่กระทำการสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต ความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเรื่องทางอัตตะวิสัย ก็ไม่ส่งผลต่อความสมบูรณ์ของการสอบสวนแต่อย่างใด และเนื่องจากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ รวมถึงศาล ไม่ได้รับทราบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดเลย จึงอาจส่งผลให้การทำความเห็นการวินิจฉัยสั่งคดีและการกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดมีความบิดเบือนไม่ถูกต้องตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล ประกอบกับไม่มีการศึกษาถึงสาเหตุในการกระทำความผิดตามหลักอาชญาวิทยา จึงไม่มีการจำแนกประเภทของผู้กระทำความผิดรวมถึงไม่มีการแยกการจำคุกระหว่างผู้กระทำความผิดที่มีสาเหตุแตกต่างกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและอาจมีการเรียนรู้วิถีอาชญากรจากผู้กระทำความผิดที่มีจิตใจชั่วร้ายอีกด้วย

ดังนั้น หากมีรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญา สาเหตุในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดไว้ในสำนวนที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและส่งสำนวนมาให้อัยการแล้ว พนักงาน

อัยการก็จะได้รับรู้ถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดมากยิ่งขึ้น และสามารถนำข้อมูลนั้นมาพิจารณาเป็นปัจจัยหนึ่งร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ในการสังคดีของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยไม่ค่อยให้ความสำคัญที่จะนำข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด ความเป็นมาแห่งชีวิต ความประพฤติอันเป็นอาชญา รวมถึงไม่มีการนำเรื่อง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความผิด สาเหตุในการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด ซึ่งเป็นเรื่องทางอัตตะวิสัย (Subjective) ของผู้ถูกกล่าวหาประกอบการพิจารณาในการใช้ดุลพินิจในการสังคดีเลย ทั้งที่กฎหมายให้อำนาจดังกล่าวไว้ จึงส่งผลให้การใช้ดุลพินิจในการสังคดีของพนักงานอัยการ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้เขียนจึงขออนุญาตทำการเสนอแนะถึงแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1) แม้สำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานในการใช้ดุลพินิจในการสังคดีของพนักงานอัยการว่าจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยใดบ้าง เพื่อให้การสังคดีของพนักงานอัยการเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการยังมิได้นำปัจจัยที่กำหนดมาพิจารณาประกอบในการสังคดีอย่างจริงจัง ประกอบกับมิได้มีการกำหนดให้ต้องนำปัจจัยดังกล่าวมาพิจารณาประกอบการสังคดีในความผิดประเภทใดบ้างหรือต้องนำมาประกอบการพิจารณาในทุกคดี ด้วยเหตุนี้ สำนักงานอัยการสูงสุดจึงควรที่จะกำหนดประเภทหรือฐานความผิดที่พนักงานอัยการต้องนำปัจจัยดังกล่าวมาเพื่อประกอบการพิจารณาในการสังคดีก่อน ในระยะเริ่มแรก และควรพัฒนาต่อไปเป็นทุกคดีในอนาคต

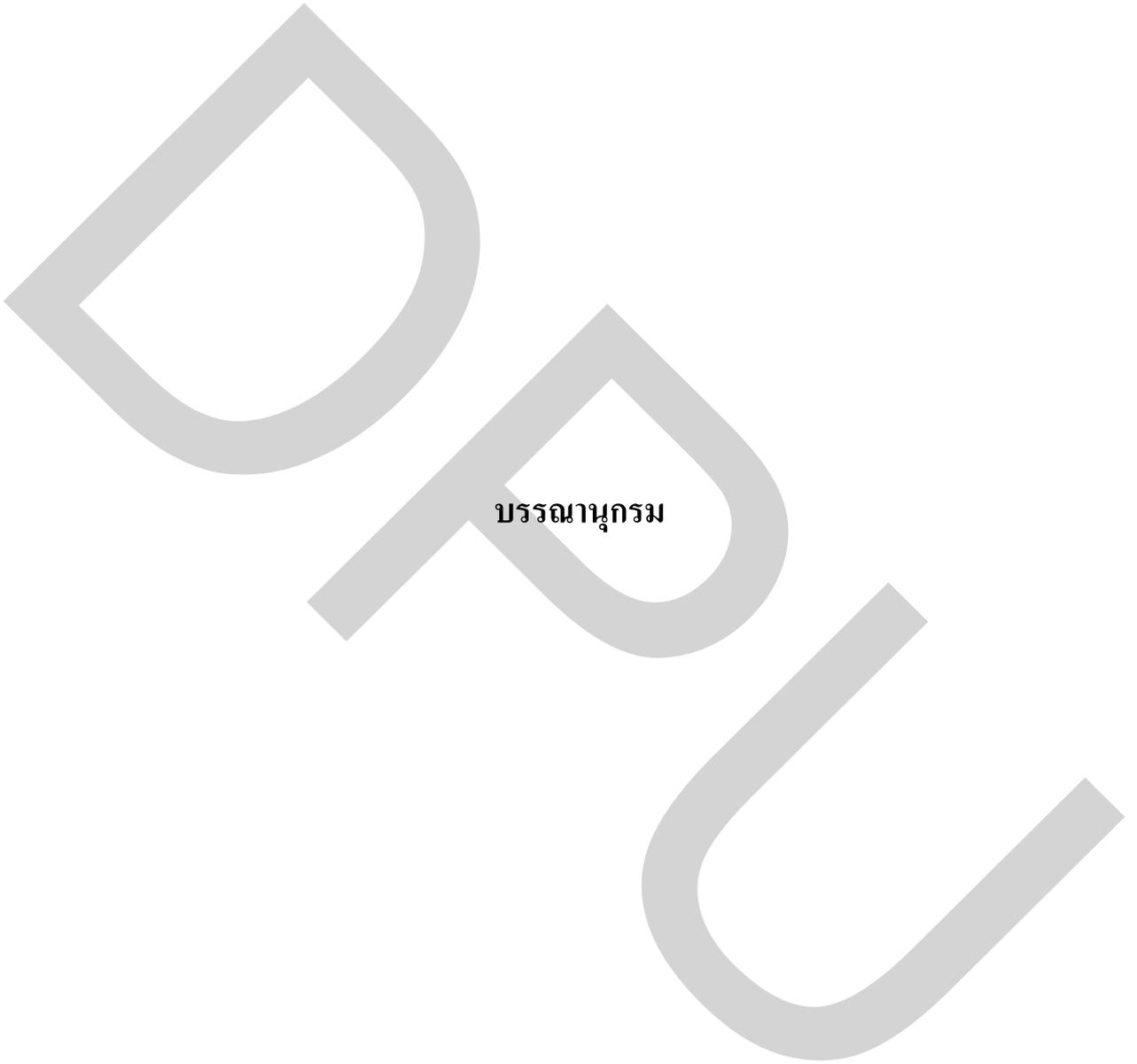
2) ควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายโดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำความผิดไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย เช่น ความเป็นมาแห่งชีวิต ความประพฤติอันเป็นอาชญา อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความผิด สาเหตุในการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด เป็นต้น

3) พนักงานอัยการควรมีอำนาจเริ่มต้นคดีอาญา เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคดีได้ด้วยตนเอง และควรมีโอกาสในการสอบสวนผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการพิจารณาวินิจฉัยตัวผู้กระทำความผิดเบื้องต้นด้วยตนเองก่อนที่ตนจะใช้ดุลพินิจในการสังคดีตามหลักการที่ว่า “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้” และพนักงานอัยการ

ควรที่จะมีบทบาทในการเสนอบทลงโทษที่เหมาะสมในการลงโทษผู้ต้องหาต่อศาล เพื่อให้ศาลปรับบทลงโทษให้เหมาะสมด้วย

4) จัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด โดยอาจจัดทำในรูปแบบของทะเบียนประวัติอาชญากร เพื่ออำนวยความสะดวกเข้าถึงฐานข้อมูลดังกล่าวได้อย่างรวดเร็ว

5) นำหลักอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุในการกระทำความผิดมาปรับใช้ในการพิจารณาวิเคราะห์ถึงสาเหตุในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง เช่น ผู้กระทำความผิดมีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ หรือเติบโตมาในครอบครัว สภาพแวดล้อม สังคมที่ไม่ดี หรือมีฐานะยากจน หรือเป็นบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่จำเป็น บีบบังคับ บีบคั้นอารมณ์ มีความรู้สึกนึกคิด รู้ผิดชอบชั่วดี และสติยับยั้งใจเป็นปกติหรือไม่ เพื่อนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เกียรติขจร วิจารณ์สวัสดิ์. (2547). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการ
ดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จีระราชการพิมพ์.
คณิต ฒ นคร. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
ชาย เสวกุล. (2517). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ประเทือง ธนิตผล. (2549). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญวิทยา. กรุงเทพฯ: ปรกาศพริก.
พรชัย ชันดี. (2549). ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญวิทยา. กรุงเทพฯ: บั๊คเน็ต.
สงวน พรอิชยานนท์. (2539). รอกการลงโทษ. กรุงเทพฯ: อทตยา.
สุดสงวน สุธีสร. (2547). อาชญวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
สถาบันกฎหมายอาญา. (2540). สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ. กรุงเทพฯ:
เซเว่นพรินต์ติ้งกรุ๊ป.
อรัญ สุวรรณบุปผา. (2518). หลักอาชญวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

บทความ

- เกียรติขจร วิจารณ์สวัสดิ์. (2521, มกราคม). “ดุลพินิจในการไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลของอัยการใน
สหรัฐอเมริกา.” วารสารนิติศาสตร์, 10, 1. หน้า 160-161.
_____. (2521, กันยายน). “บทบาทของอัยการในการควบคุมอำนาจตำรวจในสหรัฐอเมริกา.”
วารสารอัยการ, 1. หน้า 10.
โกเมน ภัทรภิมย์. (2512). “การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ, เล่ม 31, 3.
หน้า 340.
กุดพล พลวัน. (2522). “วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส.” วารสารอัยการ, 2, 13. หน้า 74.

- _____. (2520, พฤษภาคม-สิงหาคม). “หลักการชะลอการฟ้อง.” วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3, หน้า 27.
- _____. (2546, มกราคม-เมษายน). “การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.” วารสารรัฐธรรมนูญ, 5, 13, หน้า 36-38.
- คณิต ฅ นกร. (2525). “ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ, 5, 57, หน้า 19.
- _____. (2521, กุมภาพันธ์). “การสั่งคดีและคำสั่งคดีของพนักงานอัยการ.” วารสารอัยการ, 1, 2, หน้า 24.
- _____. (2521, พฤษภาคม). “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีกับทางปฏิบัติของพนักงานอัยการและศาล.” วารสารอัยการ, 1, 5, หน้า 21.
- ชวเลิศ โสภณวัต. (2527, พฤศจิกายน-ธันวาคม). “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ.” ดุลพาท, 28, 6, หน้า 36.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2526, ธันวาคม). “การไม่ยอมฟ้องคดีอาญาอาจไม่ใช่ดุลพินิจ.” วารสารกฎหมายปกครอง, 2, 3, หน้า 643.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2549, ธันวาคม). “การยุติการดำเนินคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคม.” บทบัญญัติ เนติบัณฑิตยสภา, 49, 62, หน้า 215.
- ประธาน จุฬาโรจน์มนตรี. (2554, เมษายน-มิถุนายน) “การสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาซึ่งไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตามหลักนิติธรรม.” วารสารอัยการ, 24, 259, หน้า 107-111.
- รุ่งแสง กฤตยพงษ์. (2534, สิงหาคม). “ระบบอัยการในประเทศสหรัฐอเมริกา.” วารสารอัยการ, 14, 162, หน้า 33-35.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย: ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ.” ดุลพาท, 43, 4, หน้า 5.
- อุทัย อาทิวา. (2546, สิงหาคม-กันยายน). “การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกับการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลในประเทศฝรั่งเศส.” วารสารยุติธรรม, 3, 6, หน้า 16.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2521). “การพิจารณาคดีอาญาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา: ระบบพิจารณาแบบไบเฟอร์เมอชั่น.” วารสารนิติศาสตร์, 8, 3, หน้า 438.

เอกสารอื่น ๆ

- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2536). “งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม.” ชีวิตและผลงานโกเมน ภัทรภิรมย์, พิมพ์เนื่องในครบเกษียณอายุราชการ. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์.
- _____. (2536). “อัยการฝรั่งเศส.” ชีวิตและผลงานโกเมน ภัทรภิรมย์, พิมพ์เนื่องในครบเกษียณอายุราชการ. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์.
- (2548). “ตัวอย่างรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน.” รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2548 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ศิริระ บุญภินนท์. (2540). “การควบคุมดุลพินิจอัยการในประเทศญี่ปุ่นและการนำระบบการควบคุมดุลพินิจอัยการมาใช้ในประเทศไทย.” เอกสารทางวิชาการเรื่องการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ. กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา.
- _____. (2540). “ระบบกระบวนการยุติธรรมและการชะลอการฟ้องของญี่ปุ่น.” เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการเวทีความคิดเห็นเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่องวิกฤตยุติธรรมกับนวัตกรรมใหม่ในการบริหารงานยุติธรรมและการลงโทษผู้กระทำความผิด. กรุงเทพฯ: โรงแรมนิวกімมหานคร.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2540). “การสังคดีของพนักงานอัยการ: ศึกษากรณีปี.บี.จี.” บนเส้นทางแห่งหลักนิติธรรม. เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- _____. (2543). “การประเมินสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา.” โครงการพัฒนางานวิจัย ชุดโครงการ ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบงานยุติธรรมไทยในศตวรรษหน้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Haruhiko Ukawa. (2554). “บทบาทของพนักงานอัยการในกระบวนการทางอาญาญี่ปุ่น” เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคดีอาญา.

วิทยานิพนธ์

- พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เรวัต น้ำเฉลิม. (2522). **ชะลอการฟ้อง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศตเนติ เนติภัทรชูโชติ. (2552). **มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสั่ง
คดีอาญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เศรษฐชัย อันสมศรี. (2547). **ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อดิศร ไชยคุปต์. (2542). **ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กฎหมาย

คู่มือการปฏิบัติงานการสืบเสาะและพินิจ พ.ศ. 2544.

ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1992.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540.

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 และ 2554.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Clifford A. Bowitz. (1969). **Criminal Process in Latin America**. Newyork: Oceana.

Christian Dadomo and Susan Farran. (1996). **The French Legal System**. London:
Sweet&Maxwell.

Frank W. Miller. (1974). **The Decision to Charge a person With a Crime**. U.S.A.:
Brown&Co.

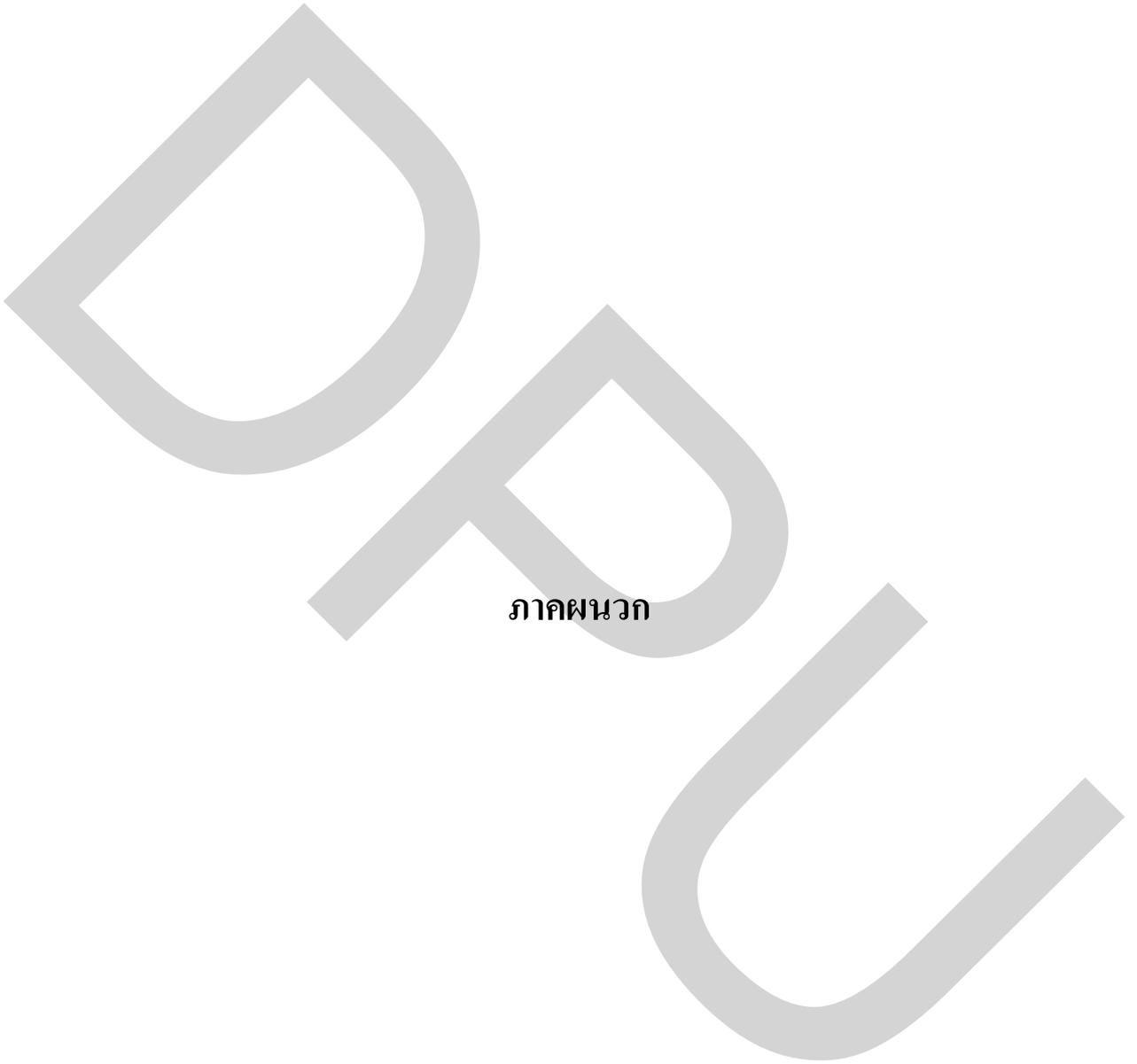
_____. (1974). **Prosecution: The Decision to Charge a Suspect with a Crime**. U.S.A.:
Brown&Co.

- George T. Felkenes. (1973). **The Criminal Justice System**. Newjersey: Prentice Hall.
- John H. Langbein. (1977). **Comparative Criminal Procedeure: Germany**. St.Paul Minn: West.
- P.L. Reichel. (1994). **Comparative Criminal Justice System**. Newjersey: Prentice Hall.
- Raymond Saleilles. (1968). **The Individualization of Punishment** (15 th ed.). Montclair, NJ:
Patterson Smith.
- Tamiya Hiroshi. (1992). **Keiji soshou hou**. Tokyo: Yuuhikaku.
- William A. Rutter. (1977). **Criminal Justice Series: Procedure Feral Rule of Criminal
Procedure**. Beverly Hills: Gilbert law summaries.

LAWS

Feral Rule of Criminal Procedure.

United States Code.

ภาคผนวก

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด

ว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อ
ความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ

พ.ศ. ๒๕๕๔

โดยที่พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตาม
รัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่
เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อ
ผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้
ทั้งนี้ ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอัยการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๑ วรรคสอง และวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติองค์กร
อัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานอัยการสูงสุดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ
อัยการจึงออกระเบียบ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่
เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ
หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“หัวหน้าพนักงานอัยการ” หมายความว่า อัยการพิเศษฝ่ายหรืออัยการจังหวัดที่มีอำนาจ
หน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา

ข้อ ๔ ให้ยกเลิกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงาน
อัยการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๗๘

สำหรับวิธีปฏิบัติอื่นใดที่ไม่ได้กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบสำนักงานอัยการ
สูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ เว้นแต่อัยการสูงสุดจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ข้อ ๕ ในการพิจารณาสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการคนหนึ่งคนใด
เห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ตามข้อ ๖ หรือจะมีผลกระทบต่อความ
ปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ตามข้อ ๗ ให้เสนอ
ความเห็นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการ หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นพ้องด้วย หรือในกรณีที่หัวหน้า
พนักงานอัยการเห็นเอง ให้ทำความเห็นตามลำดับชั้นเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

ในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการไม่เห็นพ้องด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่ง หรือคดีจะขาดอายุความ หรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้อง ให้หัวหน้าพนักงานอัยการสั่งฟ้อง และยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แล้วเสนอเรื่องตามลำดับชั้นต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

ข้อ ๖ ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ตามข้อ ๕ ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

(๒) อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว และประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหา

(๓) ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด การได้รับผลร้ายของผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเอง

(๔) ความสำนึกผิดของผู้ต้องหา การได้รับการบรรเทาผลร้ายของผู้เสียหาย ความเห็นของผู้เสียหายต่อการฟ้องผู้ต้องหา ความคาดหวังถึงผลที่ผู้ต้องหาจะได้รับจากการถูกฟ้อง

(๕) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๖) ประโยชน์ของรัฐที่จะได้จากการฟ้องผู้ต้องหา

ข้อ ๗ ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัย หรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศตามข้อ ๕ ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด

(๒) เหตุผลตามความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศถึงผลกระทบต่อนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ

(๓) เหตุผลตามความเห็นของสภาความมั่นคงแห่งชาติถึงผลกระทบต่อความปลอดภัย หรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ

(๔) เหตุผลตามความเห็นของรัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรีถึงผลกระทบต่อความปลอดภัย หรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ

(๕) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือความสามัคคีของคนในชาติ

ข้อ ๘ ในการใช้ดุลพินิจพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ตามข้อ ๖ และข้อ ๗ นั้น ให้พนักงานอัยการพิจารณาความสำคัญของปัจจัยแต่ละเรื่องประกอบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แวดล้อมตามรูปคดี โดยไม่จำเป็นต้องนำทุกปัจจัยมาประกอบการพิจารณาก็ได้

ข้อ ๙ ถ้าอัยการสูงสุดเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาใดจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ อัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องหรือถอนฟ้อง แล้วแต่กรณี

ข้อ ๑๐ เมื่ออัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาแล้ว ให้หัวหน้าพนักงานอัยการแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องพร้อมเหตุผลในการวินิจฉัยสั่งคดีให้พนักงานสอบสวนทราบ

ข้อ ๑๑ ให้นำความในข้อ ๕ ข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๘ ข้อ ๙ และข้อ ๑๐ มาใช้บังคับกับกรณีที่พนักงานอัยการจะไม่ยื่นคำร้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนคำร้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกาด้วยโดยอนุโลม

ข้อ ๑๒ เมื่ออัยการสูงสุดมีคำสั่งตามระเบียบนี้แล้ว ให้หัวหน้าพนักงานอัยการรายงานผลการดำเนินการให้สำนักงานวิชาการทราบเพื่อจัดเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลต่อไป

ข้อ ๑๓ ให้อัยการสูงสุดมีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

ข้อ ๑๔ ให้อัยการสูงสุดรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจออกประกาศ คำสั่ง หลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามระเบียบนี้

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและคำสั่ง ซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔

จุลสิงห์ วสันตสิงห์

อัยการสูงสุด

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายบัณฑิต นทีรัชไทวะ เกิดเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2528
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ปีการศึกษา 2550 ประกาศนียบัตรวิชาชีพทนายความ รุ่นที่ 30 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 62
การทำงาน	นิติกรผู้ช่วยอัยการ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีร้องขอความเป็นธรรม สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด